

SPECIALUTGÅVA 2014

GEMENSAM UTGÅVA GADDEN NR 5/14 OCH BITIDNINGEN NR 10/14

Ung talang

SVENSK Biodling

MEMLESTIDNING FÖR BIDLINGSFÖRETAGARNA OCH SVERIGES BIDLARES RIKSFÖRBUND

Årets mest välbesökta
biodlarevenemang

HONUNG
ger kryddan
i tillvaron

Hur står det
till med bina?

Hur kan vi
påverka bifrågor
i EU?

Binas genetiska
variation

Ett enkelt val!

Bifor är ett färdigt invintringsfoder som du köper i hinkar och placerar över kupornas foderhål.

Betydligt enklare än att göra egen sockerlösning!

Dessutom innehåller Bifor bara 25% vatten.

Det minskar kondensen i kupan och gör att bina sparar energi under vintern. Eftersom Bifor är en helt ren produkt som innehåller inverterat socker, dvs lika delar glukos och fruktos, minskar också risken för föroreningar, sjukdomar och vinterförluster.

Ett enkelt val,
eller hur?

Bifor®

Nordic Sugar
Member of Nordzucker Group

Nordic Sugar AB, 205 04 Malmö. Tel 040-53 70 00
www.nordicsugar.com

Ur INNEHÅLLET:

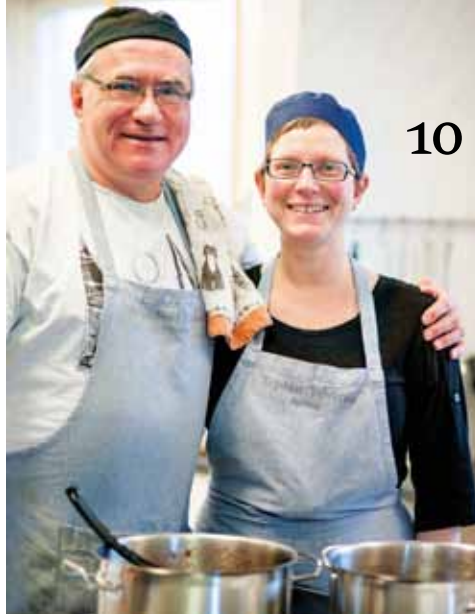
- 4 Välbesökt biodlarevenemang när Sigtuna Honung höll Öppet Hus.
- 8 I bigården: Kerstin Ebbersten om bins genetiska variation.
- 10 Jan Stagenmark och Ulrike Steiner driver företaget *Kryddan i tillvaron*.
- 13 Hur kan vi påverka bifrågor i EU och hur ser beslutsprocessen ut?
- 14 Jubileum: 100 år sedan Sörmlandsdistriktet bildades.
- 16 Ökad mediarapportering – men hur står det till med bina?

- 34 Forskning: Spåra och övervaka bina med hjälp av RFID.
- 40 Välbesökt "Extraction Day" på Bee Farmers Association-event i Dorset.
- 44 Med hjälp av mjölksyrabehandling håller du varroakvalstren i schack.
- 46 Öppet Hus hos Biodlarna Schneider: Satsar biodynamiskt.

- 60 Pollinatören: Biodlare och bönder skapade win-win-situation.
- 52 Välj svensk honung – pollinera mera!
- 58 Yrkehögskolan för biodling.
- 60 Svensk Honungsförädling AB: "Vi håller värdet på honungen uppe".
- 64 Sökta medel hos Jordbruksverket i EU:s nationella honungsprogram.

10

- 22 Den historiska betydelsen och de moderna problemen med bivax.
- 24 Öppet Hus med intressanta föredrag: Glimtar från LP's biodlingar.
- 28 Bekämpa varroakvalster med oxalsyreförångning.
- 30 Uppsalaforskare har kartlagt honungsbiets arvs massa.
- 32 Finns det några lagkrav på mig som biodlare?

44

Du kan också läsa Svensk Biodling som e-tidning på nätet. Gå in på www.biodlarna.se eller www.biodlingsforetagarna.nu så finns där direktlänk.

SPECIALUTGÅVA **Svensk Biodling**. Ansvarig utgivare: Marita Delvert, Sveriges Biodlares Riksförbund. Redaktör: Thomas Dahl, Biodlingsföretagarna. Grafisk form och layout: Joakim Flink, TYPA. Omslagsbild: Biodlarna. Tryck: V-TAB Vimmerby. All information om utgivning, materialdagar, annonsmaterial, priser m.m. finns på respektive tidnings webbplats. Bitidningen: www.biodlarna.se och Gadden: www.biodlingsforetagarna.nu

LEDARE

Förändringens vindar blåser!

VAD ÄR NU DETTA? En ny tidning? Javisst – detta är ett test – en gemensam utgåva av oktobernumret av *Gadden* och *Bitidningen*. Vi provar nu en av flera idéer för att kunna möta våra nya ekonomiska utmaningar och samtidigt öka kvalitet och läsvärde.

Vi är stolta och nöjda över våra tidningar idag! Tidningen uppskattas av medlemmarna och är viktig för oss alla för kunskaps spridning, medlemsinformation och känslan av samhörighet.

Under många år har såväl SBR som BF fått relativt stora bidrag från Jordbruksverket för tidningarnas kostnader. Förra året minskade stödet kraftigt för att till 2015 vara helt borta. Det betyder att vi gått från bidrag på sex-siffriga nivåer till 0 kronor. Tidningarna måste nu finansieras på annat sätt.

VISST KAN VI DRA NER på antalet utgåvor och istället ge mer information via nätet, vi kan effektivisera arbetet med att ta fram tidningarna och vi kan snåla på kostnaderna för bilder och gästskrivare. Vi kan också lägga ner någon del av våra övriga verksamheter eller vi kan höja medlemsavgiften. Men vi kan också pröva nytt! En gemensam tidning kan bli mer kostnadseffektiv och kanske rentav mer spännande! Idag återfinns vi ibland likartade eller samma artiklar i båda tidningarna och bitvis samma annonser. Är möjligen biodlarsverige för litet för två tidningar?

Vi är två organisationer med såväl olikheter som likheter. Dock delar vi en slags övergripande målsättning om en god och trygg framtid för oss och bina. Sedan en tid tillbaka arbetar vi tillsammans i frågor där vi har en likartad inställning. Debatten i frågor där uppfattningarna skiljer sig berikar den egna verksamheten.

VI VÄNTAR MED SPÄNNING på att få höra vad du tycker. Var med och utveckla denna fråga. Gör din röst hörd på forumet, per mail eller i telefon. Tidningsfrågan diskuteras med fördel på föreningarnas och distriktens årsmöten för att sedan följas upp på SBR:s riksförbunds möte. För BF:s del kommer det att ske en öppen diskussion på forumet fram tills dess att beslut tas.

Fortsättningsvis kommer *Gadden* och *Bitidningen* ut precis som vanligt. ●

Marita Delvert
ORDFÖRANDE SBR

Thomas Dahl
ORDFÖRANDE BF

Årets mest välbesökta Öppet hus hos Sigtuna Honung

Mer än 200 besökare krävde parkeringsutrymme. Olle Lundkvist, biodlare från Sollentuna, såg till att besökarna parkerade på bästa sätt.

Efter två veckor regn, kom strålende sol på årets Öppet hus hos Sigtuna Honung den 5 juli. Närmare 250 besökare gör det till årets mest besökta biodlarevenemang.

TEXT OCH FOTO: JOHANN LANG

Team Oldeskog. Fr. v. bakre raden Andreas Oldeskog, Victor Edenvad, Kurt Oldeskog. Fr. v. längst fram Sandra Oldeskog, Daniella Oldeskog, Mona Oldeskog.

Naturskönt beläget vid vägs ända ligger Sigtunahonung. Men centralt ändå, Arlanda flygplats ligger bara 10 minuter bort. Bi-redskapshandel hemmavid och på internet (www.sigtunahonung.se). Sigtuna Honung säljs i det flesta ICA-butiker norr om Stockholm. Kurt slungar honungen själv men legotappar hos LPs Biodling.

God hjälp har Kurt av frun Mona. Till vardags arbetar hon vid Studieförbundet Vuxenskolan, SV. SV är en viktig samarbetspartner till biodlarorganisationernas utbildnings-satsningar och ordnar ofta nybörjarkurser i biodling. Med tre vuxna barn utgör de tillsammans ett perfekt team vid det fint genomförda "öppna huset" med temat *Biologisk mångfald*. Här får besökarna möjlighet att bland utställare träffa representanter från olika biodlarorganisationer. Vid vissa tillfällen under dagen finns visningar av slungning och Ingemar Åberg, ordförande i Sigtunabiodlarna och känd drottningodlare, visar hur man tillverkar vaxkakor. Flera föredrag finns att lyssna på och vid förplägnad till besökarna får man även underhållning av Bi-draget.

Bin sedan barndomen

Kurt berättar att hans far började med biodling redan vid sju års ålder och har påverkat Kurts intresse för biodling. Besökarna kunde

se en stor samling av olika modeller av kupor från 1900-talet. De flesta tillverkade av fadern. Det bor inga bin i dem längre, men de är vackra sinnrika konstruktioner. Kurts egna bin huserar i plastkupor i glada blå toner, modell Nacka.

Sedan 1965 är Kurt medlem i SBR med 10-20 samhällen fram till 2006. När hans jobb vid Skatteverket kom att utlokaliseras från Stockholm följer han inte med utan satsar på biodlingen som nu räknar ett hundratal samhällen. Därför har han haft två jobb under de senaste åren och det mesta arbetet med bina har fått skötas på semestern.

Biodlingsstatistik

Området har goda medelskördar, 52 kg i snitt de senaste 15 åren. Från 6 ton 2011, 4 ton 2012 till att i år nästan inte få något i bikuporna spädde Kurt. Han hade för en vecka sedan lyckats skörda hem ynka sju lådor. Bra år var 2010 då vi invintrade 123 samhällen och alla överlevde. Året därefter blev ett bottenår.

År	Övervintring	Förluster	Medelskörd
2010	108	49%	82 kg
2012	123	5%	38 kg
2013	116	64%	61 kg
2014	85	38%	?

biodlarevenemang

Antal invintrade samhällen

År	Antal
2006	10-20
2007	29
2008	72
2009	79
2010	108
2011	106
2012	123
2013	116
2014	85

Kurts Nacka-kupor.

Biologisk mångfald

Temat för det öppna huset var biologisk mångfald och vikten av pollinatörer i bred bemärkelse inte bara honungsbin. Under de senare åren har antalet fjärilar och andra insekter minskat. En god hjälp är att så grödor som perserklöver, honungsfacelia som kantzoner för att gynna pollinerande insekter, berättar Kurt. Han har därför sått in detta vid sin gård för att förbättra tillgången på mat för både honungsbina och de vilda pollinatörerna. Under dagen kunde vi på nära håll se hur de lockade insekter till sig.

Slungning, försäljning

Slughuset är byggt 1984 och tanken redan då var att man ska satsa på bra grejer om man vill hålla på med det här resten av livet. Huset hade från början 4 rum men byggdes om till två. Det är lättare att arbeta i stora utrymmen konstaterar Kurt.

Takliften tar fram lådorna till avtäckning som sker med hjälp av Tyska hissen försedd med en Nisselåda under. Nisselådan värmer avtäckningsvaxet för att separera honung

från avtäckningsvaxet. Slungning sker med hjälp av CFM-slungan som är en 8-ramars automatisk självvänderande slunga. Sedan rinner honungen till en separator och därifrån till palltankar som körs till legotappningen hos LP:s biodling. Med denna anläggning kan man komma upp i 700-800 kg slungad honung på en lång arbetsdag.

I Stockholmsregionen där det finns en stor efterfrågan är det inga problem med att bli av med honungen.

Föredragen

LOTTA FABRICIUS KRISTIANSEN presenterade sig som mångsysslare inom biodlingen. Bland annat i *Svenskt sigill* som konsult för honungsproduktion. Som biodlare kan man certifiera sin produktion enskilt eller genom en gruppanslutning hos SBR. Detta är ett mycket kostnadseffektivt sätt. Tidigare kunde man vara gruppansluten genom *Honungsförädlingen* men då bolaget inte säljer några Sigill-certifierade produkter längre så upphörde gruppen och SBR tog över ansvaret. Honung ökar på butikshyllorna men inte den svenska andelen. Därför

Lotta Fabricius Kristiansen, Apinordica.

har *Svenskt sigill* tagit initiativet till att med ekonomiskt stöd från det *Nationella Honungsprogrammet* öka fokus på svensk honung gentemot konsument. Genom att köpa svensk honung stödjer man bin och biodlare i Sverige. Allt sker i samarbete med biodlarorganisationerna och de större honungsföretagen. Läs mer om detta på sidan 52 eller www.svenskabin.se där du som honungsproducent kan hitta marknadsföringsmaterial som broschyrer, etiketter och reklamfilm att lägga upp på egna hemsidor.

MARTIN LINDELL från Biodlingsföretagarnas styrelse som tidigare jobbat nästan 3 år i Bryssel och arbetat med att påverka beslutsfattare. Han berättade att det som händer i Bryssel hamnar ofta här några år senare och då frågar vi oss varför sa ingen något om det tidigare. Därför är det viktigt att följa vad som händer i Bryssel och påverka på plats. ▶

►► Biodlingsföretagarna vill minska beroendet av stöden från *Nationella programmet* till att helt avveckla detta.

– En stor fråga är tidningen *Gadden* där finansieringen från *NP* har fallit bort och där vi har ett antal alternativ som vi diskuterat på Biodlingsföretagarnas senaste årsmöte. Diskussionerna kommer att fortsätta på kommande årsmötet 2015 berättade Martin.

Livsmedelsverket ska påverkas till att öka kontrollerna av honung efter de senaste skandalerna av importerad fuskhonung. Det går inte att skylla på att kontrollen görs i det exporterande landet. Ursprungsmärkning av honung är en annan fråga som är viktig. EU-honung och icke EU-honung är dålig beteckning. Till exempel har de sex största producenterna i Italien en utförligare ursprungsmärkning än vår svenska och det är fullt möjligt för vår riksdag att bestämma om hur den ska se ut hos oss, anser Martin Lindell.

Martin Lindell,
ledamot Biodlingsföretagarna.

MARITA DELVERT, ordförande i SBR och småskalig biodlare, berättade om hur man i Almedalen gjorde en flashmob med en liten flicka utklädd till bi som letade blommor och om seminariet där man bjöd in de politiska partierna vilket hörsammades av ett 60-tal personer.

Marita Delvert,
Ordförande SBR.

SBR samarbetar med Biodlingsföretagarna med utbildningar bland annat den så kallade utbildningskupan. Där har ”skattlådor” med material och underlag för undervisning inom olika ämnesområden samlats. Beroendet av medlen från *Nationella programmet* är inte bra. Därför har SBR inrättat en Biodlingsombudsman där företag och givare kan bidra med pengar till angelägna projekt. SBR kommer att flytta sitt kansli från Mantorp till Skänninge. Där ska man inrätta ett biodlingens hus som kan komma många biodlare till nytta.

– Öppenhet och samarbete är ledorden i SBR och glädjande är vi just nu 10 650 medlemmar, avslutar Marita.

BENGT SUNDBAUM, nybliven ordförande i Stockholms läns biodlardistrikt, började med bin för ett och ett halvt år sedan med Freddy Duwe som mentor. Han arbetar med bin inom fångvärden. Går på Yh-utbildning just nu med målet att bli yrkesbiodlare. Till hösten planerar distriktet att ordna med en utbildning för att bli godkänd biodlare.

Bengt Sundbaum,
ordförande
Stockholms län
biodlardistrikt.

HANS ERIKSSON, växtodlingsföretagare från Västerängs Lantbruk AB, kan inget om biodling men ser brister på att utnyttja synergieffekterna mellan de båda. Han är konventionell odlare åt lantmännen och beräknar att det finns 15 ton insekter på hans marker. Han arbetar för att bygga upp den här resursen med pollinerande insekter. Då går det inte att missa bin. Tillsammans med två andra lantbrukare initierade han år 2011 försök för att få svar på varför det är så dåligt med pollinerande insekter på deras marker. Då han började odla vitklöver för fröproduktion på 11 ha hade han otroligt svårt att få tag på bishammhällen för pollinering och kunde konstatera att biodlarna inom området hade halverat sitt innehav av bin.

Det ekonomiska utbytet vid optimal pollinering landar på mellan 5–80% skördeökning. Frågan måste lyftas till ett helhetsperspektiv. Som det är nu får inte odlare så vad de vill. Vi har ett regelverk som inte tillåter samarbete mellan organisationer. Lantbruket är en pollenresurs som ska utnyttjas. Främst pollen från oljväxter, klöver och ärter men vi vill hitta flera alternativ. Honungsort är en. Av den får folk plocka så mycket snittblommor de vill på Hans Erikssons marker. Det ger synergieffekter där alla tjänar på en biologisk mångfald. När vi producerar spannmål får vi ofta dåligt betalt. Hans ställer frågan, varför skulle vi inte producera grödor för ökad ho-

ningsproduktion och pollenfångst? Åtgärder för den vilda floran gynnar även biodlingen. Därför har vi bikupor vid våra fält. De behöver finnas nära i anslutning till fältet.

Samarbetsproblemen är många. Till exempel tycker många att inget är bättre än att grannen misslyckas. Det finns rådgivare som varnar för att ställa ut bikupor i fälten. Då är det okunskap som är problemet.

Växtföljden gör att man planerar även för optimal insektstillgång genom att till exempel plantera honungsort året före vitklöver.

– Visst är det vackert med det stora blommande gula fönstret men det är en öken om det inte finns något före eller efter. Verktyg till lantbrukaren för att se bekämpningsstrycket ges bara till ett fåtal. Det skulle ges tillsammans med bekämpningsmedlen säger Hans Eriksson. Att köra bekämpningsmedlen nattetid gör att man kan köra lägre doser. Då är frånvaron av pollinerande insekter och ingen blåst fördelarna och växterna tar åt sig medlen bättre. En normal dos nattetid kan förorsaka brännskador på växten påföljande dag. De som har stora arealer kör både dag och natt.

Hans Eriksson,
lantbrukare
från Ransta.

Kurts fars samling av bikupor från slutet av 1890-talet och framåt.

Blodklöver är en intressant humleväxt i förhållande till vit- och perserklöver. Dessa växter inplanterade i kantzoner kan ställas i relation till vad det kostar att få in ogräs på fälten.

Det är förödande att Jordbruksverket godkänner att man importerar frösorter till kantzoner där det ingår resistent ogräsarter.

Hans Eriksson tror inte att neonicotinoider kommer tillbaka.

Han avslutade med en inbjudan till konferens i Brunnby senare i oktober, under temat Gynna mångfalden.

INGEMAR FRIES, SLU berättade om pollenets betydelse för biologiska mångfalden. Hur bör ett högvärdigt pollen vara sammansatt?

Bin har förmåga att reglera insamlandet av pollen liksom de reglerar insamlandet av nektar. Det kan vi konstatera hos en del buckfastsamhällen som samlar mängder med pollen. Hur bör då ett landskap vara sammansatt för att tillgodose binas behov? I det avseendet är Ingemars budskap rätt likt Hans Erikssons föredrag.

Alla bin är beroende av protein från blommande växter. Deras predatorer fanns i rovdjur som övergav köttätandet till förmån blommornas pollen där de fick sitt proteinbehov tillgodosett.

Dragbina lagrar pollenet själva i cellerna. Där tillsätts nektar och sekret som ger enzymer och mjölksyrebakterier. Ambina äter av detta vi kallar bibrödet och omvandlar det till foderaft som alla larver upp till 3 dagars ålder matas med.

Varför behöver vi protein? De är komplexa organiska ämnen som vi alla behöver. Långa kedjor av aminosyror. Vissa aminosyror kan vi inte tillverka själva och måste få med födan, de så kallade essentiella aminosyrorna.

Ingemar Fries, professor vid SLU.

Ingemar är förvånad över hur lite det forskats på senare tid på det här området. Det mesta och bästa är gjort på 1950-talet säger han.

De flesta essentiella aminosyrorna finns i pollen och man har genom mätningar i pollenmängd och bilarvens tillväxt kunnat mäta deras betydelse. Björkpollen anges i dessa undersökningar som högvärdigt, något som förvånade Ingemar, då det är en vindpollinerad växt. Björnbär, hästkastanj, klöver, bok, sälj är viktiga biväxter. Vissa solitära arter är helt beroende av sälgen. Dåligt värde har hassel men också majs och solrosor. Öken är ett bortsprutat

FAKTA

Sigtuna Honung
Företagsform: Enskild firma
Fridal 431, Skånåla,
195 96 Rosersberg
Tel 070-591 42 84
info@sigtunahonung.se
www.sigtunahonung.se

landskap, skövlat av vägverket men som skulle kunna vara gynnsamt om där fanns sälj, tussilago, maskrosor och lönn. Följs de av en rapsodling, hallon och vitklöver blir det ett himmelrike för våra bina.

Lind som 1977 sades vara giftig för humlor. Det är en skröna. Men fick ändå tyska myndigheter att börja hugga ner träden i städerna. Därför diktade Ingemar några rader till sina tyska vänner, vi återger dikten här: *In Lindenektar es gibt Fruktose, es gibt Glukose und Sakarose, keine Manose im Nektar dort, die Humeln sterben aus Hunger fort.*

När vi är i slutet av säsongen är det nöd på pollenväxter. En rimlig hypotes är att en del av vinterdöden beror på det. Den bästa pollersättningen är ändå pollen och den ska vara från din egen odling och den ska vara varierad.

Lagrar du pollen ska det vara i frysen. ●

Utställning på gårdsplan väckte besökarnas intresse.

Slungrummet med taklift, våg, avtäckning, honungsslunga och separator.

I BIGÅRDEN

Det är i år min 30:e säsong som Bitidningsredaktör och den sista hela säsongen som sådan. Du möter lite av mitt biodlarliv. Jag skriver mest utifrån mina erfarenheter. Kanske jag haft ca 100 bisamhällen i genomsnitt per år under mina 40 år som biodlare. Jag är nog märkt av varroa och min strävan efter bin som klarar av den själva. Om du inte är bekväm med det jag skriver så lyssna på någon annan. Speciellt om du är ny biodlare. Lyssna i vilket fall mest på din mentor.

Agr.Dr. Kerstin Ebberstens forskning handlade mycket om avelsarbete i relation till hur bisamhällets individer lever tillsammans i ljuset av deras släktskap. Bara att förstå den här meningen kan ta ett tag. Och vad hon förde fram låg inte riktigt i linje med hur många avelsgrupper jobbade – och fortfarande jobbar.

TEXT OCH FOTO: ERIK ÖSTERLUND

Hon hamnade i skymundan ett tag, kom tillbaka och fick jobbet på Jordbruksverket som biansvarig de sista åren av sin yrkesverksamma tid. Nu börjar hennes resonemang få fotfäste i de vetenskapliga kretsarna. Vi bland fotfolket halkar fortfarande efter lite.

Vad hon pekade på var vikten av genetisk variation, inte bara i hela bipopulationen, eller en grupp bisamhällen som påverkar varandra avelsmässigt. Det är mycket viktigt för bisamhällets förmåga att möta utmaningar och fungera optimalt, att den genetiska variationen inom samhället (bland arbetsbina) också är stor. Inte så att man ständigt gör korsningar, utan att det naturliga urvalet får verka där ett tillräckligt stort antal samhällen är med och lämnar drönare och att en stor del av bisamhällena i en grupp lämnar nya drottningar.

Det betyder inte att man skrotar inseminering och parningsstationer med endast systerdrottningar, men att man använder detta mindre än idag, egentligen bara undantagsvis.

BRODER ADAM, Buckfastbiets skapare, hade faktiskt insett detta. Han argumenterade mycket starkt mot inavel. Men hans intresse i biodlingen gick inte ut på att avla stabila linjer av redan existerande sådana. Han ville kombinera stammar med en bra grundstam

(det han kallade Buckfastbin) för att se möjligheterna hos de testade bina. De kunde sedan vara med och förbättra Buckfastbiet.

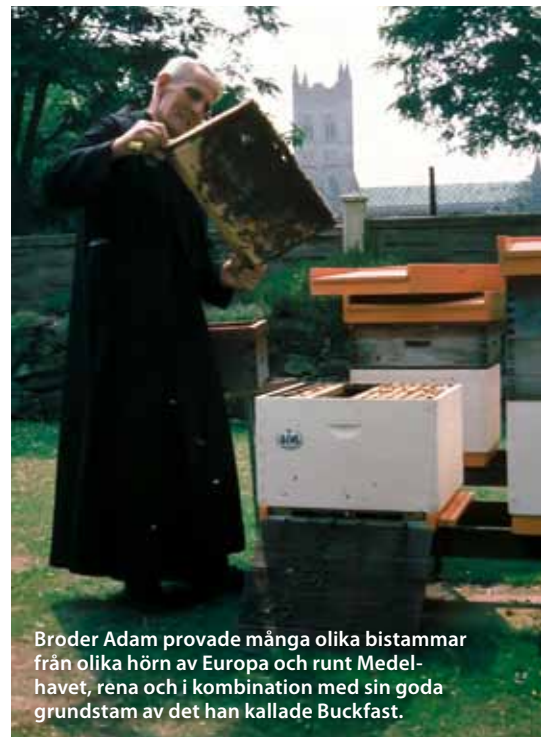
Han var nyfiken på vilken potential för olika egenskaper som fanns i olika typer av bin, olika raser. Han ville undersöka det. Bästa sättet var i korsning med en stabil och bra drönarlinje, hans stam som han gett kvalitetsbeteckningen "B" som i Buckfast i sina stamtavlor.

Efter en USA-föreläsning avslutade Kerstin Ebbersten lite skämtsamt med orden: "Nu är ni mer förvirrade än tidigare, men på ett högre plan".

(han var inte riktigt nöjd med den), men han kände sig tvungen för inaveln i sin huvudstams skull.

I BÖRJAN AV MIN ELGONAVEL (i huvudsak Buckfast kombinerat med monticola) blev de drottningar jag delade med mig till andra uppskattade i de allra flesta fall. Efter 4-5 år började en del klaga och säga att de drottningar de fick från mig inte gav lika mycket honung som tidigare. Och jag måste hålla

Broder Adam provade många olika bistammar från olika hörn av Europa och runt Medelhavet, rena och i kombination med sin goda grundstam av det han kallade Buckfast.

med dem. Det behövdes inte så många generationers avel med upprepade parningar på parningsstation med drönare från några få systemsamhällen för att åstadkomma detta, även fast jag undvek inavel.

Men när vår stam dominerade i området

Bisamhällets välstånd och möjligheter att utföra sina uppgifter väl bygger på att den finns en stor genetisk variation inom bisamhället. Det befordras av att drottningen parar sig med många drönare som inte är nära släkt med varandra.

började jag para drottningarna i bigårdarna. Resultatet blev jämnare och bättre egenskaper, både vad gäller produktion och i andra egenskaper. Det går nu till och med att låta ett argt samhälle självt byta drottning och se dottern oftast uppvisa bättre temperament. Detta därför att drönare med bra temperament dominerar trakten nästan helt.

JAG VET BARA EN som frågat Broder Adam om råd hur han skulle lägga upp sitt avelsarbete – Hans Samland som besökte Buckfast 1981. Svaret:

– Identifiera den sämsta halvan av dina bisamhällen. Byt drottningar i dessa. Odla en drottning från vart och en av samhällena i den bästa halvan. Låt dem para sig i bigården och ersätt de utbytta drottningarna med dessa.

Hans hade 10 bisamhällen då. Broder Adam räddade honom inte ens att byta drottningar till buckfaststam, eller att köpa drottningar nästan ifrån, utan bara utgå från de bin han råkade ha. Men vill man förbättra möjligheterna ytterligare för någon viss egenskap man gärna vill ha i sina bin försöker man naturligtvis skaffa bättre utgångsmaterial än det man har, om det finns.

Hans Samland är den ende jag känner till som bad Broder Adam om råd hur han i sin situation skulle sköta avelsarbetet med sina bin.

Att göra i oktober

- **Nu är månaden för dig** som behandlar varroa med oxalsyra. Kolla så det inte finns rester av täckt yngel. Ta bort den ramen innan bekämpning, ev täck av ynglet och sätt tillbaka. Vänta sedan ett tag innan du behandlar så bina rensar ut rester av ynglet. Då får oxalsyran full effekt. Är det mycket kallt ute är det dock kanske inte så lämpligt att ta upp ramarna för sådan kontroll.
- **Har du inte sorterat ut ramor** för återanvändning av vaxet är det ett bra tillfälle nu. Från och med 1 oktober kan du få iväg ramarna till vaxrenserier och få tillbaka rena ramor och vaxmellanväggar. Täckvaxet som du sparar kan du också skicka med. Om du har nog med vax kan du sälja vaxet. Du kanske smälter ur vaxet själv ur ramarna och gjuter egna mellanväggar.

- **Behöver du prova en ny bigård?** Åk runt i trakten och spana. Göte Svensson gav mig tre V:n som riktmärke för en bigård. Väg, vatten och vindskydd. Du skall kunna köra med bilen till bina, eller mycket nära. Det bör finnas vatten i närheten, sjö, damm, upprinning, bäck, å, etc. Bin tycker inte om stark vind, speciellt inte då det är litet svalare ute. Övervintringen kan försvåras och det kan gå många flygbin förlorade, speciellt på våren.

Sälj i närheten är bra. Myrstackar bör inte finnas i närheten (men ibland har man kanske inte så stort val, man kan kanske flytta stacken). Det är bra med morgonsol för flustret, men alla väderstreck fungerar. Gärna lite skugga under någon del av dagen. Börja med att prova platsen ett par år med 2–3 samhällen innan du ställer dit fler. Du kan flytta bina nu om det är längre än 3 kilometer. Är det kortare, vänta till november, eller till april. Då är bisamhället inte så tungt av vinterfoder.

- **Det finns säkert lådor** som behöver repareras. Det kan vara lämpligt när ramor är hos vaxrenseriet då de som behöver repareras kan göras tomma på ramor. Det är bra att kunna hålla till i ett uppvärmt verkstadsutrymme eller garage. Trälådor kan mycket väl behöva limmas och skruvas. Plastlådor kan behöva repareras med Stålpast (typ Plastic Padding).

Trälådor kan målas om. Bäst tycker jag är rå linoja (den första jungfruoljan torkar fortast). Då täpps inte träet till utan kan "andas". Blandat med 50% terpentin torkar den ännu snabbare. Plastlådor målas gärna med plastfärg för att solen inte ska åstadkomma småsmulor av ytan. Trälådor blir grå om man inte målar dem. Det blir billigast och fungerar bra.

- **Behöver du fler lådor och ramor.** Snickra gärna själv. Oisolerade finsågade lådor är billigast. LN formatet och Langstroth är ganska högt. Bäst till höga lådor är att göra limträskivor som man sedan säger till. Limma ihop stavar till lādhöjden med hjälp av tvingar och såga sedan som vanligt, med urtag i hörnen eller fräs sinkningar. Det räcker med en urfräst rambärfals med 90° vinkel. Låga lådor kan man använda plankor till, helst med längsgående spår sågade på insidan för att motverka att sidorna slår sig då omväxlande fuktighet kan få träet att röra sig. Har du inte tid eller kan, kan du köpa plastlådor, eller leja ut snickerierna.

I oktober är oftast en lämplig tid att göra oxal-syrabekämpning, i ett yngelfritt samhälle.

Om man vill vara så säker som möjligt på att använda rent vax, kan man använda sitt eget och göra sina egna mellanväggar.

Prova en ny bigård? Väg, vatten och vindskydd nära bina är bra riktmärken.

Nu börjar snickerisäsongen. Dags att laga lådor.

Tappning sker med en tappmaskin med rostfritt hus från LP's.

Slungning sker i ett gammalt svinhus från 1700-talet i det anrika Stjärnsund.

Bigårdarna ligger vackert belägna i det fagra Dalarna.

FOTO: MALIN STAGENMARK

Jan Stagenmark och Ulrike Steiner, två entreprenörer med krydda i tillvaron.

Honung

Kryddan i tillvaron AB grundades 2011 och är ett mångfacetterat företag som har flera ben att stå på. Företaget drivs av det dynamiska paret Jan Stagenmark och Ulrike Steiner, som kompletterar varandra på ett bra sätt. Verksamheten utgår från Långshyttan och anrika Stjärnsund i sydöstra Dalarna, som befinner sig i klimatzon 4-5.

TEXT OCH FOTO: ANNA-KARIN JOHANSSON

Jan är bondsonen från trakten, som jobbade på bruket innan han började sälja försäkringar. Ulrike kommer från Tyskland och har jobbat med inköp. Tillsammans är man i full färd med att bygga upp det gemensamma företaget *Kryddan i tillvaron*.

Många ägg i korgen

Kryddan i tillvaron tillverkar bland annat sylt, saft, marmelad, oljor, senap och inläggningar. Man satsar främst på lokala och ekologiska råvaror. Smaksättning kommer från den egna kryddträdgården vid Stjärnsund som Ulrike sköter. Kryddorna kom in i bilden, när Jan och Ulrike köpte ett företag som arbetat in detta koncept på bygden.

I Stjärnsund ligger också kryddboden som har försäljning stora delar av året. Orten är ett stort turistmål och varje lördag hålls en välbesökt marknad. Ett annat ben i verksamheten är ekologiska kryddor, som köps in och där man även gör egna kryddblandningar.

Nytt för 2013 är att ett flertal av de egen tillverkade produkterna är kvalitetssäkrade av Eldrimner. Jan har i vinter gått en korvtillverkningskurs för Eldrimner och Ulrike planerar att gå en kurs hos dem till hösten. Under 2014 kommer kryddboden att kom-

FOTO: MALIN STAGENMARK

Vid skattning används en prisvärd lövblås som är ombyggd för "2 honungsburkar".

Kryddan i tillvaron säljer sina produkter i en kryddbod i Stjärnsund.

Honungen ympas i 28 kilos hinkar.

ger kryddan i tillvaron

pletteras med charkprodukter bland annat med egen korv.

I Stjärnsund erbjuds även bisafari som är en snabbkurs i biodling under timme ute i det fria. Bisafarin har varit ett uppskattat inslag. Jan håller även i en grundkurs i ekologisk biodling som arrangeras ihop med föreningen Permakultur. Alla produkter säljs förutom i kryddboden, även i specialbutiker samt på otaliga marknader under hela året. En speciell krydda i verksamheten är biodlingen, som Jan är huvudansvarig för.

Svärmen förändrade allt

Det började med en bisvärm hos en gammal änka. Svärmen hade slagit sig ner i en av de gamla kuporna som fanns kvar på tomten. På bygden visste man att Jan var intresserad av bin och på jakt efter bisamhällen, så han tipsades...

Efter ett par år med egna bin, gick Jan en nybörjarkurs i biodling på Vuxenskolan i Hedemora/Säter, detta var omkring 2006. Sedan togs steget till Yrkeshögskolan för biodling i Garpenberg, en distansutbildningen med start 2011 men som sen flyttades ner till Skåne. Jan tog sitt gesällbrev 2012 och började sin expansion av biodlingen. Inköpta samhällen har kombinerats med ganska drastiska delningar för att få fram många avläggare.

Birasen är Krainer och driften sker enligt ekologiska metoder, men utan certifiering. Det lönar sig inte vid konsumentförsäljning, säger Jan, "vi har kontakt med våra kunder och berättar om vår biodling och bygger upp ett förtroende". Det är annat om man skulle sälja via dagligvaruhandeln, då krävs certifieringar på ett helt annat sätt.

Rationell hantering

YH-kursen är inriktad på rationell hantering och stor del läggs på ekonomi. Det gäller att inte lägga ner för mycket onödig tid per samhälle. Därför har Jan valt Dadant som yngellåda och 3/4 Langstroth som skattlådor. Universalbottnar används och yngellådan är i frigolit, medan skattlådorna har Jan snickrat ihop själv av trä. Vid värgeomgång lyfts

en mittram för kontroll av yngel och ägg. Sen tas en kantram upp för att se om foder finns kvar. Foderramen rasas upp med kupkniven för att frigöra honung och placeras sen i mitten. Detta gynnar aktiviteten i samhället, som genast flyttar ut maten och lägger ägg i mitten. Ingen botten byts eller borstas ur. Detta sköter bin med goda rensningsegenskaper själva. Annars bör drottningen bytas ut.

Jan använder mycket tomma ramar som bina själva får bygga ut vaxet på. En avläggare får en utbyggd ram, ett par mellanväggar, sen är resten tomma ramar förutom ägg- och foderramen. Vid överstarka samhällen sätts en tom ram i mitten av lådan, för att bromsa svärmrisker och för att aktivera bina.

Oförklarlig bidöd

I höstas invintrades 50 samhällen på 4-5 bigårdar. På varje bigård står 8 till 15 samhällen. I fjol drabbades en bigård med 12 samhällen av total utvintring, där alla samhällena dog. Men då var det en långa, kall vinter och därmed inte så konstigt. I samma område har 15 samhällen dött denna vinter, som varit mild och skonsam. Därför kommer Nosema-prov att tas för att försöka spåra orsaken till utvintringen. I höstas var det även ett sent lusdrag, så invintringen gick långsamt. Även detta kan ha inverkat. Varroabekämpning sker med myrsyra efter skörd samt med oxalsyra vid vinterklot.

Honungshantering

Vid skattning blåses lådorna med en ombyggd lövblås. Lådorna staplas tre på varandra på en botten och körs med säckakärna från kupan via en löstagbar ramp upp på släpkärnan som har sidogrindar som stöd. Slungning sker i gamla svinhuset vid Stjärnsund. Huset är från 1700-talet och har imponerande vägg-tjocklek och fönsternischer. Avtäckning görs med supergaffel. Ramen lutas mot en fixerad bräda med ett 2 cm hål, över en plastback.

Slungning sker i en italiensk 6-ramars slunga med automatprogram. Honungen går ige-

nom en grovsump med värme och pumpas upp i en klarningstank. Efter ett dygn tappas honungen på 28 kilos hinkar och ympas enligt ekobi-metoden. Ympen rörs ner med en betongrörare och hinkarna får kristallisera stående på betonggolvet i norra rummet i svinhuset.

Förädling

Jan och Ulrike hyr in sig i ett godkänt tillverkningskök i Långshyttans Folkets hus. Där sker all tillverkning av sylt, saft och inläggningar. Alla tappning görs med en specialbeställd tappmaskin från LP's med rostfritt hus. Den klarar sylt som är 100 grader till sura inläggningar. Hittills har honungstappningen gjorts manuellt. Honungen säljs främst i 300-350 grams burkar, men även i 120 gram och 70 grams förpackningar som är smak-satta.

Ingen direkt satsning görs på marknadsföring. Eftersom många marknader besöks och direktkontakt tas med kunderna, skapas en uppsjö av ambassadörer. En nöjd kund ger nya kunder. Också hemsidan och Facebook har stor genomslagskraft.

Jan är med i pollensamlingsprojektet där en speciell botten används vid skörd. Metoden har fungerat bra och under fjolåret drog bina in 37 kilo pollen. Torkning och rensning gjordes sen på projektets anläggning utanför Gävle. Vid polleninsamling använder sig Jan av Buckfast-bin eftersom de sägs vara bättre lämpade och kan samla in runt 4 kilo per samhälle.

Nytt för 2014 är införandet av kassaregister. En fast enhet kommer att användas i kryddboden och på marknaderna kommer paddor att användas med en enkel skrivare så att kunden kan erbjudas ett kvitto.

Jan och Ulrike drömmer om att kunna samla all verksamhet på ett och samma ställe för att slippa allt bilkörande som sker idag. Vem vet hur svinhuset på 200 kvadratmeter kommer att se ut i framtiden...

Läs mera

www.kryddanitillvaron.se
www.eldrimmer.se
www.stjarnsund.nu

KINGO

För sju år sedan kom en grupp tanzaniska elever från Kibaha lantbruksskola som utbyteselever till Fellingsbros folkhögskola. Kibaha har sedan länge varit föremål för utbytesstudenter, faktiskt ända sedan den tiden Olof Palme hade ett biståndssamarbete med den dåvarande presidenten där, Julius Nyerere, då man bland annat startade Kibaha som ett utvecklingsprojekt inom SIDA.

TEXT OCH FOTO: THOMAS DAHL

Med på den resan för sju år sedan var Kingo, eller snarare Abdallah Kingomela, som han egentligen heter, och ett antal andra elever som studerade jordbruk. Kingo inkvarterades hos nu framlidne Gunnar Krantz som var lärare på Fellingsbro och givetvis biodlare med inriktning på drottningodling.

Kingo tände fullt ut på biodlingen och återkom sedan varje år fram till dess att Gunnar så tragiskt gick bort och har sedan dess återkommit ytterligare tre år men då till en grupp av biodlare, Rune Olsson, Micke Sundberg, Erik Österlund samt undertecknad. De två senaste åren har dessutom avslutats på bigårdar i Ultuna tillsammans med Kjell Ritzén.

KINGO HAR PÅ DETTA SÄTT skaffat sig en gedigen kunskap om hur olika biodlingar fungerar och har sedan praktiserat detta som

Kingo använder biblås vid honungsskörden.

lärare på Kibaha där man nu startat upp en utbildning i biodling. Förutom på ställe i skolan så förs utbildningar även ute i byarna med ett 50-tal deltagare.

Tbh-kupor (top-bar-hives) är den vanligaste kuptypen och ramkupor är än så länge sällsynta, vilket då kräver att honungen pressas och inte slungas. Det finns inte heller alltid elektricitet i närheten, så manuell press eller möjligtvis handvevad slunga är det som gäller initialt. Det faktum att bina gärna "rymmer" under torrperioden försvårar också hanteringen.

På skolan finns idag lokaliteter för honungsutvinning och vi har tankar på ett projekt för att förbättra utvinningen så att biodling kan bli ett rejält tillskott till försörjningen för familjer ute i byarna. Det finns två vägar

att gå som jag ser det, antingen på plats i skolan dit lokala biodlare kan komma och utvinna honung, pressa eller slunga, eller också en ambulerande utrustning som man med jeep kan köra runt i byarna vid skördetid.

Kibahas lantbruksskola.

FÖRHOPPINGEN ÄR att våra redskapsleverantörer kan bidra med enklare utrustning för ändamålet när detta blir aktuellt. Som ni hör så är utmaningarna lite annorlunda mot vad vi är vana vid. Först ska ytterligare en förstudie göras på plats i samband med besök på Apimondia i Arusha i norra Tanzania i höst.

På Apimondia i Kiev träffade vi från Biodlingsföretagarna representanter från Tanzanias jordbruksdepartement och introducerade tanken. Vid ett besök av Kjell Ritzén senare i höstas i Tanzania så arrangerades även ett möte på departementet där då också Kingo var med. Man har senare också besökt skolan och stödjer tänket. Så grunden finns på plats nu, känns det som, och Kingo kommer förhoppningsvis att inta en central roll i den fortsatta utvecklingen av biodlingen i Tanzania. ●

Hur kan vi påverka bifrågor i EU och hur ser beslutsprocessen ut?

Mycket av våra politiska beslut tas idag i Bryssel vare sig vi vill eller inte. Som biodlare tänker man väl främst på NP-programmet som det senaste året varit riktigt på tapeten i biodlarkretsar, liksom Neonicsfrågan. Men nu är ju inte Bryssel bara EU utan många av de organisationer som verkar inom vår värld representeras där och det är också en tummelplats för de som vill påverka.

AV MARTIN LINDELL

Det är här som FN håller sin årliga bikonferens, European Bee Week, och här kan man också träffa på Markus Imhoff som gjorde filmen *Inte bara honung*, faktiskt en av de stora opinionsbildarna under senare tid. Här satsar också Prins Albert sina slantar för att rädda de vilda pollinatörerna och här är EPBA, European Professional Beekeepers Association, frekvent deltagande i olika sammanhang rörande biodlingens utveckling.

Många olika frågor som kan beröra oss som biodlare behandlas inom EU i Bryssel. Det kan vara frågor om bekämpningsmedel, GMO, stöd till biodling direkt eller indirekt, djurrättslagen, handelsregler osv.

OFTA TAR DET NÅGOT ÅR, upp till fem år efter ett beslut om helt nya regler, innan de ska träda i kraft i medlemsländerna. Frågor där befintliga regelverk tillämpas på olika sätt går betydligt fortare.

Hur går då själva processen till för helt nya regelverk? I det följande ska jag försöka beskriva hur man lite förenklat och med vissa genvägar kan se processen. Man kan säga att det ofta finns en mer "inofficiell" del och en formell del.

En ny fråga kan komma upp för att Kommissionen tycker sig ha lyssnat av opinionen och politikerna och "känner" att det finns behov av en viss åtgärd. Det kan också komma

förslag/begäran från olika diskussioner mellan Rådet och Kommissionen. (Rådet är den grupp där medlemsstaternas ministrar ingår.) Det kan komma propåer från Parlamentet.

Kommissionen kan då ta fram ett förslag till exempel genom att anlita något forskningsinstitut för att analysera frågan och sen till exempel lägga ut materialet på *Your Voice in Europe*. Det är en sorts "remissverktyg" där såväl privatpersoner som företag och organisationer kan lämna synpunkter på olika material eller förslag.

brukarorganisation) men vi kan också påverka direkt genom att ta kontakt med tjänstemän och parlamentariker för att presentera våra argument. Oftast är man starkast och får bäst genomslag om man kan framföra samlade synpunkter från hela binäringen men man kan också få gehör om man tar direkt kontakt. Mest framgångsrikt är då att komma med konkreta förslag till alternativa skrivningar och argument för dessa. Att bara "klaga" och tala om hur fel något är har aldrig samma genomslag enligt min mening.

NÄR KOMMISSIONEN fått in svar på en sådan konsultation kan man välja att gå vidare in i en mer formell del och ta fram en så kallad *Grön Bok*. Det ska ses som ett diskussionsunderlag för att få igång debatten om ett visst förslag. När Kommissionen sen lyssnat av reaktionerna på sitt förslag kan de välja att ta det vidare till ett skarpt lagförslag i en så kallad *Vitbok*.

Förslaget går därefter vidare till Parlamentet och Rådet för beslut (Kommissionen beslutar inte, de lägger förslag.) Förslaget i *Vitboken* granskas först av Parlamentet som kommer med strykningar och ändringar och när de är klara skickas det reviderade förslaget till Rådet. Nu måste Rådet och Parlamentet komma överens. Bollen går fram och tillbaka med justeringar men man har bara tre försök, därefter läggs frågan ner om man inte kan komma överens.

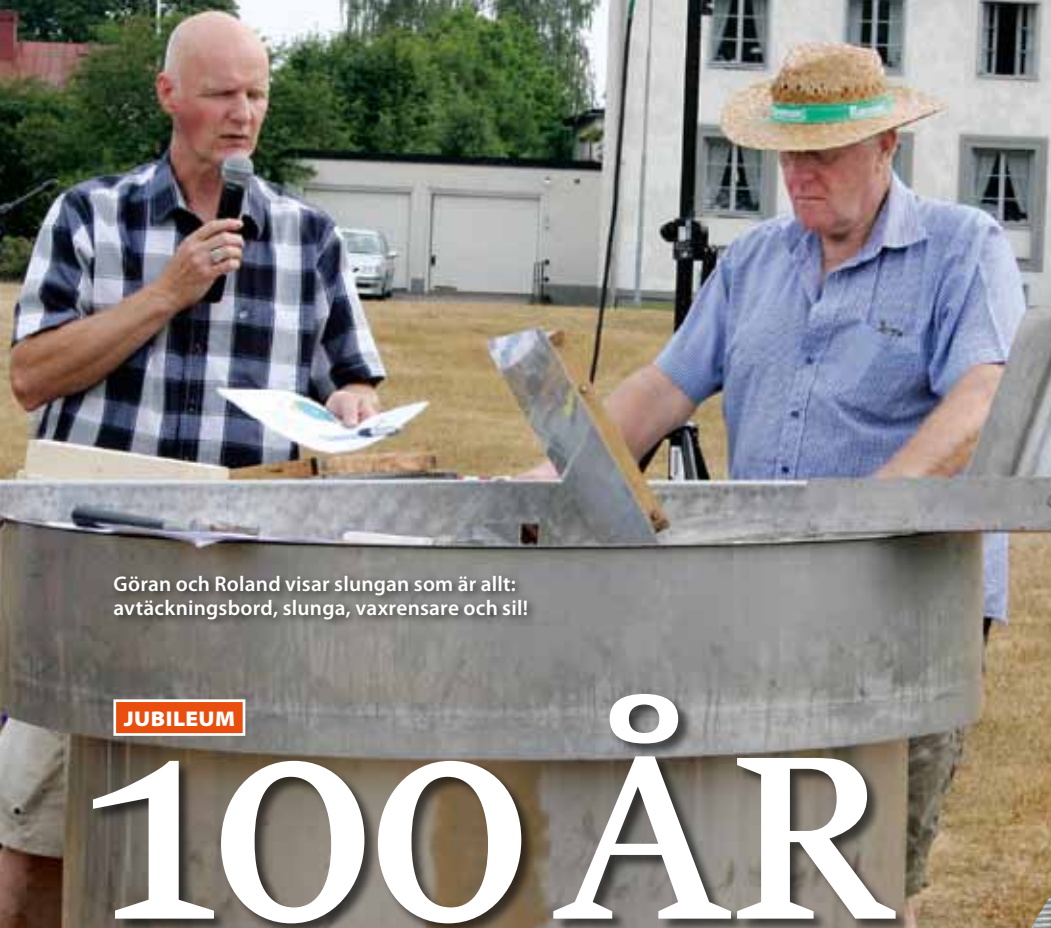
Hur kan då vi i Biodlingsföretagarna påverka i en process som denna? Vi kan påverka dels genom några stora lobbyorganisationer som EPBA (European Professional Beekeeper Association) och via COPA COCEGA (en lant-

AKTUELLA FRÅGOR för närvarande är:

- Den nya Animal health law som förväntas klubbas under det närmaste året för att sedan omsättas i praktiken i respektive land.
- COPA lägger under hösten fram ett förslag till Kommissionen utifrån det material som vi varit med och utarbetat i en Task Force-grupp för att bredda Biodlingen att inte bara vara honung utan även en produktionsresurs för olje- och fröodlare samt en garant för biologisk mångfald.
- Vi väntar också på Neonics-frågan som fortgår med ett temporärt förbud av EFSA, European Food Security Agency till dess att nya underlag föreligger för beslut i början av nästa år.

SEN ÄR BRYSEL också en intressant kulturstad med allt från Manneken Pis till de anrika väffelständerna och Trappist-bryggerierna. ●

Göran och Roland visar slungan som är allt: avtäckningsbord, slunga, vaxrensare och sill!

JUBILEUM

100 ÅR

Sörmlandsdistriktet firar

Detta protokoll låg till grund för att Sörmlandsdistriktet skulle kunna fira 100-årsjubileum i somras. Den 2 augusti samlades vi på en gul gräsmatta i Malmköping för att fira oss. Festen blev en bi-marknad med olika stationer där man kunde prata salvatillverkning, titta på slunga med enorm kapacitet, leta varroakvalster i yngelramar, känna på oxalsyreförångare och prata om ångvaxsmältare. Provs smakning med honung från olika delar av Sörmland erbjöds förstås också.

TEXT: HANNE UDDLING | FOTO: ARNE SVENSSON

"För att bättre kunna tillvarataga, Biodlarnas intressen inom detta Län. Besluta en del av för saken intresserade medlemmar, som vara närvarande vid Biodlarföreningens möte i Nyköping, att bilda Sörmlands Läns Biodlarförbund och uppdraga åt Handlare O. Dahlander Katrineholm, Stationsinspektör Ernst Palmquist, och Målare L. A. Enqvist Taxinge Närby, med ingenjör Otto Hedin Nyköping som supplant."
 Nyköping den 23 juni 1914

Nisse har med mikroskåp och visar hur man kan leta efter nosema.

För 100 år sedan fanns det ett behov av att bättre kunna tillvarataga Biodlarnas intressen inom länet. Hur ser det ut idag? Kvarstår ett behov av att ta tillvara biodlarnas intressen inom länet? Jag tror att man helt säkert kan svara ja på den frågan. Det mesta föringsarbetet sker förstås i biodlarföreningarna. Där sker grundutbildning och där ges möjlighet till samarbete och kontakt mellan biodlare i vardagen på kupnivå. Men visst vill vi nå längre? Det finns ett stort behov av att fortbilda biodlare så att kompetensen höjs generellt. Kursen "godkänd biodlare" är eftertraktad på distriktsnivå men skulle sällan kunna genomföras i en biodlarförening. Och ska sådana kurser styras från riksnivå är nog risken stor att kursen inte hamnar där den bäst behövs.

SÖRMLANDSDISTRIKTET kommer fortsätta med distriktsarbetet under året. En kursdag/träff för ordföranden, kassörer och sekreterare i

Sörmlandsbiidlare letar varroa.

Ett 70-tal av distriktets biidlare anslöt till träffen och vi fick tillsammans ta emot present från SBRs ordförande Marita Delvert. Distriktet fick en inbjudan till Biidlarnas hus i Skänninge dit vi får komma nästa sommar. Kaffe och tårta utlovades!

Lite honung.

Freddy Duwe visar oxalsyreförångare.

Bert Trybom pratar om VSH bin.

biidlarföreningar har nyligen genomfört, en pollenanalyskurs är på gång och vi hoppas att vi ska få in en kurs för de som vill bli godkända biidlare under våren.

INTE SÅ SÄLLAN STÄLLS FRÅGAN vad distriktet ska vara till för. Kanske ska vi fundera på vad distriktet kan göra för att bättre kunna ta tillvara biidlarnas intresse "inom detta län"? Kontakter med LRF, länsstyrelsen och andra mer lokala myndigheter borde vara lättare att få till på distriktsnivå än på föreningsnivå. Och nog ser biidlarnas intressebild olika

ut om man bor i Sörmland eller i Västerboten? Jag ska försöka komma ihåg ledordet "Medlemsnytta" i det framtida arbetet i distriktsstyrelsen. Vad ska vi göra och varför? I Sörmland handlar det mycket om att få veta vilka biidlarnas intressen är. Det vore fantastiskt om biidlarföreningarna kunde formulera om sin kritik till konkreta önskemål och förslag. Då kan vi fortsätta att arbeta i Handlare Dahlander, Stationsinspektör Palmquist och Målare Enqvists anda; "...att bättre kunna tillvarata Biidlarnas intressen inom detta Län."

facebook

Biodlare-Beekeepers

På Facebook finns en grupp som heter Biodlare-Beekeepers. Gruppen har cirka 2 100 medlemmar och här får man snabbt svar av biodlarkollegor. Inom några timmar har man fått en mängd svar att välja mellan. Som så ofta tycker biodlare lite olika och svaren kan också skifta utifrån vem som svarar. Men som frågeställare kan man i alla fall få ett urval av möjliga svar att ta ställning till. Längst upp till höger under omslagsbilden finns en sökfunktion där man kan se vilka frågor som ställts och diskuterats tidigare. Bara i år finns 18 trådar om Varroa.

Bee Girl

En Facebook-sida på amerikanska är Bee Girl. Kvinnan bakom sidan heter Sarah Red-Laird. Hon har forskat om bin och skrivit om Bin och bihälsa med undertiteln: *How to Keep 100,000 Girlfriends, the Careful Relationship of a Beekeeper and Her Honey Bees*. Bee Girl satsar stort på att utbilda barn och mycket på hennes sida är inspirerande.

App-spel om blommor och bin

Gro Flowers (från Gro Play) är ett nytt spel från i somras. Spelet vänder sig till barn från +4 år. Man färglägger sina egna blommor och sen kommer biet och hjälper till att pollinera. Mer pollinering = fler blommor. Flera sorters blommor gynnar bina och man kan sedan passa på att samla honung som bina producerar i kupan. Sen ska man akta sig för insekts-sprayen... Spelet finns både i Google Play, iTunes och Amazon. Spelet kostar några kronor.

Lyssna på radio om bin

Podcaster/Podradio erbjuder möjlighet att lyssna på mer eller mindre professionella radioprogram. Sök på bee eller beekeeping så hittar du massor med olika program att prenumerera på. Söker man på svenska så hittar man de radioprogram som handlar om bin: *Klotet – Sveriges Radio, om framtidens bin – robotar eller stadskupor?* De flesta pod-programmen är på engelska. Namnet Pod – i Podradio kommer från firman med Äpplet, men man behöver inte ha konto eller speciellt märke för att kunna lyssna. Tänk pod-radio som en ljud-blogg. Lätt att producera och att lyssna på.

Att odla växter som gynnar pollinatörer och som överbryggar gap i tillgången på föda gynnar både honungsbin och andra pollinatörer. Bilden visar vanlig jordhumla som söker föda i lavendel.

LOTTA FABRICIUS KRISTIANSEN

HUR STÅR DET

Under senare år har binas hälsa kommit mer och mer i fokus på gott och ont. Det är naturligtvis bra att binas betydelse uppmärksammas. Men kanske mindre bra att medie-rapporteringen kring bin mestadels handlar om annalkande hot och förestående katastrofer.

AV INGEMAR FRIES, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET
OCH PREBEN KRISTIANSEN, BIHÄLSOKONSULENT

Upprinnelsen till det nyvakna medie-intresset för bin och biodling kan spåras till de svåra förluster av bisamhällen man hade i USA hösten 2006 och vintern 2006/2007 när man myntade begreppet Colony Collapse Disorder (CCD) för att beskriva de symptom som var förknippade med förlusterna den hösten och vintern. Symptomen som kännetecknar CCD har beskrivits relativt detaljerat och innefattar:

- Förekomst av täckt yngel i övergivna eller delvis övergivna samhällen.
- Närvaro av drottningen där det finns bin kvar.
- Förekomst av både foder och pollenreserver.

DESSUTOM HAR DET OBSERVERATS att samhällen som dött inte omedelbart utsätts för röveri och att angrepp av vaxmott och den lilla kupskalbaggen sker med fördröjning.

Det har aldrig trots stora forskningsinsatser kunnat klarläggas vad som orsakar CCD. Högst sannolikt är det inte en enskild faktor eller sjukdomsalstrare, utan en kombination av faktorer som aldrig kunnat utredas. Efter omfattande förluster av samhällen med symptom på CCD i USA har biodlingen årligen fortsatt drabbas av stora förluster, men till största del utan de typiska symptomen på

CCD. Att man har stora problem att få bina att överleva i USA ter sig inte så konstigt när man beaktar:

- att de allra flesta bisamhällena på kontinenten körs runt i stora lastbilar för att pollinera olika jordbruksgrödor.
- att de allra flesta bisamhällena behandlas förebyggande med flera olika antibiotika mot yngelröta och nosema.
- att kemikalietrycket i jordbruket generellt är mycket större än i Europa.
- att områdena där bisamhällena kan återhämta sig genom drag på bra pollen- och nektarkällor har minskat.

I EN STOR UNDERSÖKNING av amerikanskt bivax fann man inte mindre än 121 olika bekämpningsmedel och deras nedbrytningsprodukter, med ett medeltal av sex olika per prov och med maximalt 39 olika bekämpningsmedel i samma prov. Undersökningar av europeiskt vax i allmänhet och svenskt bivax i synnerhet tyder på att bina utsätts för ett avsevärt lägre bekämpningsmedelstryck jämfört med USA.

Behovet av pollinering i fara i USA

Omfattande förluster av bisamhällen i USA har inneburit att ekonomiskt viktiga grödor som behöver pollineras inte kunnat få de

bisamhällen ditkörda som krävs för fullgod pollinering. Det bästa exemplet är mandelodlingarna i Kalifornien. I ett mer eller mindre sammanhängande område på över 425 000 hektar odlas det i stort sett bara mandel. All annan vegetation är bortrensad till att utgöra en ren "mandelöken" sett ur naturliga pollinerarens synvinkel. Det finns helt enkelt ingen annan mat än just mandeln när den blommar och det gör att inga vilda pollinatörer bidrar till pollineringen av en gröda som är helt beroende av insekter för korspollinering för att sätta frukt. Så utan honungsbin och biodlare som kör dit bisamhällen, inga mandlar. Det har inneburit att priset som mandelodlarna betalar för att få tillgång på bisamhällen har gått från under 50 US\$ per samhälle år 2005 till nästan 200 US\$ per samhälle år 2014. Trots det råder det så stor brist på bisamhällen att bristen på pollinatörer är

RANDY OLIVER

För honungsbin är pollenförsörjningen på hösten viktig. Bilderna visar bin som söker nektar och pollen i höstaster och malva.

TILL MED BINA?

INGEMAR FRIES

en produktionsbegränsande faktor av stor ekonomisk betydelse. Bristen på bisamhällen har förstärkts genom att arean med mandelodling ökat med mer än 50% sedan 2005.

Pollinerings betydelse har allt mer uppmärksammats över hela världen efter de omfattande konsekvenser som blivit resultatet av kombinationen extremt storskaligt jordbruk (med pollinationsbehov) och extremt beroende av en enda art pollinerare, det odlade honungsbiet.

Effekter av problemen i USA

Problemen med odlade honungsbin i USA och de negativa ekonomiska effekterna det inneburit för jordbruket har lett till många rubriker i internationella media om en nära förestående apokalyps. Det har beskrivits hur fattig den mänskliga kosten ska bli utan pollinerare och man har till och med tillskrivit

Albert Einstein ett citat där han hävdar att utan bina dör också mänskligheten ut efter en tid. Vilket han naturligtvis aldrig har hävdad! Men i globaliseringens tecken har den amerikanska problembeskrivningen läckt över till Europa och andra delar av världen. Trots att problemets omfattning i USA inte kan jämföras med problemen i Europa. Vi har problem med för stora biförluster även i Europa av olika skäl. Men symptomen som beskrivs för CCD har bara undantagsvis beskrivits utanför USA, och när samhällen dött och kuporna varit i stort sett tomma för bin har det i de flesta fallen kunnat härledas till kraftiga varrooangrepp.

Det positiva med att behovet av att pollinering och kopplingen till binas hälsa har uppmärksammats i stor skala är naturligtvis glädjande. Efter den uppmärksamhet som ämnet fått i media vet var och varannan män-

niska man träffar att bidöden är ett hot och att vi måste värna om bina. Och det är ju alldeles utmärkt!

Det negativa som uppmärksamheten av vårt behov av pollinerare medföljt är att problembeskrivningen i stor utsträckning blivit felaktig, i synnerhet när det gäller honungsbin. När det gäller andra pollinerare är orsakerna till en nedgång i antal och artsammansättning relativt väl beskriven. Vi förstår att en successiv utarmning av landskapet under lång tid lett till färre födoresurser med stora tidsmässiga glapp på föda vissa tider, i kombination med försämrad tillgång på boplatser, har påverkat många pollinerare negativt. Till det finns ett kemikalietryck från lantbruket som sannolikt inte är avgörande, men som eventuellt kan bidra till nedgången.

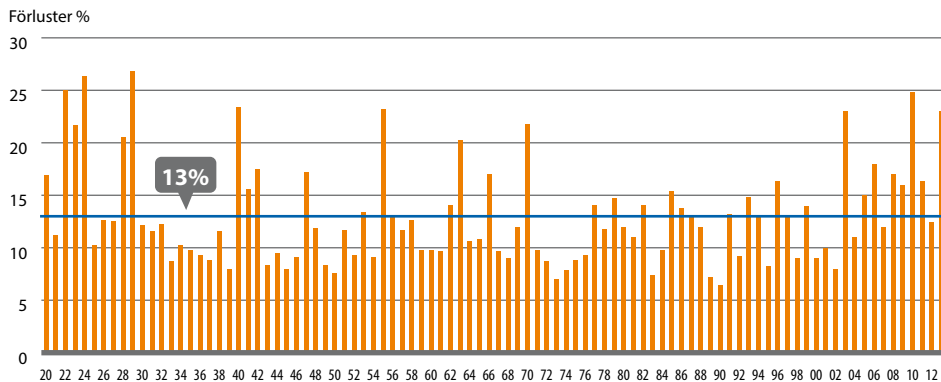
När det gäller honungsbin och problem med förluster av bisamhällen finns mycket data som på ett trovärdigt sätt beskriver de viktigaste orsakerna. Men en stor del av biodlarkollektivet väljer att fokusera på orsaker som saknar bevis och som man dessutom inte har kontroll över. All tillgänglig data från såväl Europa som Sverige tyder på att problemen med varroa kvalster är biodlingens största enskilda problem och fortsatt ett hot mot binas hälsa. Istället förs det ofta fram att ett huvudproblem som orsakar förluster skulle vara förknippat med lantbrukets användning av betat utsäde med olika neonicotinoider. Spår av dessa betningsmedel som är extremt giftiga kan återfinnas i pollen och nektar. Men ingenstans har man kunnat belägga i fält att betningsmedlen är en del av det som i Sverige börjat kallas "bidöden".

När biodlarna förklarar sina förluster av bisamhällen med att de förgiftas av lantbru-

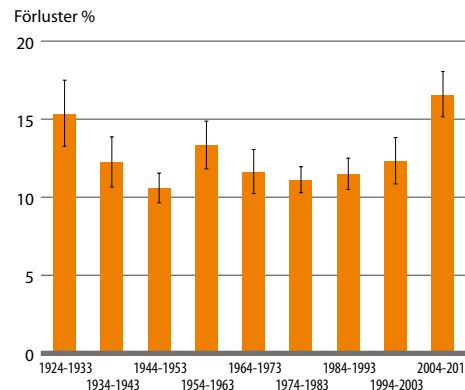
Behovet av pollinering i Kaliforniens mandelodlingar kan bara fullgöras med ditkörda honungsbin. Det behövs över 1,5 miljoner bisamhällen för att täcka behovet. Bisamhällen som det nu råder brist på.

PREBEN KRISTIANSEN

De årliga vinterförlusterna under perioden 1920–2013. Den blå linjen visar genomsnittet.

KÄLLA: ÅRSRAPPORTERNA TILL SBR. PREBEN KRISTIANSEN, 2014

De genomsnittliga vinterförlusterna (± SEM) för varje 10-årsperiod 1924–2013.

KÄLLA: ÅRSRAPPORTERNA TILL SBR. PREBEN KRISTIANSEN, 2014

GRAFIK: ELINA ANTTILA

►► ket väljer de enligt vår mening att titta åt fel håll och bidrar inte till att lösa de problem som uppenbarligen finns. Självklart kan det inte vara positivt för bina att det finns en miljöpåverkan från lantbrukets användning av neonicotinoiderna, men det är enligt vår uppfattning inte biodlarnas största problem.

Den stora bidöden som det talas om i ett globalt perspektiv finns inte. Faktum är att antalet bisamhällen enligt FAOs statistik faktiskt ökat under senare decennier. I USA är dock antalet i dag väsentligt lägre än för 60 år sedan, men antalet har legat på ungefär samma nivå de senaste åren. Till saken hör

att odlingen av grödor globalt som kräver insektspollinering faktiskt ökat ännu snabbare än antalet bisamhällen, ett utmärkt skäl till att fortsatt värna om livsutrymme för både vilda och odlade pollinerare.

Hur ser det ut för honungsbin i Sverige?

I Sverige har vi siffror över förluster av bisamhällen sedan 1920-talet. Av tillgängliga data är det lätt att se att förlustsiffrorna går upp och ned över tid. Delar vi upp förlusterna i olika decennier har det varit en uppgång mot slutet. Men samtidigt var övervintringen den sista vintern bättre än på många år. Att vi

har för höga vinterförluster över tid är tydligt. Men det är mindre tydligt att de är ett ökande problem. Och det trots den påverkan på vinterdödligheten vi otvivelaktigt vet att varroakvalstret, och de virusinfektioner det överför, medverkar till.

Genomförda enkätundersökningar ger för svenskt vidkommande några tydliga mönster:

1. Biodling med varroakvalster ger högre vinterförluster än biodling utan varroakvalster.
2. Biodling med sen höstbehandling av varroakvalster ger högre förluster än vid tidig höstbehandling av varroakvalster.

Töreבודה Vax

Hos oss kan du välja cellstorlekar 4,9 5,1 och 5,3 mm och drönarvax

Ange cellstorlek vid beställning! Saknas uppgift levereras 5,1 mm.

Vi rensar varje parti för sig

Märk med namn, adress, tel nr och kolliantal. Ska vi kassera några ramar efter rensningen? Skriv "eldas" på kollit.

Särbehandling

Många biodlare vill ej ha Apistan eller thymolrester (t ex från Apiguard) i sitt vax. Därför särbehandlar vi ditt vax om du skriver ett intyg med namn, adress och tel nr och märker dina kollin med "Särbehandlas".

Vax köpes!
50 kr/kg exkl. moms

Inlämning av ramar och vax
1 okt - 31 mars

Vaxet ursmält, ramen desinficerad

Vi har även FÖRENINGSPRIS på vaxhantering

Öppettider (fr o m 1 okt)
Mån 9-17, ti-fre 9-16
Lunchstängt 12.30-13.30

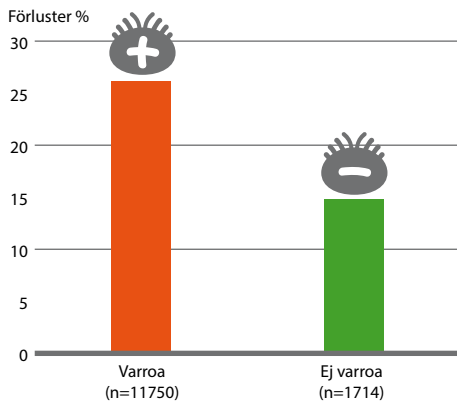

KRAV-godkänt renseri

Allt för biodlaren
Stor som liten

MS Biredskapsfabriken AB

Tel 0506-102 73 www.biredskapsfabriken.se

Förlusterna vintern 2009–2010 bland samhällen med och utan varroa. n anger antal samhällen före vintern som ingått i undersökningen.

DATA FRÅN ENKÄTUNDERSÖKNING OM ÖVERVINTRINGEN VINTERN 2009/2010. PREBEN KRISTIANSEN, 2010

- Biodling med vinterfodring under 15 kg socker ger högre vinterförluster än vid fodring med mer än 15 kg.
- Biodling med sen vinterfodring ger högre vinterförluster än tidig vinterfodring.
- Biodling där bina utsätts för grödor betade med neonicotinoider verkar inte ha högre vinterförluster jämfört med biodling utan sådan exponering.

Slutsatser

Biodlingen förlorar stora värden genom de vinterförluster som förekommer vissa år. I stor utsträckning skulle förlusterna minska om:

- Biodlarna behandlade effektivt och i tid mot varroakvalster (på sikt måste problemen lösas med resistenta bistammar).
- Biodlarna vinterfodrade i tid med tillräcklig sockermängd.
- Biodlarna bara invintrade visieriktiga, starka samhällen med friska vinterbin.

REFERENSER:

Aizen, M. A., Garibaldi, L. A., Cunningham, S. A. and Klein, A. M. (2009) How much does agriculture depend on pollinators? Lessons from long-term trends in crop production. *Annals of Botany* 103, 1579–1588.

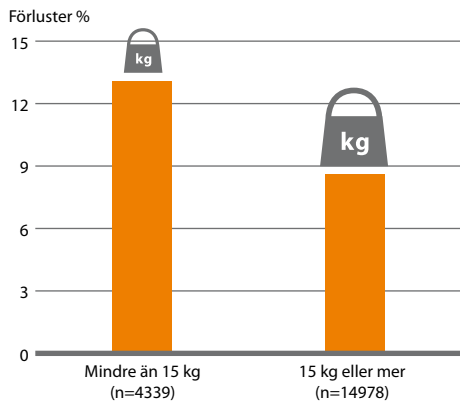
Dainat, B., vanEngelsdorp, D & Neumann, P (2012) Colony collapse disorder in Europe. *Environmental Microbiology Reports* 4, 123–125.

Garibaldi, L. A., Aizen, M. A., Klein, A. M., Cunningham, S. A. and Harder, L. D. (2011) Global growth and stability of agricultural yield decrease with pollinator dependence. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 108, 5909–5914.

Garibaldi, L. A., Steffan-Dewenter, I., Kremen, C., Morales, J. M., Bommarco, R., Cunningham, S. A., Carvalheiro, L. G., Chacoff, N. P., Dudenhoefter, J. H., Greenleaf, S. S., Holzschuh, A., Isaacs, R., Krewenka, K., Mandelik, Y., Mayfield, M. M., Morandin, L. A., Potts, S. G., Ricketts, T. H., Szentgyörgyi, H., Viana, B. F., Westphal, C., Winfree, R. and Klein, A. M. (2011) Stability of pollination services decreases with isolation from natural areas despite honey bee visits. *Ecology Letters* 14, 1062–1072.

Jordbruksverket (2009). Massdöv av bin – samhällsekonomska konsekvenser och möjliga åtgärder: 159 pp.

Klein, A.-M., Vaissiere, B. E., Cane, J. H., Steffan-Dewenter, I., Cunningham, S. A., Kremen, C. and Tscharntke, T. (2007) Importance of pollinators in changing landscapes for world crops. *Proceedings of the Royal Society B-Biological Sciences* 274, 303–313.

Förlusterna vintern 2013–2014 i relation till fodermängd (kg torrsbstans). n anger antal samhällen före vintern som ingått i undersökningen.

DATA FRÅN ENKÄTUNDERSÖKNING OM ÖVERVINTRINGEN VINTERN 2013/2014. PREBEN KRISTIANSEN, 2014

SLUTSATSERNA är varken nya eller revolutionerande. Men de tål att upprepas.

Så här formulerade Alexander Lundgren det på sin tid i sin *Lärobok i Biskjötsel* (6:e upl. 1943). Notera att det var länge innan varroakvalstret spridits till Europa.

"Där bina ej dött av utsot eller drottningförlust, ha de omkommit antingen av svält eller av köld. De flesta vinterförlusterna får tillskrivas svält. Orsakerna härtill kunna vara flera. Dels har biskötaren kanske saknat medel, att vid tid för fodring lämplig tid inköpa behövlig sockermängd; han kanske givit bina en del så att de klarat sig fram till januari eller februari, varefter de dött. Kanske han ej kunnat anskaffa socker. Andra har varit borta från hemmet eller haft andra ofrivilliga hinder den tid bina skulle ha vinterfodret; men i många, ja allt för många fall, är det försumlighet, vårdslöshet eller rent av snålhet, som varit den verkliga orsaken. Men då kommer ordspråket "snålheten bedrar visheten" att besannas."

Så sant som det var sagt. Men sådana läroböcker skrivs inte mer.

Kanadensare vill begränsa neonicotinoider

Kanadensarna i provinsen Ontario sneglar på EU:s förbud mot neonicotinoider och vill införa restriktioner i användningen. ●
ATL, tinyurl.com/leeqea7

SBR:s medlem nr 11 000

SBR har ökat i medlemsantal under flera år. På senare år har ökningen tagit fart. Andelen kvinnor, många gånger lite yngre, har ökat. Under 2014 har största ökningen skett i Stockholm, Uppsala och Göteborg. Det är bara något enstaka distrikt som minskat en aning.

I år har vi passerat 11 000 medlemmar. Medlem 11 000 blev Thomas Johansson i Malmö. Han har drivit en plåtslagerifirma, som sönerna har tagit över. Nu är det bin och blommor som gäller. Antalet bisamhällen kommer att bli fler.

Bina hos Thomas och Ingrid Johansson står i en oas med växthus och blommor i massor. Den 26 augusti, då Stig Hansson å SBR:s vägnar uppvaktade medlem 11 000, var det fortfarande fullt honungsdrag. Bina står mitt i Malmö, ett exempel på att stadsbiodlingen ökar. ●

Stig Hansson

Thomas och Ingrid Johansson uppvaktas med blommor från SBR genom Stig Hansson t h, för att uppmärksamma medlem 11 000.

Amerikansk yngelröta i ytterligare fem län

Bisjukdomen amerikansk yngelröta har under sommaren konstaterats i Värmlands, Stockholms, Västmanlands, Södermanlands och Gotlands län.

För mer info se www.lansstyrelsen.se. En ökning av amerikansk yngelröta har i år skett även i Danmark enligt *Tidskrift för Biavl* nr 8/2014. ●

Satsar på förädling

Nasseröds Bigårdar

Helen Brunestål Martinsson driver Nasseröds Bigårdar som enskild firma sedan 2010.

Helen Brunestål Martinsson bor på gården Nasseröd utanför Hamburgsund, tillsammans med maken Henrik och två barn. Det var en gång mjölkkor på gården som Henriks farfar drev och hade försäljning av potatis och ägg. I påskas slöts cirkeln åter, när Helen öppnade Nasseröds Bigårdars gårdsbutik.

TEXT OCH FOTO: ANNA-KARIN JOHANSSON

Helen som var inflyttad administratör från Göteborg, jobbade som säljassistent hemifrån när sonen Joakim föddes 2005. Efter mammalidigheten fanns tankar på omskolning till annat yrke och nyfikenhet fanns gällande YH-utbildningen för biodlare i Garpenberg. Men det blev aldrig av eftersom det var svårt att kombinera distansutbildning med att vara småbarnsförälder och gravid med andra barnet. Intresset för bin hade väckts när hon letade efter en lämplig YH-utbildning och sett biodlarutbildningen.

De första samhällena

Det hela tog fart på allvar när Dingleskolan hade ett projekt med grön affärsutveckling. Det startades en rad träffar för lokala biodlare och Helen fick kontakt med yrkesbiodla-

Nasseröds Bigårdar satsar mycket på honung som smakställs med bland annat kryddor.

ren Bertil Berntsson från Kville. Fyra samhällen beställdes av Bertil till efterföljande vår och sen gick Helen en nybörjarkurs i biodling i Tossene samt fortsatte att förkovra sig om biodling via internet.

Ett viktigt avstamp på vägen till yrkesbiodling blev två helgkurser för yrkesbiodlare som Bo-Göran Nilsson höll i Bankeryd. Barnpassning behövdes till parets 3 månader gamla dotter, så maken Henrik följde med, vilket blev ett lyckokast och gjorde honom insatt i biodlingens mysterium. Henrik som tidigare hade arbetat som kyltekniker med jourtjänstgöring, driver idag eget företag med värmepumpar och fastighetsskötsel.

Trög uppstart

De första fyra bisamhällena kom hem på våren 2008. Ytterligare 15 samhällen med italienska bin köptes in under sensommaren. Dessa var undermåligt skötta och klarade vintern dåligt. Efterföljande säsong var det ett evigt kämpande med dessa försvagade samhällen. I ett par omgångar har Buckfast bin köpts hem från Bo-Göran. Egna avläggare har gjorts i större skala sedan 3 år tillbaka. Helen har idag Buckfast bin som med tiden mixats med traktens blandning. I höstas invidrades 70 samhällen som är utplacerade

Skattlådor hämtas hem med ATW som har tak och bäge, samt har ett hemmabyggt skåp vilket rymmer 20 lådor.

En ny gårdsbutik invigdes i påskas.

på 9 bigårdar. Målet är att landa på runt 175 samhällen.

Målet är att ha unga drottningar som är max 1,5 år men i dagsläget är vissa redan 3 år. Egen drottningodlingen görs i en separat bigård. Yngelramar från ett par samhällen plockas för omlarvning. En starter används för att överbygga kopporna, sen sker utplacering i översta skattlådan i ett bisamhälle för sluttillväxt.

Nytt slungrum

2012 var en bra ljungsäsong, sen kom den tuffa vintern som frystorkade bort 75% utav ljungen. Det gjorde att ljungskörden blev försumbar under fjolåret. När biodlingen startades upp gjordes slungningen i en ombyggt container, komplett inredd med sluss, kyl och central slungdel med diskbänk. Idag är de nya honungslokalerna på cirka 150 m² precis klara för inflyttning och de är inrymda i den gamla ladugårdsbyggnaden. En stor fördel är att svärfar har jobbat som byggare, så allt har skett i egen regi. Hela golvet fick göras om och efter urgrävning har ett nytt golv gjutits och målats med betongfärg. Innerväggarna är färdiga uretanskumväggar, som sammanfogades på plats. Fläktsystemet med ett övertryck motverkar att damm kommer in i lokalen.

Honungshantering

Ramformatet är 3/4 Langstroth med 2-3 lådor i yngelrummet med träramar samt tre skatt-

lådor med plastramar. Vid skattning används en ATW med ett hemmabyggt skåp av formplyta där bak, vilket rymmer 20 lådor. Vid behov används även släpkärra.

Honungen slungas i en 10 ramars slunga. En ny självvändig 12 ramars slunga är beställd. Efter slungan rinner honungen in i karusellseparatorn. Ljunghonungen lossas med sjölis och finfördelas i karusellseparator från Arne Ourug och är därefter lätt att sila med en fin strutsil. Ympning görs enligt ekobimetoden och omrörning sker i en 400 liters tank. Den ympade honungen får stå över natten för att sedan direkttappas dagen efter. För att tappning kan kunna ske parallellt med slungning, planeras en rumsavdelning med plastjalusi i det nya slungrummet. Swienty's tappmaskin används. I anslutning till slungrummet finns både tvättrum och en rymlig kyl på drygt 25 m². Ute på lagret finns även ett värmerum för att vid behov torka honung i skattlådorna eller mjukgöra honungen inför tappning. En praktisk höglyft underlättar vid stapling på högre höjder. Den nya gårdsbutiken på 35 m² är byggd direkt framför slunglokalen. Länsstyrelsen har stöttat med EU-investeringsbidrag.

Öka motståndskraften

Varroabekämpning görs med drönarutskärning i halvram var 10:e dag. Detta kombineras med en oxalsyrabehandling i november. Eftersom det förekommit en del utvintring,

har Helen i oktober testat att behandla bina med mjölksyrabakterier enligt SymBeeotic-metoden som Lundaforskarna Tobias Olofsson och Alejandra Vásquez utvecklat. Den ska stärka binas egen motståndskraft. SymBeeotic blandades ut med sockervatten och får växa till under tre dygn innan applicering görs med 120 ml per samhälle, på liknande sätt som vid oxalsyra. Det går åt två påsar per samhälle och vinter, vilket svarar till runt 30 kronor per samhälle. För att bedöma bistyrkan inför invintring, räknar Helen antal yngelramar.

Mycket förädling

Helen blandar egen smaksatt honung med en praktisk degblandare. Många olika smaker finns att välja på och hela tiden lanseras nyheter, såsom nu senast honung smaksatt med Smögen whisky. Honung köps även in från lokala biodlare och säljs då som Bohushonung med speciell etikett. Nasserödsetiketten kommer från en finnväv som en släkting designat med bi och vaxkaka som motiv. Logon har stiliserats mera och har blivit ett bra signum. Honungs säljs också i dagligvaruhandeln samt i specialbutiker. ●

Att läsa mer

<https://sv-se.facebook.com/NasserodsBigardar>
www.symbiotic.apicellae.se

FRIGO

Miljövänliga
kylaggregat
av plugg-intyp,
lätt att montera!

Kylaggregat

Prospekt och prislista skickar du efter från:

REFRIGMAN AB

Ekvägen 7, 640 31 Mellösa
Tel 0157-601 46 www.refrigman.se

Detta är en sammanfattning av artikeln "Beeswax - The fix it's in, and a way to fix it" av M.E.A. Mc Neil och Maryann Frazier. Hela artikeln går att läsa i juninumret av *Bee Culture*. En uppföljningsartikel finns i numret därpå.

AV SUSANNA KIVLING

Ar 1199 bildades "The Worshipful Company of Wax Chandlers" i London för att garantera renheten hos bivax. Det faktum att just detta gille var först av många kommande visar hur viktigt bivax var.

På jakt efter icke kontaminerat vax

För ett par år sedan letade forskaren Jennifer Berry efter rena vaxkakor som kontroll till en studie hon planerade. Det visade sig svårt då både vaxkakor från kommersiella amerikanska biredskapsföretag och vax från biodlare som inte använde några kemikalier alls i biodlingen visade sig innehålla rester av pesticider. I Brasilien, där inga medel mot varroa används, innehöll vaxet istället en mängd andra kemikalier från jordbruket.

Historisk betydelse

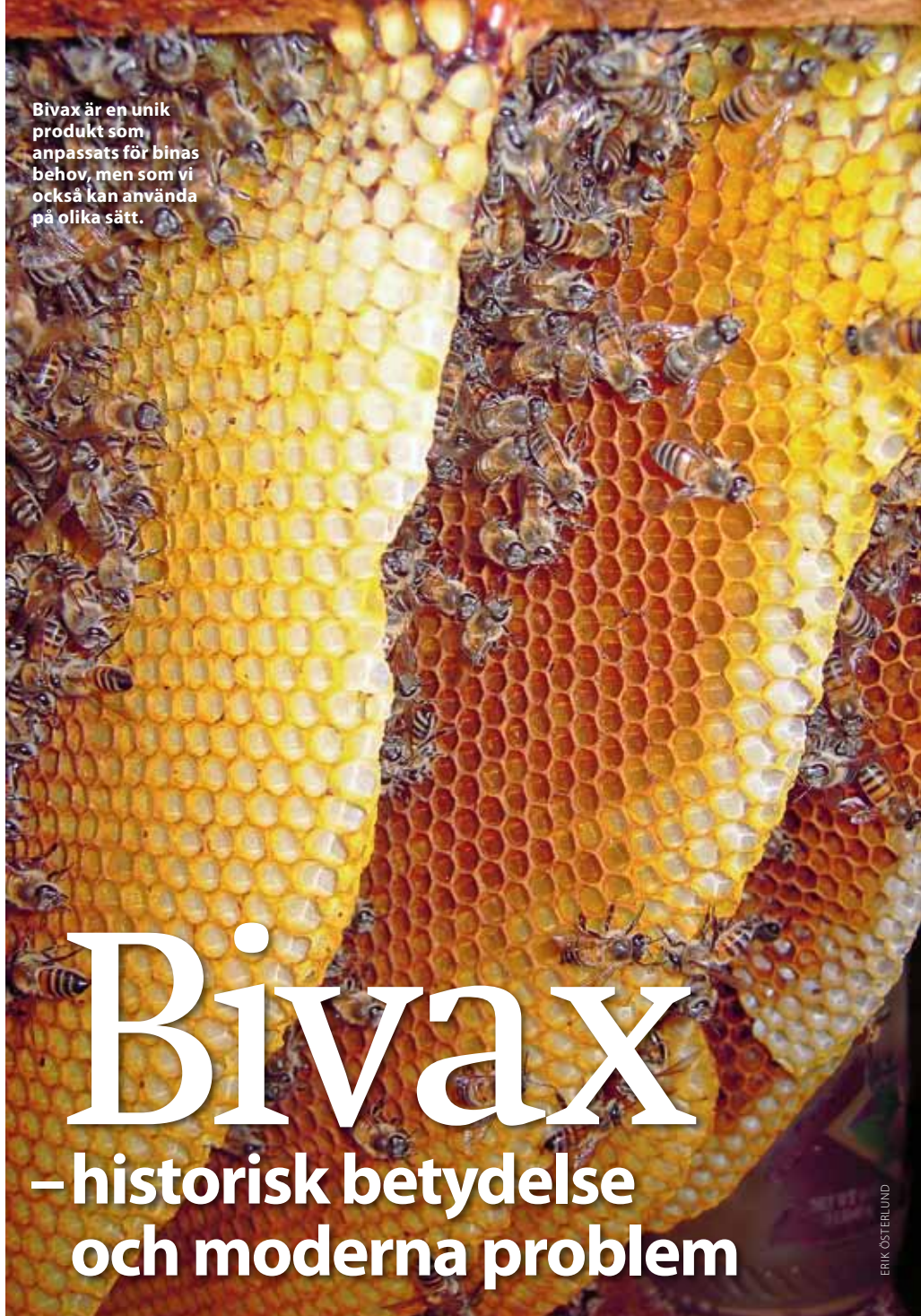
Bivax var viktigare än honung förr i tiden. Man använde det för ljus, konservering och tätning och förseglade brev med vaxsigill. Det har även spelat en viktig rituell roll i flera kulturer och gör så än idag - katolska kyrkans altarljus måste innehålla bivax. Man tänker sig att bin är jungfrur som skapar ljus, en metafor för Maria och Jesus.

Numera har bivaxet ersatts av en rad andra produkter både från djur- och växtriket eller utvunna från råolja. Rent bivax används i kosmetika, farmaceutika och, framför allt, av biodlare.

Vaxets egenskaper

Bivaxet produceras i biets kropp precis som bigift och drottninggelé. För bisamhället är

Bivax är en unik produkt som anpassats för binas behov, men som vi också kan använda på olika sätt.

Bivax

- historisk betydelse och moderna problem

ERIK ÖSTERLUND

Vaxljus har betytt mycket för människor, som ljuskälla och i religiösa sammanhang.

ERIK ÖSTERLUND

det ett ovärderligt byggmaterial. Alla ämnen i bivax kommer från kol, väte och syre i honungen. 300 olika beståndsdelar har identifierats, de dominerande är 70-72% estrar, 14-15% fria fettsyror, 12% mättade kolväten, 1% fria alkoholer, 1% vatten och mineraler, 0,5% laktos och 0,3% färgämnen.

Vaxdoften kan utgöras av 48 olika ämnen och bin som lever på enbart sockerlag producerar vax utan lukt eller smak. Vaxkörtlarna hos bina utvecklas efter cirka två veckor och de fungerar då som byggbin. När bina blir dragbin tillbakabildas vaxkörtlarna men kan bli aktiva igen om det skulle behövas. Under ideala förhållanden kan ett samhälle på 50 000 bin producera ungefär 0,2 kg vax per dag. Mängden honung som behövs för att producera 1 kilo vax är oklar men olika studier har visat att det krävs mellan 5 till

20 kilo honung. Vaxet används sedan av bina som byggmaterial men även för att göra propolis. Vax smälter vid 62-64°C och bina ser till att vaxet håller mellan 33,6 och 37,6°C när de bygger.

Bivax uppblandat med andra produkter kan enklast avslöjas genom att man kontrollerar smältpunkten. Man hettar upp vaxet långsamt och mäter temperaturen när det första flytande vaxet syns - den ska vara mellan 62° and 65°C. En annan indikator är att vax i etanol blir klart under 65°C om det är rent. Det går också att kontrollera vaxet i laboratoriet med gaskromatografi.

Kontamineringen av vax

Under 2006 blev Maryann Frazier kontaktad av en biodlare som drabbats av CCD och hon och hennes kollega Chris Mullin diskuterade

om detta kunde bero på pesticider. De kom fram till att det var värt att undersöka saken.

Rent bivax kan passera oförändrat genom människokroppen och betraktades som säkert för humankonsumtion av det amerikanska jordbruksverket (USDA). Dock visste man också att fettlösliga gifter absorberades av bivax och att gifter hittats i honungsramar. Dessa skulle kunna frigöras vid konsumtion eller vid användning i kosmetika eller som byggmaterial för bin. Vax tar upp många gånger mer gifter än honung enligt en studie från 1977.

Problemet med drottningar och drönare på grund av bekämpningsmedel som coumaphos och fluvalinat hade oroat biodlare redan före CCD. Forskare som studerade CCD hittade en rad problem men ingen enda orsak. Maryann Frazier övertygade sin man Jim Frazier, insektsfysiolog med kunskap om hur kemikalier påverkar bin, att delta i hennes forskning. Dock stötte de på praktiska problem då de saknade rätt utrustning för att analysera alla de prover de samlat in.

Turen vände när de fick kontakt med Roger Simonds på USDAs laboratorium i North Carolina och kunde använda masspektrometri och olika typer av kromatografi för att testa proverna. Simonds och Mullin designade försöket och man screenade för 171 olika pesticider och metaboliter (nedbrytningsprodukter).

Resultatet var "verkligen häpnadsväckande" säger Maryann Frazier, kontamineringen var genomgående. Av de första 887 proverna hade 99% spårbara rester av 121 olika pesticider, några som inte varit registrerade på många år. Ofta handlade det om kemikalier som biodlarna använt för varroabekämpning. I bivax hittade man 87 pesticider i 259 prover, i genomsnitt innehöll proverna 8 olika kemikalier medan ett prov innehöll hela 39 olika.

I nästan alla vaxprover (98%) hittade man fluvalinat och coumaphos (upp till 204 respektive 94 ppm) och mindre mängder av biprodukter från amitraznedbrytning och chlorothalonil, en fungicid. Nästan 60% av proverna innehöll systemiska bekämpnings-

medel. "Som om det inte vore nog" säger Frazier, "några kombinationer av pesticider är mer än additiva; i kombination kan de bli mer biologiskt aktiva".¹⁾

Kemikalier påverkar bina

Arbetsbin utsätts för kontaminerad föda och cellväggar under sin utveckling i cellerna under upp till 22 dagar. Äggläggande drottningar utsätts för pesticiderna genom upprepad kontakt med bakkroppen och det har visat sig orsaka en rad fertilitetsproblem i olika studier.

Frazier menar att frågan är komplex och att man kan hitta en rad olika effekter av bekämpningsmedel på bin i laboratorium men att det är svårt att arbeta i fält. Antalet forskare som bedriver forskning på området, menar artikelförfattarna, är litet.

Judy Wu publicerade 2011 en studie där man tittat på ägg lagda både på vaxkakor kontaminerade med 17 olika pesticider och rena kontroller. Man fann att färre ägg resulterade i kläckta larver, att larverna till större del hämmades i utvecklingen och att de färdiga arbetsbina levde kortare på de kontaminerade vaxkakorna. Detta kan ge dominoeffekter på samhället när flygbin behöver ersättas i förtid och andra uppgifter i kupan blir lidande. Dessutom kan varroan gynnas av förlängd utvecklingstid hos bina.

Wu hade också problem att hitta rent vax för sina studier och hon är orolig för utvecklingen med kontaminerade yngelrum som skulle kunna ha allvarliga konsekvenser för samhällen i stort.

Kan man ståda upp i det som Frazier kallar binas "giftiga hus"?

Det finns idéer, mer eller mindre realistiska. "Men problem har aldrig stoppat en biodlare" avslutar McNeil och Frazier sin artikel. Fortsättningen på artikeln i numret därpå av *Bee Culture* tar bland annat upp förslag på rening av vax. ●

¹⁾ **STUDIE OM DETTA:** <http://www.plosone.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0009754>

Kungliga Patriotiska Sällskapets Trädgårdsmedaljer

Under Riksförbundet Svensk Trädgårds Sommarmöte utdelas traditionsenligt Kungl. Patriotiska Sällskapets medaljer "för förtjänster om trädgårdsodling och biodling". I år hölls Sommar mötet 1-3 augusti i Umeå och Lycksele.

Medaljörerna fr.v. Ingvar Arvidsson, Per Ruth och Philippe Plöninge.

2014 års trädgårdsmedaljer tilldelades biodlarna Ingvar Arvidsson, Bengtsfors, och Per Ruth, Umeå, samt trädgårds-mästare Philippe Plöninge, Fredriksdals museer och trädgårdar, Helsingborg, med följande motiveringar:

Kungliga Patriotiska Sällskapets trädgårdsmedalj tilldelas biodlarna Ingvar Arvidsson, Bengtsfors, och Per Ruth, Umeå, som båda genom sin gärning i projektet NordBi starkt har bidragit till att rädda det nordiska biet från utrotning.

Kungliga Patriotiska Sällskapets trädgårdsmedalj tilldelas trädgårdsmästare Philippe Plöninge, Fredriksdals museer och trädgårdar, Helsingborg, för att han under många år odlat, visat och informerat kring såväl vanliga som udda och gammaldags köksväxter.

I statuterna för trädgårdsmedaljerna står att också biodlare kan belönas. Att situationen för biodlingen drastiskt förändras i hela världen har bl a filmaren Tina-Maria Qviberg visat i sin dokumentärfilm *Bieffekten*, som SVT visade i våras.

Mer information genom Inger Ekrem, förbundsdirektör, Svensk Trädgård, tel 0705-33 33 57, inger.ekrem@tradgard.org eller Anna-Karin Fallheden, webbsvarig, Svensk Trädgård, tel 08-792 13 15, anna-karin.fallheden@tradgard.org.

Om Kungl. Patriotiska Sällskapet, se www.kungligapatriotiskasallskapet.se Se även www.nordbi.nu och www.fredriksdal.se ●

Light line ger lönsammare biodling

Det ser ut att bli ett riktigt bra år för landets allt fler biodlare. Och med ny mer rationell utrustning kan kanske lönsamheten också öka. ATL har besökt biodlare i Kullabygden.

Se videoklipp hos ATL, tinyurl.com/kmy84ut Läs mer om Light line-slungan som visas i videoklipppet i Gadden nr 4 2014. ●

Olika typer av gifter används i ganska stor omfattning för att skydda grödor och öka produktionen. Är det nödvändigt? Ekologisk produktion visar att det finns alternativ.

USDA

Det gamla garaget är nyombyggt till ändamålsenligt renseri.

Ångpannan eldas med björkved.

Vaxramar smälts ur i ånglådor med utsug i taket.

Tony Olsson är ansvarig för renseriet och håller upp vax.

Glimtar från LP's ÖPPET HUS

Strålände sol men lite kylslaget väder bjöd öppet hus på hos LP's biodlingar, men det hindrade inte att omkring 160 människor hade strömmat till från när och fjärran. Även norska kollegor från Holden fanns på plats. Också i år var det flera intressanta föredrag om aktuella ämnen, visning av verksamhetens alla olika delar samt gästutställande företag. Nyheter var målar- samt frågehörna.

TEXT OCH FOTO: ANNA-KARIN JOHANSSON

Öppet hus bjuder på många möten bland biodlarkollegor. De allra flesta var nöjda med övervintringen, att den legat på acceptabla nivåer. Men på vissa håll har hela bigårdar dött ut, vilket skapat frågetecken. Sensommaren mycket torr ifjol och gav en hel del hårdsmält bladhonung, vilket också kan påverka övervintringen. Men man kommer inte ifrån att det är varroa-problematiken som utgör den största försvagningen.

Samla mer pollen

MATIAS KÖPING driver ett pollenprojekt tillsammans med lokala biodlare i Gävle med omnejd. Målet är att utarbeta bra teknik för att rationellt samla in pollen för svensk och utländsk marknad. En fransk pollensamlarbotten har varit prototyp till den svenska versionen som LP's snickeri tagit fram. En lös uppsamlarkorg i nät rymmer 2 kilo fuktigt pollen som faller ner när bina passerar flusterhålen. Botten har fungerat bra. Men förbättringar kommer att göras, bland annat så att man enkelt kan ändra botten till vinterläge.

Efter skörd ska pollen frysas i minst tre dygn för att oskadliggöra amöbor och andra mikrober. Projektet har investerat i två pollentorkar à cirka 20 000 kr, från Litauen med en kapacitet på 100 kilo pollen per dygn. Torktemperaturen hålls under 40 grader. Vattenhalten vid skörd ligger på 35-40% och efter torkning är den nere på 5%. Också en rens-

ningsmaskin för cirka 40 000 kr, har köpts in från Italien. Vid rensning försvinner 1-2% av volymen. En del pollen smulas sönder vid hanteringen, men detta material skulle kunna användas till olika förädlingsprodukter. Färdigt pollen lagras bäst genom att återfrysas i plastpåse och håller då ett par år.

Pollenprojektet avslutas i sommar och tanken är sen att en förening bildas som tar över utrustningen, så att så många biodlare som möjligt kan få sitt pollen torkat och rensat på ett bra sätt. Det är viktigt att satsa på mer svenskt pollen för att kunna möta den kinesiska lågprisimporten av tveksam kvalitet som kommer in för runt 100 kronor per kilo. Svenska priser har legat på 400 kronor eller 1 000 kronor till konsument.

"Glas och gaffelsymbolen" försvinner

ROY ENGDALH från Superfos visade det nya superlocket som lanserades i höstas. Det är ett skruvbart plastlock till plastbägare som använts till nötter, nudlar, etc. All plast släpper igenom syre som påverkar produkten. Genom att täcka plasten med etikett och folier kan man få samma lagringsförhållande som i en glasburk. Plast står för över 30% av förpackningsmaterialet till livsmedel, medan glas ligger runt 6%. En pall med plathoningsburkar motsvarar 4-5 pallar med glasburkar till samma mängd honung.

Numera behöver inte plastförpackningar märkas med "glas och gaffelsymbolen". Det

Matias Köping visade en ny botten för polleninsamling.

Torbjörn Jacobsson var som vanligt på ett strålande försäljningshumör.

räcker att producenten har en så kallad "declaration of compliance" som kan laddas ner och som är kopplad till den produkt man köper. Som exempel säljs numera 28 kilos hinkar utan glas och gaffelsymbol, men som köpare är man skyldig att visa att plasten är godkänd för honung vid en revisionskontroll. Den nya plastförordningen inom EU trädde i kraft 2011 och ska vara helt genomförd till 2016.

Vit kartong ökar

JAN WESTERBERG från DS Smith, ny ägare till SCA sen ett år, visade honungskartonger. En period var det bruna kartonger som gällde, de var mer miljövänliga eftersom den vita var klorblekt. Men idag används andra mer miljövänliga metoder med väteperoxid. Vita kartonger har idag bara ett vitt ytterskal, så kallad "white-top line", som är mer smutsavstötande och hållbart än med den gamla tekniken. Trots att vita kartonger är cirka 5% dyrare, ökar de i användning. Eget tryck med en färg på kartongen fördrar med ytterligare 5-10%.

Prisvärd pump

JOSEPHINE MØRK HANSEN från Swienty's visade en ny prisvärd tapplinje. Kapaciteten är visserligen lägre än den gamla linjen, med 800 glas i timmen mot 1350 glas, men priset är 35000 euro jämfört med 55000 euro. Den nya är helt elektrisk jämfört med tryckluften

som används i den äldre modellen. Locksorteraren är annorlunda och bygger på liftprincipen.

En stor fördel med den nya, är den kan köpas i separata moduler. Linjen kan också placeras i vinkel. Delarna är sorteringsbord, tappmaskin, band, locksorterare, lock på samt etiketteringsdel. Ute i Europa finns fler fabriker i samma prisklass, men de går inte att köpa i moduler.

En annan nyhet var en liten kugghjuls-pump med start/stopp funktion, men utan frekvensstyrning. Kapaciteten är 300-500 kilo per timme och priset omkring 1000

euro. Danska Swienty's som ligger nära tyska gränsen, är ett familjeföretag som grundades 1981 och drivs idag av dottern och svärsonen.

YH får högsta betyg

Mitt i den rungande skoldebatten om dålig kvalitet på undervisningen, får yrkeshögskolan för biodlare gott betyg och antalet platser utvidgas från 12 till 20 stycken! Diskussionen om bidöd och behovet av pollinerande insekter har säkert gynnat branschsatsningen. Man har generellt varit synnerligen restriktiv vid godkännande av YH-utbildningar och många skolor har blivit nekade pengar. Men

Plastförpackningar ökar bland nya produkter.

Vita kartonger framställs miljösmyrtare idag och ökar i popularitet.

Swienty's har en nätt, prisvärd kugghjuls-pump till honung.

Den nya lagerhallen är redan för liten.

Anders Georgsson visade LP's egna slunglinje.

Peder Lilja lanserade utbildningskupans första yngelrum.

Lars Pettersson och Keiko Schönberg ser ljus på framtiden och fortsätter sina satsningar.

▶▶ detta gäller inte biodlingen, där man istället vill utöka platserna.

Ny ansökan till utbildningen kan göras i september-oktober och nästa kursstart är februari 2015. **BO-GÖRAN NILSSON**, Dösjebro, som är undervisningsansvarig är nöjd med beslutet.

Bli biodlare nu!

PEDER LILJA, SBR's utvecklingskonsult, fanns på plats och visade SBR's stora utbildningssatsning. Nu är första yngelrumslådan "bli med bin", klar i utbildningskupan och den innehåller fem ramar. De olika temana är skötsel av bisamhället, utrustning, livet i ett samhälle samt bihälsa. Häftena är lättlästa med bra layout och tydliga hänvisningar till biodlingsböckerna. Stora delar är utformade av **OLLE BOHMAN**, Skelleftehamn. Lådan vänder sig till nybörjarcirklar och kostar 99 kronor + omkostnader. Beställning kan göras på www.blibiodlare.nu eller via www.biodlarna.se

Det andra yngelrummet kommer att heta "bli biodlare" och det tredje "förbli biodlare". Skattlådorna som är olika fortbildningskurser är tänkta att utformas tillsammans med övriga branschaktörer.

CumNatura ökar

TORBJÖRN JACOBSSON, från Skogshonung i Fristad, visade fram egna honungsprodukter samt varor från CumNatura som bygger

mycket på propolisbaserade produkter. Skogshonung har agentur för CumNatura i Sverige. Produkterna säljs via den egna webb-shopen och det finns dessutom runt 50 återförsäljare, men plats finns för fler.

CumNatura är ett tyskt familjeföretag som drivs i andra generation av **STEFAN KUMM**, Froschbächle i det vackra Schwarzwald, där man har en bio-kosmetikfabrik. Nyhet var gelégodis i form av små björnar med smaksättning av honung och havtorn.

Fräjma biologisk mångfald

KIRSTEN JENSEN, trädgårdsrådgivare från Länsstyrelsen i Skara höll föredrag om samspelet mellan honungsbin och vilda samt odlade växter. Det är viktigt att tillsammans skapa förutsättningar som gynnar alla parter. Bina ger en ökad skörd i jordbruksgrödor såsom oljväxter, samt hos frukt och bär. Honungsbin behöver i sin tur tillgång till bra pollen under hela säsongen för att bli starka och livskraftiga. Ingen tjänar på en "grön öken" utan det måste finnas en biologisk mångfald.

Det går att fylla i luckor i det blommande fönstret och man kan slå vallen och klippa gräset i omgångar för att bibehålla en kontinuerlig blomning. Monokultur har säkerligen en försvagande inverkan på binas överlevnad.

LP's verksamhet

LARS PETERSSON'S biodling har sedan 1989 breddats alltmer och omsättningen har tredubblats på 6-7 år och är nu uppe i 23 miljoner. Det görs ständiga investeringar och förbättringar. I dagsläget är 11 stycken anställda på LP's. Kärnan i verksamheten är biredskap där Nacka-kupan utgör en central del, likaså agenturen för Swientys.

Den nya lagerhallen som byggdes för två år sedan är redan för liten. Under 2011 gjordes stora satsningar och Oscar Gustafssons Biredskap i Varberg blev en del av verksamheten. Vaxvalsningen har också ökat.

Användbart snickeri

LP's startades i lokaler som bedrivit finsnickeri. Lars köpte konkursboet och då ingick även alla maskiner. Sedan drygt fem år sker åter snickeriverksamhet i en ombyggd ladugård på andra sidan vägen. Alla tänkbara maskiner som behövs finns till hjälp och **ANDERS BERG** är huvudansvarig. Virke tas från ett lokalt sågverk i Värmland. Idag görs alla träredskap i snickeriet, allt från ramar till bottnar, sommarluckor, m.m.

Den gamla ladugården är numera snickeri med en mängd specialmaskiner.

Den största artikeln är Hoffman ramar i låg normal och Langstroth, även vanliga stift-ramar görs i stor skala. När efterfrågan varit stor har ramar fått köpas in. Den nya pollenbotten har också tagits fram i LP's snickeri.

Nya renseriet

Fjolårets nyhet var ett nytt hus för rensning av ramar. Det var ett gammalt garage som byggdes om till ändamålsenliga lokaler. Ansvarig för verksamheten är **TONY OLSSON**. Ramarna vägs in vid ankomst och placeras sen i ångvaxmälaren under cirka en timme. Kokongerna knackas ur ramarna och 15 placeras sigsag med märkt buntband runt.

Ofta sker ursmältning ena dagen och tvättning dagen efter. Det räcker med 10 minuters

kokning i kaustiksoda, med cirka 2 kilo till 300 liter vatten, för att få ramarna helt rena. Buntarna placeras sen i hett sköljvatten och till sist sker avspolning med hetvattenstvävt på 60 grader. Då är ramarna "som nya"!

Gårdshonung

Idag har LP's omkring 400 egna bisamhällen och slungning sker med slunglinjen i Torstensbyn. Ingen legoslungning görs. Däremot har inköp av honung ökat och detsamma gäller tappningen. 2011 grundades Gårdshonung AB som bedriver biodling och försäljning av honung.

Företaget ägs av Lars Pettersson, **KEIKO SCHÖNBERG** och Jakobsens A/S, som är en stor dansk honungsaktör. LP's hade stora ho-

Även i år demonstrerades vaxvalsningen.

nungslager, men ingen ordnad försäljning i större skala. Jakobsen hade sedan tidigare sålt importhonung på Sverige och var intresserad av att få en leverantör av svensk honung. Till sist var det Swientys' som agerade mellanhand och gjorde att det blev en kontakt, som mynnade ut i ett gemensamt bolag. Gårdshonung är inriktad på 100% honung utan tillsatser.

All svensk honung tappas lokalt hos LP's. Ett undantag är den flytande svensk honungen, som processas i Danmark enligt deras utarbetade metod och säljs bland annat på Netto. Gårdshonung importerar även honung. På öppet hus fanns möjlighet att provsmaka honungen, som nu framställs med förfinad teknik och var synnerligen len i konsistensen. ●

VINTER

EN DELIKATESS VID JULBORDET

Denna lagom torra mjöd har pomerans som huvudkrydda. Runda honungstoner i balans med citrusfriskt kryddiga inslag av pomerans, tallskott, älggräs och skvattram gör sig väl till sill, skinka och andra julbordsläckheter. Prova att värma upp med lite honung och nejliska för att få en riktigt unik glögg.

SB-nr 74119

Pris: 197, 12,5 %vol, 750 ml

Alkohol är beroendeframkallande

Exempel på elagregat.

BEKÄMPNING

Vid ett möte i Visingsö Biodlarförening på sensommaren 2013 diskuterade vi olika metoder för att bekämpa varroakvalstret.

TEXT OCH FOTO: LARS FORSBERG, ORDF VISINGSÖBIODLARNNA

Bekämpa varroakvalster Oxalsyre

Jag hade då köpt en oxalsyreförångare som jag planerade att använda denna höst. Intresset bland de övriga biodlarna var stort och alla 18 var positiva till att pröva metoden. På hösten när bisamhällena var yngelfria åtog jag mig att oxalsyreånga alla 87 bisamhällena på Visingsö.

Då många samhällen satt på nätbottnar hade jag med mig en plåt som jag sköt in i kupan för att få tätt. För att täcka flustret helt hade jag kapat till en trälist som jag också borrar ett hål i som var lagom stort för förångarens pip. Tillverkaren av förångaren rekommenderar kristallinisk oxalsyra i stället för tabletter eftersom bindemedlet i vissa tabletter försämrar resultatet. Till förångaren följer två keramiska koppar och ett doseringsmått.

NÄR FÖRÅNGAREN är uppvärmd och indikeringslampan slocknat trycker man dit en fylld kopp, vänder på förångaren så att oxalysyran faller ner i kammaren och håller förångaren mot flustret. Förångningen tar cirka 30 sekunder och i de flesta fall ser man rök tränga ut i springor vid kuptaket. Halvmask och handskar rekommenderas.

För att kontrollera förångarens effektivitet behandlade jag 5 samhällen med Tymol två veckor efter ångningen och kunde bara finna något enstaka kvalster på nerfallsplåten.

VISSERLIGEN HAR JAG BARA använt min oxalsyreförångare under en säsong men erfarenheterna så långt är positiva. Inga vinterförluster noterades. Förångaren, som heter Sublimox APF-Plus köpte jag direkt från Italien. Den kostade 345 Euro inkl frakt exkl moms. Den är avsedd att anslutas till ett 220 volt uttag, effekten är 300 W. För egen del har jag ett enfas minielverk för detta men det går också att använda ett bilbatteri med omformare. ●

HUR DET SER UT när man använder en oxalsyreförångare kan man se på Youtube (sök på sublimox): <https://www.youtube.com/watch?v=Bby6r1qWxys>

Dosering av oxalsyra.

Rekommenderad skyddsutrustning.

förångning

Test i det fria.

Mycket krävs för att få en honungssommar

Ett gott biår är på gång, men för att biodlingen ska bli hållbar framöver krävs en rad åtgärder, skriver Thomas Dahl, Biodlingsföretagarna.

Ingen har väl undgått att vi ur många perspektiv, inte minst binas, har haft en fantastisk sommar i stora delar av landet.

Skördeutfallet runtom i landet prognoseras som mycket gott och detta gäller även för honungen. Efter ett par riktigt tuffa år med rejäla vinterförluster av bin så har detta år äntligen gett ett bra utfall åtminstone i västra och mellersta Sverige.

Den milda vintern var ur insektsperspektiv positiv och har gett fästingar, rapsbaggar, gertingar och andra skadegörare en rejäl knuff framåt. Så även för våra viktiga pollinerare.

Bin och vilda pollinerare har i år varit rikligt förekommande och förhoppningsvis ska detta avspeglade sig i frö- och oljeväxtskördarna framöver.

Men är då ordningen återställd? Den globala bidöden som det talats om de senaste åren, är den överspelad nu?

Nej, en sommar då det gått åt rätt håll är ingen garanti. Problemen med kvalster, kemiska bekämpningsmedel, brist på biologisk mångfald samt utbildning av både biodlare och de som använder sig av biodlingens pollineringsstjänster kvarstår.

I ÅR ÄR DET VAL och de flesta partier är eniga om att rädda världen. Se gärna deras svar på vår enkät i bifrågor inför Almedalen på www.biodlingsforetagarna.nu.

Som organisation för Sveriges biodlingsföretagare kräver vi ett antal åtgärder från våra myndigheters sida för att främja den ur samhällsperspektiv så viktiga pollineringen men givetvis även för vår närings egen fortlevnad. Biodlingen som yrke har fortfarande en anonym roll. ●

Läs hela synpunkten från Thomas Dahl, ordförande i Biodlingsföretagarna, hos ATL, tinyurl.com/pobafps

Misstänkt förfalskad kinesisk honung levererad till Svensk Honungsförädling

Flytande Akaciahonung från tillverkaren Svensk Honungsförädling AB i Mantorp innehåller 70 procent honung från Kina och 30 procent från europeiska biodlare. Nu kan FoodMonitor avslöja att bolagets nya kinesiska leverantör misstänks ha förfalskat runt 100 ton akaciahonung.

– Vi såg direkt att det var något galet med honungen. Vi spärrade det i vårt lager så vi har inte använt ett kilo, säger Yngve Gustafsson, vice- vd i Svensk Honungsförädling.

FoodMonitor, tinyurl.com/mckkw3t

Where have you been

Jag träffade en tjej idag
Hon sa: "Where have you been?"
Jag har dom här på tomten jag
och ser dom flyga in
till flustret. Det är fint att se
och veta allt som dom skall ge
Hon log och sade: "Honey,
I think you are quite funny."

Vi stod en stund och fann varann
Jag tyckte hon var väldigt grann
Hon gillade mitt ramformat
och honung fann hon delikat
så efter att vi vintrat in
har tösen lovat att bli min
så kan det gå om man har bin
och kan behärska språket

Lennart Arvidsson

BIDLARNA

Kom ihåg att ta tillvara vaxet

Att tillverka vax är en "kostsam" produktion för bina. För att producera 1 kg vax behöver bina 10 kg honung och 1 kg pollen som bränsle. Det är därför mycket viktigt att vi alla tar tillvara och återvinner vaxet. Nu när biodlingen växer märker biredskapshandlarna av att efterfrågan av mellanväggar ökar. Smält och rensa vaxet så kan det säljas till "vaxfabrikerna". Både täckvax och det som finns i gamla ramar går att återanvända! ●

Kartläggning av honungsbiets ARVSMASSA

I en studie publicerad i *Nature Genetics* presenterar forskare från Uppsala universitet den första globala analysen av genomvariation i honungsbin. Resultaten visar en överraskande hög grad av genetisk mångfald hos honungsbin, och tyder på att arten sannolikt härstammar från Asien, inte från Afrika som man tidigare trott.

FRÅN PRESSMEDDELANDE AV SCIENCE FOR LIFE LABORATORY

Honungsbin (*Apis mellifera*) är enormt viktiga för mänskligheten, och omfattande förluster av honungsbisamhällen de senaste åren oroar. En tredjedel av våra livsmedel är beroende av bins och andra insekters pollinering av frukter, nötter och grönsaker, samtidigt som honungsbin hotas av sjukdomar, klimatförändringar och skötselmetoder. För att kunna möta dessa utmaningar är det viktigt att förstå honungsbinas utveckling och hur de är anpassade till olika miljöer.

–Vi har använt den senaste tekniken inom genforskningen, och har identifierat oväntat höga nivåer av genetisk mångfald i honungsbin. Till skillnad från andra domesticerade arter verkar människans hantering av honungsbin ha lett till förhöjda nivåer av genetisk variation då bin från olika delar av världen har blandats. Resultaten kan också tyda på att inavel inte är en viktig orsak till de globala förlusterna av bisamhällen, säger Matthew Webster, forskare vid institutionen för medicinsk biokemi och mikrobiologi, Uppsala universitet.

Ett annat oväntat resultat var att honungsbin verkar komma från en forntida linje av bin från Asien för runt 300 000 år sedan, som snabbt spreds över Europa och Afrika. Detta står i kontrast till tidigare forskning som tytt på att honungsbin har sitt ursprung i Afrika.

I mönstren för genetisk variation hos bina finns signaler som tyder på stora cykliska svängningar i populationsstorlek. Detta speglar historiska mönster av istider, och tyder på att klimatförändringarna kraftigt påverkat honungsbinpopulationer historiskt.

I gener som är viktiga för anpassning till faktorer som klimat och patogener identifierade forskarna också specifika mutationer, till exempel sådana som har med morfologi, beteende och medfödd immunitet att göra.

–Studien ger nya insikter om evolution och genetisk anpassning som kommer att hjälpa oss att undersöka biologiska mekanismer bakom sjukdomsresistens och anpassning till klimat, kunskap som kan vara avgörande för att skydda honungsbin i en snabbt föränderlig värld, säger Matthew Webster. ●

REFERENS:

“A worldwide survey of genome sequence variation provides insight into the evolutionary history of the honeybee *Apis mellifera*”, *Nature Genetics*'s, DOI: 10.1038/NG.3077. Wallberg et al. <http://alturl.com/p9vui>

FÖR MER INFORMATION:

Kontakta Matthew Webster, tel: 018-471 43 91, mobil: 070-615 96 59, e-mail: matthew.webster@imbim.uu.se

KÄLLA:

Science for Life Laboratory (SciLifeLab). Det är ett center för molekylära biotekniker med fokus på forskning inom hälsa och miljö. SciLifeLab är ett samarbete mellan fyra universitet: Karolinska Institutet, Kungliga Tekniska högskolan, Stockholms universitet och Uppsala universitet.

Det har i ett antal år rått stor osäkerhet och brist i struktur avseende vilka mediciner som är registrerade och tillgängliga för behandling av varroa på svenska bin. För närvarande är endast Apistan, ett medel som innehåller fluvalinat, det enda godkända att använda. Detta efter att tidigare varit godkänd, sedan oregistrerat i ett år, och sedan återigen tillgängligt.

Faran med ett läkemedel och långvarigt användande är som bekant resistens vilket nu förekommer mot Apistan på ett antal orter runtom i landet. Från Biodlingsföretagarnas sida har vi länge sökt att få minst ytterligare ett medel godkänt och har då företrädesvis inriktat oss på Apivar vars verksamma beståndsdel är amitraz. Amitraz är ett i Europa sedan länge använt preparat och som passar utmärkt att alternera med för att slippa resistens hos kvalstren.

Möjlighet finns att i nuläget få Apivar utskrivet då resistens mot Apistan är uppkommen i

området. Möjligheten att få det utskrivet på recept kan dock variera från veterinär till veterinär. Sannolikt beroende på begränsade kunskaper om bin och deras sjukdomar. Den formella gången med att apotek importerar från gång till gång innebär en prisnivå som är tiofalt högre än vad kostnaden är i de länder där Apistan finns registrerat.

BRISTEN PÅ ALTERNATIVA läkemedel föder en svart marknad och innebär en risk att det experimenteras med andra närliggande preparat, till exempel Bayticol för får och nöt.

Vi menar att man måste söka tolkningsmöjligheter alternativt skriva in undantagsmöjligheter som möjliggör en smidigare hantering. Bland annat skulle vi vilja se att en lösning/tolkning kom till stånd som möjliggör att när man fått ett recept på till exempel Apivar, så kan man inhandla produkten på den öppna marknaden från vilket EU-apotek som helst. Det skulle leda till en rimlig kostnadsnivå.

Vi förespråkar också en hantering som baseras på det 1-1-1 koncept som har legat som förslag i EU. Ytterst är bristen på alternativ till Apistan en konkurrensfråga gentemot övriga EU-länder.

DET FINNS ÄVEN några biocider som kan användas mot varroa. Här har vi en parallell problematik genom att utländska producenter av dylika produkter inte har råd att registrera dem i Sverige på grund av för höga registreringskostnader jämfört med marknadens storlek (men vi kan som biodlare helt lagligt köpa de verksamma beståndsdelarna och hantera dem). Detta leder till att vi kan gå miste om en utveckling av miljövänliga preparat som kanske både är skonsammare för såväl bin som människa och dessutom effektivare.

Totalt sett ger detta en mycket ogynnsam bild för bina som vi är beroende av för matproduktion och biologisk mångfald.

Sammanfattningsvis:

- Vi vill att det tas ett helhetsgrepp på "preparat" mot varroa (läkemedel och biocider), som resulterar i att fler "preparat" blir tillgängliga och att vi kan tillgodogöra oss den internationella utvecklingen
- Vi vill ha ett alternativt läkemedel registrerat (Apivar) för att förhindra ytterligare resistensproblematik.
- Vi vill i väntan på registrering av ännu ett läkemedel att det görs olika tolkningar/undantag för bin.
- Vi vill undvika konkurrensbegränsning. Att både få högre kostnader i form av utslagna bisamhällen som i sin tur baseras på just resistensen samt inte minst den avsevärt högre kostnaden för att tillgå alternativa medel är belastande.
- Vi vill undvika svarthandel av oregistrerade preparat samt okontrollerat experimenterande med närliggande medel. ●

Thomas Dahl

ORDFÖRANDE BIODLINGSFÖRETAGARNA

Samrådsmöte med Apoteksutredningen

Apoteksutredningen samman kallade till ett samrådsmöte angående läkemedel för djur den 27 augusti. Det var ett möte med avsikt att kort delge läget i utredningen men främst ge möjlighet att komma in med synpunkter och kommentarer till utredningen.

Närvarande var en brokig samling organisationer från Läkemedelsverket och Apoteksföreningen till diverse veterinära organisationer och djurföreningar. Biodlingsföretagarna deltog genom undertecknad och Kurt Oldeskog.

Utredningen är omfattande där djurläkemedel bara är en liten del vid sidan av allt som rör humanläkemedel. Totalt finns idag 862 godkända djurläkemedel och i pengar räknat motsvarar de enbart 2% av den totala läkemedelsmarknaden i Sverige.

Utredningen har identifierat tre problemställningar med djurläkemedel där de skall föreslå lösningar:

- Tillgången på godkända läkemedel
- Tillgänglighet till läkemedel på apoteken
- Tillgång till statistik över sålda läkemedel

SAMTLIGA NÄRVARANDE organisationer fick möjlighet att hålla ett kort anförande om önskemål och behov som utredningen bör beakta.

Från BF:s sida påtalade vi betydelsen av att ha en fungerande biodling i landet där pollineringen enligt jordbruksverket har ett årligt värde på cirka 400 miljarder kronor. Våra djur är visserligen små och till synes oansenliga vid sidan av hästar, katter och kor men de är många och oerhört viktiga för samhällsekonomin och livsmedelsproduktionen.

Vi tog upp Varroaproblematiken med spridning av virus-sjukdomar och den nu ökande resistensen mot Apistan. Vi påtalade vikten att få minst ett ytterligare godkänt läkemedel, förslagsvis Apivar, för att bryta

resistensförekomsten. Till dess ett godkännande finns önskar vi en möjlighet att utifrån recept kunna inhandla Apivar från valfritt apotek inom EU. Vi ifrågasatte hur kostnaden för läkemedel i Sverige kan hamna så skyhögt över prisnivån i övriga EU. Ett faktum som föder svartimport och olagligt experimenterande med andra preparat.

Vi tog upp svårigheten att få godkännande av biocider där vi får använda myrsyra i dunk men där kemikalieinspektionens regelverket för godkännande av biocider gör det ekonomiskt omöjligt att introducera färdiga användarvänliga produkter i Sverige.

Vi tog även upp önskemål om att få till en hantering av läkemedelsgodkännande inom EU enligt 1-1-1 konceptet. Här fick vi dock direkt veta att detta är helt nedlagt eftersom intresset hos medlemsländerna inom EU saknas.

Vi hade inför mötet skriftligen meddelat våra frågeställningar

och önskemål till utredningen.

Våra inlägg var helt klart de mest diskuterade på mötet och återkom som exempel i diskussionerna vid upprepade tillfällen när andra deltagare gjorde sina inlägg inte minst genom My Sahlman, LRF som underströk det vi sagt. Representeranter från Läkemedelsindustrin påtalade, med hänvisning till vår problematik, vikten av att förenkla regelverket för att godkänna nya läkemedel i Sverige. Det är framförallt märkningsreglerna i Sverige som gör det ekonomiskt omöjligt att introducera nya läkemedel på den svenska marknaden.

Utredningen går nu in i en slutfas och ett betänkande skall vara färdigt före årsskiftet.

Några revolutionerande lösningar för vår problematik skall vi inte räkna med, enligt min uppfattning, men förhoppningsvis har vi öppnat deras ögon för våra önskemål. ●

Yngve Kihlberg

STYRELSEN BIODLINGSFÖRETAGARNA

Finns det några lagkrav på mig som biodlare?

Biodling är en givande sysselsättning som skapar mervärden i form av pollinering och olika slags biodlingsprodukter. Det finns ju nästan bara fördelar med biodling, så inte kan det väl finnas så många regler man måste följa? Jo, det finns några som du bör känna till, så du inte gör fel. Här tar jag upp några av dem.

AV JACKIS LANNEK, JORDBRUKSVERKET

Oavsett hur många bisamhällen du har, och var du har dina bin, så ska du anmäla detta till länsstyrelsen (se faktaruta 1). Du ska anmäla var bisamhällen är stadigvarande uppställda. Med det menas den plats där bisamhällen är uppställda under huvuddelen av året. En del länsstyrelser vill också veta var biodlare som har pollineringsuppdrag ställer upp sina bisamhällen temporärt. Länsstyrelsen begär då in dessa uppgifter av biodlaren.

Anmälan ska ske på en blankett (SJVV16) som kan laddas ned från Jordbruksverkets eller länsstyrelsernas webbplatser. Anmälan sker så snart du har skaffat dina bin eller om du har etablerat en ny bigård. Därefter ska du anmäla uppställningsplats senast den 31 mars vart tredje år. Nästa år som alla biodlare ska anmäla uppställningsplats är 2015.

Anledningen till att myndigheterna vill veta var du har dina bin är för att kunna bekämpa bisjukdomar. I smittskyddsarbetet är det mycket viktigt att veta var alla bigårdar finns.

Utrustning och svärmfångstkupor

Eftersom bin kan flyga från en bigård till en annan finns det risk att sjukdomar sprids mellan olika bigårdar. Det finns saker du ska tänka på för att förhindra en sådan smittspridning.

Om du har bikupor som inte längre innehåller ett levande bisamhälle, samhället har kanske dött under vintern, måste du hindra andra bin att komma in i kupan. Även det vax och honung som finns i en bikupa utan bin ska du förvara på ett sätt som hindrar bin från att komma åt det. Det här gäller både utbyggda vaxkakor som du har i ramar och täckvax efter honungsskörden. Det är alltså inte heller tillåtet att sätta ut emballage eller utrustning med honung för avsläckning.

Det finns ett undantag från den här regeln.

Det är tillåtet att under perioden den 15 maj till den 31 juli ställa i ordning svärmfångstkupor om du vill försöka fånga in bisvärmar. Du ska anmäla detta till den bitillsynsman som ansvarar för det distrikt du har dina bin i. Din svärmfångstkupa ska vara väl rengjord och får inte ha använts av ett bisamhälle som har haft amerikansk yngelröta. Utbyggt vax i svärmfångstkupan ska komma från en bigård som har varit fri från amerikansk yngelröta under de två föregående åren. På din svärmfångstkupa ska du ha uppgift om att det är du som äger kupan och kontaktuppgifter till dig.

Anmäl misstänkt sjukdom

Plötsligt en dag kanske något inte är som det ska i bisamhället. Kanske vet du vad som har hänt, kanske inte. Det finns några sjukdomar där du som biodlare är anmälningspliktig. I bisjukdomsförordningen (1974:212) räknas amerikansk yngelröta, varroakvalster och trakékvalster upp som sådana sjukdomar där du som biodlare måste anmäla att du misstänker att dina bin är drabbade. För varroakvalster behöver du bara anmäla om din bigård finns i ett område som inte är förkla-

rat som smittat av varroakvalster. När det gäller amerikansk yngelröta är du alltid skyldig att anmäla misstänkta fall, oavsett om din bigård finns i ett smittförklarat område eller inte. På Jordbruksverkets webbplats finns information om vilka områden som är smittförklarade.

Vem ska du då ringa? Du ska ringa till den bitillsynsman/kvinna som ansvarar för bitillsynen där du har dina bin. Hon eller han kommer då ut och besiktigar dina bin. Kontaktuppgifter till din bitillsynsman finns på länsstyrelsens webbsida. Du kan också ringa till den länsstyrelse som ansvarar för bitillsynen i ditt län (se faktaruta 1).

Andra anmälningspliktiga skadegörare

Sverige har en skyldighet att inom 24 timmar anmäla fynd av tropilaelapskvalster och lilla kupskalbaggen till de andra länderna i EU och till Europeiska kommissionen. Det här är två skadegörare som ännu inte har påträffats i Sverige.

Veterinärer och ansvariga på laboratorier är skyldiga att anmäla misstankar eller konstaterade fall av dessa två skadegörare till Jordbruksverket. Du som biodlare är enligt epizootilagstiftningen skyldig att anmäla till distriktsveterinär eller till annan veterinär om du misstänker att det finns tropilaelapskvalster eller lilla kupskalbaggen i dina bisamhällen. Jordbruksverket rekommenderar att du också kontaktar bitillsynsmannen, men eftersom lilla kupskalbaggen och tropilaelapskvalster inte finns nämnda i

FAKTA 1

Vilken länsstyrelse ska jag ringa?

Länsstyrelsen i Stockholm ansvarar för bitillsynen i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands och Västmanlands län.

- Länsstyrelsen i Östergötlands län ansvarar för bitillsynen i Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län.
- Länsstyrelsen i Skåne län ansvarar för bitillsynen i Skåne, Kronobergs och Blekinge län.
- Länsstyrelsen i Västra Götaland ansvarar för bitillsynen i Västra Götalands och Hallands län.
- Länsstyrelsen i Dalarnas län ansvarar för bitillsynen i Dalarnas, Värmlands, Örebro och Gävleborgs län.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län ansvarar för bitillsynen i Västernorrlands och Jämtlands län.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län ansvarar för bitillsynen i Norrbottens och Västerbottens län.

Du kan också hitta kontaktuppgifter till bitillsynen på www.biodlarna.se/bitillsyn

bisjukdomsförordningen är du som biodlare inte skyldig att anmäla misstanke till din bitillsynsman.

Det finns idag inga krav på att biodlare ska anmäla misstänkta fall av europeisk yngelröta. Anmälningsplikten gäller endast veterinärer och den som är ansvarig för laboratorier. Men återigen, ta hjälp av bitillsynsmannen om du ser något som kan tyda på att dina bin är sjuka eller att du har fått in parasiter eller skadegörare.

Det kan finnas flyttningsrestriktioner

Om du har din bigård i ett område som är förklarad smittat eller misstänkt smittat med varroakvalster eller med amerikansk yngel-

röta får du inte flytta bin, biodlingsprodukter eller biodlingsutrustning hur som helst. Regelverket för vad som får flyttas under vilka förutsättningar och till vilka områden är omfattande. Din bitillsynsman vet vad som gäller för det område du har dina bin i. Här berättar jag om några generella regler:

Flyttning av vax

Under tiden 1 oktober till 31 mars får du skicka vaxkakor och avfall av vaxkakor till omsmältning. Skicka det till en anläggning vilken är registrerad hos Jordbruksverket som en anläggning som hanterar animaliska biprodukter och som står under Jordbruksverkets kontroll. Det finns idag endast en sådan registrerad anläggning i Sverige. Uppdaterad information om vilka anläggningar som registrerar sig finns på Jordbruksverkets webbplats. Det är anläggningar för produktion utanför foderkedjan som du ska ladda ner.

Flyttning ur område smittförklarat för amerikansk yngelröta

Grundregeln är att du inte får flytta bin, biodlingsprodukter eller biodlingsredskap från en bigård i ett område som är smittförklarat för amerikansk yngelröta om du inte har fått tillstånd från bitillsynsmannen. Med område menas församling. Vilka församlingar som är smittförklarade hittar du på Jordbruksverkets webbplats (faktaruta 2). Att ett område är smittförklarat behöver inte betyda att det just nu pågår ett utbrott av amerikansk yngelröta.

Flyttning ur område som är smittat

eller misstänkt för smitta med varroakvalster

Alla områden som vi vet att varroakvalster finns i tillhör zon 1. Det finns också zon 2 och zon 3, där det är stor sannolikhet att det finns varroakvalster i bigårdar i zon 2, medan zon 3 är en övervakningszon. Generellt gäller att man inte ska flytta bin från en lägre zon till en högre zon, eller till ett område som det inte finns någon misstanke om varroakvalster i. Det finns regler för vad som gäller vid alla möjliga flyttningar av olika saker mellan och inom zoner. Läs i reglerna och prata med din bitillsynsman i god tid före en planerad flyttning så att du inte gör fel! Det är olika regler för alla dessa saker:

- Utbyggda vaxkakor utan honung, ägg eller larver, eller avfall av sådana vaxkakor,
- utbyggda vaxkakor med ägg eller larver, eller avfall av sådana vaxkakor,
- honungskakor för slungning,
- hela bisamhällen,
- drottningar som ska skickas på inseminering,
- drottningar som ska skickas till parningsstation, och
- drottningar som ska säljas.

Underlätta för bitillsynsmannen

Även om du själv inte har bett bitillsynsmannen att komma till din bigård för att besiktiga dina bin, kan du få besök av bitillsynsmannen. Det kan ske om det pågår eller har varit ett utbrott av amerikansk yngelröta i närheten av din bigård eller om det sker en provtagning för varroakvalster i zon 1 eller zon 2. Du är då skyldig att låta bitillsynsmannen få tillträde till din bigård eller dina lokaler där du förvarar biodlingsutrustning så att bitillsynsmannen kan genomföra en undersökning eller utföra en åtgärd. Bitillsynsmannen ska kunna legitimera sig och visa upp ett intyg att hon eller han är utsedd till bitillsynsman.

Följ bitillsynsmannens beslut

Som biodlare är du skyldig att följa de beslut som bitillsynsmannen utfärdar. Du får ett skriftligt beslut av din bitillsynsman. Du kan överklaga ett beslut till Jordbruksverket om du inte tycker att det är korrekt. Även om du överklagar beslutet måste du i allmänhet ändå följa det. ●

FAKTA 2

Var hittar jag lagstiftningen?

På Jordbruksverkets webbplats

www.jordbruksverket.se finns länkar

till de lagstiftningar som finns i Sverige.

Sökvägen är **djur/olika slags djur/bin och humlor/regler för biodling**

- Bisjukdomslagen 1974:2011.
- Bisjukdomsförordningen 1974:212.
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1992:38) om bekämpning av amerikansk yngelröta och varroasjuka hos bin.
- Statens jordbruksverks beslut (SJVFS 2014:9) om smittförklaring med anledning av amerikansk yngelröta och varroasjuka hos bin.

Spårning av bin med hjälp av RFID

5 000 australiska bin har utrustats med varsin liten RFID-tag för att forskarna ska kunna övervaka dem.

TEXT: SUSANNA KIVLING | FOTO: CSIRO

Det är CSIRO (Commonwealth Scientific and Industrial Research Organisation) som driver projektet och man samarbetar med Universitetet i Tasmanien, tasmanska biodlarföreningen och lokala biodlare och fruktodlare.

Dr de Souza leder försöken och han berättar om fördelarna med att göra experiment i Tasmanien:

– Det första är att vi kan undersöka bin utan påverkan av varroakvalster. Sedan kommer den orörda miljön vi har i Tasmanien. Luften är mycket ren så föroreningar eller kontaminering av vatten är inte ett problem.

RFID STÅR FÖR Radio Frequency Identification. Den passiva RFID-taggen har ingen egen strömförsörjning utan får tillräckligt med ström genom induktion från avläsaren för att kunna skicka sitt ID-nummer. Avläsningen sker när biet passerar en kontrollpunkt och informationen skickas sedan till forskarna som kan göra en tredimensionell visualisering för att visa hur bina rör sig. Kontrollpunkter finns i kuporna och på utfodringsstationer som man satt upp i det 10 km² stora försöksområdet.

– RFID-taggen är 2,5×2,5 mm stora och limmas fast på biet efter att man först kylt ner det. Det verkar inte påverka flygning eller andra rörelser, säger de Souza.

SYFTET MED PROJEKTET är att förbättra pollinering och produktivitet på fruktodlingarna. Man kommer även att undersöka grödor för att se om de innehåller spår av vanliga bekämpningsmedel och sedan se hur bin som flyger på dessa grödor påverkas.

– Vi vill använda denna teknik för att undersöka biets förhållande till dess miljö, säger Dr Paulo de Souza.

– Bin är sociala insekter som återvänder till samma punkt och verkar efter ett mycket förutsägbart schema. Alla ändringar i deras beteende indikerar en förändring i deras miljö. Om vi kan mäta deras rörelser kommer vi att kunna upptäcka mycket snabbt när deras aktivitet förändras och identifiera orsaken.

Han hoppas även att kunskaperna om binas rörelsemönster ska kunna bidra till att förstå uppkomsten av CCD på andra håll i världen. Australien är ännu fritt även från CCD. ●

RFID-taggen är 2,5×2,5 mm stora och limmas fast på biet. De verkar inte påverka biets rörelser eller flygning.

INFO FRÅN CSIRO: <http://alturl.com/qe9jt>

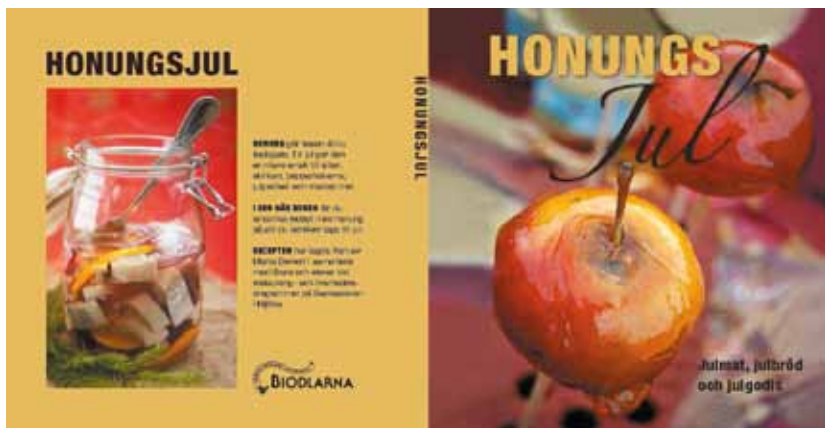
Anton Isetoft
i sin bigård
i Eskilstuna.

Ung talang

ANNONS

HONUNGSJUL

Här kan du se ett av många smakliga recept som finns med i boken:

Apelsinsill

- Lag
- 4 msk 12% ättikssprit
- 1 dl vatten
- 0,5 dl honung
- 2 msk socker
- 0,5 dl pressad apelsinsaft
- 4 filer av inläggningsill
- 1 röd lök i skivor
- En halv apelsin skuren i små bitar
- 8 kryddpepparkorn
- 8 kryddnejlikor
- 3 lagerblad
- 1. Blanda ihop lagen i en kastrull. Låt den få ett hastigt uppkok och sen svalna.
- 2. Skär sillen i bitar och varva den med lök, apelsin och kryddor.
- 3. Häll över lagen och låt sillen dra minst ett dygn.

Introduktionspris

Pris: 149 kr inkl frakt.

Utges av Sveriges
Biodlares Riksförbund
och Dackeskolan

Kan beställas från www.biodlarna.se -> Bibutiken eller 0142-482002

Biodlarna behöver fler ungdomar för att säkra tillväxten!

TEXT: HANNE UDDLING
FOTO: LOTTA ISETOFT

När Anton Isetoft gick på mellanstadiet för fyra år sedan hade han en kunnig träslöjdlärare, Michael Hauk. Förutom att lära eleverna om hur man hanterar trä och metall berättade han om sina små husdjur han hanterade hemma; honungsbina. Micke hade sina bikuapor i närheten där Anton bodde och när Anton fick följa med till bigården och hälsa på bina började tanken växa att själv skaffa bin.

Farbror Joakim Isetoft som bor granne med Anton blev också biintresserad och när han startade sin biodling för tre år sedan hängde Anton på och började lära sig. I våras skaffade sig Anton sitt första samhälle. Han berättar att sommaren varit bra och att han förutom två avläggare som vuxit till sig och blivit övervintringsdugliga har kunnat slunga cirka 150 kg honung.

ANTON HAR INTE GÅTT kurs i Eskilstunaföreningen än men funderar på att gå den i vinter. Hittills har han fått hjälp i bigården av sin farbror Jocke. De delar bigård och en del utrustning så det har varit nära till hjälp och handledning. Det mesta har gått lätt i sommar. Rökpusten är lätt att tända, inga svärmar har behövt fångas in och slungningsarbetet har bara varit roligt. Honungen, som han tappar på 700-gramsburkar, har inte heller varit några svårigheter att bli av med tack vare mamma Lottas kontakter.

Nästa år blir det nog fler samhällen, för Anton har planer på att både fortsätta och utöka biodlingen. Fortsätter han i den här takten kan han bli godkänd biodlare (med tre års erfarenhet och lite kurser) lagom till 18-årsdagen.

Tack både Joakim Isetoft och Michael Hauk för att ni försett biodlingen med en ung talang.

Birgittas bin har temperament, men är bra på att samla in honung.

alla moment för att få en rationell hantering på sin biodling. Kursen har gjort att Birgitta alltid noga räknar på allt som görs och hittills har ingen felinvestering gjorts.

Låga kostnader

Det gäller att utgå från sina egna förutsättningar och som alltid är det nettot som räknas, det gäller att ha låga kostnader. För några år sen gick Birgitta en veckoslutskurs i Ökna om honungshus och honungshantering. Hon ville se om det gick att förbättra sitt arbetssätt. Efter kursen stod det klart att nuvarande hantering håller måttet.

Direktkontakt med kunden

Idag har Birgitta runt 40 samhällen och det utgör den huvudsakliga intäkten för familjen. I genomsnitt ligger skörden på 35 kilo, men vid bra år kan enstaka samhällen ge 100 kilo. All honung förädlas i egen regi och Birgitta står på otaliga marknader under året. En fin förpackning och en snygg etikett är centralt hos Norabygdens honung. Direktkontakten med kunden är viktig tycker Birgitta. Specialhonung finns i många olika versioner och den nya presentförpackningen med honung smaksatt med tre sorters single malt whisky sålde snabbt slut, trots att 3x150 g kostade 280 kronor.

Timrat honungshus

Verksamheten var trångbodd och Birgitta drömde om bättre honungslokaler. På hembygdsgården byggdes ett timrat hus som inspirerade Birgitta att satsa och idag har även Norabygdens honung ett timrat hus på 48 m² för honungshantering samt för gårdsbutik. Huset har en helgjuten betongplatta och Birgitta satsade på en industriplastmatta i slungrummet. Plastmattan är dock känslig för den tunga hanteringen som honungen innebär. Hela investeringen kostade 300 000 kronor och tack vare investeringsstöd från EU gick det hela i hamn.

Stilla byten

Samhällena står utplacerade på sju bigårdar, som ligger en mil bort som längst. Kuporna står på lastpallar och är förankrade med spännband. Två stycken lådor av låg normal används som yngellådor och som skattlådor

Norabygdens honung satsar på Direktkontakt

Färre än tio procent av yrkesbiodlarna lever enbart på sina bin och många har sagt att man måste ha minst 200 samhällen för att det ska vara ekonomiskt lönsamt. Birgitta Edholm i Västernorrland är ett levande bevis på att det finns undantag. Hon lever sen många år på sin biodling och hemligheten är noggranna kalkyler och låga kostnader, samt massor av sunt förnuft.

TEXT OCH FOTO: ANNA-KARIN JOHANSSON

Norabygdens honung ligger vackert beläget en mil norr om Höga kusten bron i Ångermanland. Här finns 5 hektar mark, växthus, ankor och höns, samt givetvis bin. Birgitta Edholm driver sin biodling sedan 1996 och de första bina var vildkorsade nordiska bin från några bekanta. Bina har numera har etablerat sig som "traktens blandning". Birgitta bodde från början inne i Härnösand, men flyttade ut på landet i början av 90-talet. Birgitta har haft huvudansvar för de två döttrarna och har kunnat klara sig bra på sina bin. Företaget Norabygdens honung bildades 2003 och ett par år senare gick Birgitta den första KY-kursen som anordnades i Garpenberg. Det som var extra bra med Yrkebioldlarkursen var att man fick lära sig räkna ekonomiskt på

Det timrade honungshuset har en egen honungsbutik.

Honungsbutiken har ett brett sortiment av bivaror.

Styvmorsviol är Ångermanlands landskapsblomma och finns med på etiketterna.

Läs mer på

www.norahonung.se

Slungning görs med en radialslunga.

gäller halv norsk, vilket underlättar vid alla lyft. Som botten används universalbotten vilket fungerat bra. Vårgenomgång görs i mitten av april. Samhällena svärmar sällan och sköter själva sina drottningskiften genom stilla byte. Svärmkontroll görs var 10:e dag under säsongen. Drottningarna märks och vingklipps.

Enkel slungning

Hittills har inga varroakvalster kunnat påvisas. Birgitta har kontrollerat eventuella kvalster på frysta drönarlarver, men inte funnit

något ännu. Det är dock bara en tidsfråga eftersom varroa finns på andra sidan av älven. Plockskattning görs med borste. Honungsbiolen, en opel skåpbil, fungerar bra att stapla lådor i. Avtäckning sker i en plastlåda som står lutad i diskhon för bästa ergonomi. Slungning görs med en radialslunga. Honungen grov- och finsilas innan den hålls i ett stort rostfritt kärl på 200 kilo, som placeras på en MC-lift från JULA, ett fynd för runt 1 000 kronor. Honungen skummas i tanken och ympas enligt ekobi-metoden. Omrörning görs med murbruksblandare. Honungen direktappas,

för hand i burk och får kristallisera i kyl vid 14 grader. Tappmaskin finns, men det går snabbare för hand menar Birgitta. Invintring görs med socker som rörs ut i ljummet vatten. Sockret beställer Birgitta som 10 kg säckar på ICA.

Norabygdens honung är idag ett inarbetat företag och den fina hemsidan, som Birgitta själv gjort, hjälper till att locka nya kunder. Ofta kommer grupper på besök för att lära mer om biodling och för att handla i den väl-sorterade gårdsbutiken som har många artiklar med bianknytning. ●

Hjulslungan

Stor kapacitet på minimalt utrymme.

12 ramars **EUR 2.005:-**
21-ramars **EUR 2.750:-**

Nassenheider

Tappmaskinen för alla!

Ny elektronik, förberedd för anslutning till vridbord. Baspaketet innehåller stativ, sugslang m.m. Inga extra tillbehör krävs för att omedelbart komma igång med tappning av honung.

I basutförande **EUR 1.610:-**

Fraktfritt för BF-medlemmar i Sverige.

Tillbehör, reservdelar och support!

Vridbord Ø 65 cm

komplett med tappmaskin.
Pris från **EUR 2.680:-**

Vridbord Ø 100 cm

komplett med tappmaskin.
Pris från **EUR 3.850:-**

Freddy Duwe, Vårsta BIREDSKAP

Malmtorpsvägen 19, 147 71 Grödinge
Tel 070-510 70 54, info@freddyduwe.com

www.freddyduwe.com

För biredskapsaffärens öppettider se webbsidan.
Samtliga priser exkl moms och frakt om ej annat anges.
Reservation för prisändringar.

**BBwear skyddskläder
i proffskvalité!**

Jacka **SEK 780:-**
Heldräkt **SEK 1.120:-**

**Sherriff ankelskydd
SEK 120:-**

1 JANUARI. Det är för varmt för att vara januari månad i NV-Skåne (Helsingborg). Hasselbusken vid Andreasgården i närheten av bikuporna står i full blom!!

29.1. Det ligger snö på kuporna och även marken är täckt av snö.

5.2. I dag är det vackert väder. Solen skiner och det är +5° och bara lite vind. Februari månad är mild och dagarna blir ljusare.

21.2. Bina flyger ut!! Våren är på väg!

22.2. Lördagens HD-tidning visar mitt inlämnade foto. Ett hav av krokusar har börjat blomma vid promenadstigen i Laröd där bina hämtar sin första mat!

23.2. Under eftermiddagen jobbar jag lite i trädgården. Det blåser en kall vind! Bina flyger ut! Hassel, vintergäck, snödroppar och krokusar står i blom.

25.2. Bina flyger ut!

28.2. Det regnar fram till lunch. Sedan blir det bättre och bina från höger samhälle flyger ut.

1-2.3. Dimma och kallt! Jag är förkyld och äter ännu mer honung.

5.3. Det är +4° och solen visar sig inte och bina flyger inte ut.

6.3. Klockan är 9 och solen kommer plötsligt fram. Hoppas på en skön och solig dag!

10.3. Vackert väder, nästan ingen blåst! Bestämmer mig efter 1 000 meters simning att vid 14-tiden (+13°) städa varroabottnar som är täckta av döda bin. Höger samhälle har fått en låda med 11 mellanväggsramar. Svårt att bedömma om bina har tillräckligt med mat!

11-14.3. Vackert väder, bina flyger ut.

15.3. Mycket blåst, även sol och det har blivit kallare!

20.3. Vårdagjämning! Kl 9 är det +10° varmt och efter många dagar med mycket vind långtar man ut i det fria. Vid middagstiden sätter jag på en burk honung i höger samhälle.

24.3. Bina flyger ut, solen skiner och jag jobbar tre dagar i sträck i trädgården.

25.3. Väffeldag! Rimfrost i trädgården. Andra dagen nära 0 grader på natten! Bina har inte börjat äta av honungen från burken.

1.4. Bina ger sig på honungsburken. Jag blir tvungen att ta ut den stora burken som var till hälften tömd och ersätter denna med en liten burk eftersom bina inte kom åt honungen.

4.4. Klockan är 12 och det är +7° varmt. I två omgångar har också vänster samhälle fått en

Ett år fullt av svärmar

AV GERTRUD HANSSON, HOBBYBIODLARE SEDAN 15 ÅR

liten burk honung som tömdes ganska snabbt. Vädret är bra och bina flyger ut.

19.4. Vackert Påskväder!! Går igenom samhällena men letar inte efter drottningarna. Tar ut en smutsig ram. Höger samhälle är jättestarkt medan vänster är svagt. Bina hittar nu mycket mat. I trädgården har både plommonträdet och körsbärsträdet fått mycket blommor. Rapsfältet ganska i närheten visar också gula enstaka blommor.

22.4. Fortsatt varmt och kl 9.30 är det +13°. Solen är kanske på väg.

26.4. Strålände sol och blå himmel! Går för första gången i år igenom samhällena noggrant. Kl. 11.30 flyttar jag ner vänstra samhällets drottning och sätter spärrgallret på första lådan. Samhället är mycket svagare än det högra men dock tillräckligt starkt för att utvecklas.

Från höger samhälle flyttar jag drottningen med nykläckta ägg ner i första lådan och sedan sätter jag spärrgaller ovanpå de två yngellådorna. Redan nu är jag tvungen att ge bina mer utrymme och därför sätter jag på en skattlåda. Naturen är minst 3 veckor tidigare än de senaste åren. Rapsfältet blommar sedan en vecka och står snart i full blomning. Klockan 12.30 är det +20° varmt!

5.5. Fortfarande sol men betydligt kallare med +12°. Regn

är lovat och hoppas det blir av. Genomgång av båda samhällena. Flyttar några yngelramar ovanför spärrgallret. Sätter på skattlådan även på vänster samhälle. Ej sett drottningen. Samhället har utvecklat sig bra. Jag ska hämta hem bigrejorna från min utställning "Om bin" från Laröds bibliotek.

17.5. Vackert väder +17° kl 10. Vänster samhälle utvecklar sig bra. Har inte sett drottningen. Flyttar några täckta yngelramar över spärrgallret. Sätter på ytterligare en skattlåda. Rapsfältet är i närheten! I höger samhälle upptäcker jag först inga ägg. När jag sedan grundligt går igenom honungslådan fanns det två yngelramar och några nykläckta ägg. Jag flyttar dessa två ramar ner i yngelrummet. Bina är inte snälla! Har fått stick i halsen och i bidräkten fanns tre bin som jag som tur var kunde klämma med handen. Måste byta ut drottningen!!

22.5. Soligt och 27,5° varmt! Nu har det hänt! Bisvärm kl 11.30 från höger samhälle! Bina flyger till muren och vi tror att de sökte sig till en äppelgren på andra sidan av muren. När jag tittar efter kl. 14 hos grannen kunde jag inte se någon svärm. Före klockan 14 ringde jag till Lars M. och lockade honom hit för en svärm som han inte kunde få hem därför att bina har flugit tillbaka till samhället.

25.5. Vackert väder. Mors dag. Bina har svärmat igen och grannen intill klagar. De höll på att såga träd en söndag. Jag avvaktar en stund och så löste det sig av sig själv genom att bina plötsligt flyger tillbaka till det gamla samhället.

27.5. Nu har samma hänt igen för 3:e gången!! Efter kl. 14 börjar det svärma från höger samhälle. Bina sätter sig i en klump högt upp på ett av våra äppelträd. Sedan flög de kl. 15 tillbaka till kupan och sätter sig framför flusterbrådan och på väggen av kupan.

28.5. I dag är det kallt och blåsig. Kl. 10.30 är det +11° men som tur är kommer solen fram. Jag börjar gå igenom höger samhälle. Är orolig att ännu en gång behöva uppleva en svärm. Den 4:e lådan är tung och bina är aggressiva. Inte roliga att jobba med! I nedersta lådan förstör jag några drottningceller, liksom i lådan ovanför spärrgallret. När jag skall sätta på spärrgaller ovanpå de båda lådorna känner jag på mig att jag måste titta i minst en skattlåda. Vad ser jag? Delvis täckta yngelramar, vilket betyder att jag nog den 17.5 har spärrat in drottningen ovanför spärrgallret i honungslådan. Är det orsaken till tre försök av svärmning? Samhället är lika starkt som tidigare. Jag beslutar mig för att inte sätta på spärrgallret och flyttar den 3:e

lådan fylld med honungen sist. Jag vill snart slunga några ramar för att ge bina mer utrymme. Har fått några stick och ett bi fanns innanför dräkten på min hals. Jag kunde knipa ihop biet. Vänster samhälle lyckades jag bättre med att gå igenom. Jag flyttar spärrgallret och sätter det ovanför den andre yngel-lådan. Även här har jag förstört drottningceller. Den översta honungslådan flyttar jag ett steg nedåt. I den fanns inte mycket honung. Snart slungar jag och kan lätt komma åt de fyllda honungsramarna i lådan nummer fyra.

29.5. Bra väder, lite kyligt! Vilar en stund i liggstolen på terrassen då jag plötslig får idén att efter kl. 21 tömma skattlådan med 10 ramar från såväl höger som vänster samhälle. Bina från höger är mycket aggressiva och det är olustigt för mig att ge mig på det igen. Många bin följer med in i slungrummet och mycket tid går åt att få ut dem. Klockan blir efter 22 när jag spontant bestämmer mig för att även slunga och hellre sova ut dagen därpå. Kring midnatt blir jag jagad av två bin. Jag känner ett stick på armen medan det andra biet söker sig till min hals. Jag springer ut från det belysta slungrummet in i det mörka köket och trodde att biet inte kunde se mig. Inte heller jag ser biet, som höll sig fast i mitt hår. Jag blir skrädd och är mycket trött när jag försöker med en kökshandduk att ta livet av biet. Biet satt fast i håret och surrade argt nära örat. Med mina virvlande händer kan jag slutligen – utan att bli stucken – skaka biet från mitt hår. Jag tänder snabbt köksluset för att kunna hitta biet. Sedan var det klippt. Efter 24-tiden sjunker

jag trött ner i min säng men har svårt att somna. Det blev mycket honung – kanske 20 kg. Förmodligen en blandning av vårbloomor och raps. Honungen är ljus och tunnflytande.

30.5. Tidig på morgonen sätter jag tillbaka 10 tomma ramar på varje samhälle och sätter även på spärrgaller på höger samhälle ovanför den första skattlådan. Nu har bina tillräckligt utrymme och jag kan åka på semester tillsammans med min man och träffar barn och barnbarn. Bina tyckte naturligtvis inte om att jag störde dem igen. Inte heller jag tyckte om att jobba med dem.

”Kring midnatt blir jag jagad av två bin. Jag känner ett stick på armen medan det andra biet söker sig till min hals. Jag springer ut från det belysta slungrummet in i det mörka köket och trodde att biet inte kunde se mig”

Efter frukost far vi i väg för att simma som var så välkommet. Vi kommer hem vid 12-tiden och jag undrar varför det finns så många bin flygande nära marken runt vår fjärilsbuske. Då går jag med kikaren på balkongen och med mig har jag kameran. Till min förundran kunde jag se en 4:e svärmning. En gren från fjärilsbusken hade fallit ner tillsammans med svärmen. Vi vågar inte gå ut. Bidräkten finns i förrådet nära busken.

2.6. Tappar 7 kg honung.
3.6. Tappar 20,6 kg honung. Ing-

rid B. kommer och flyttar över svärmen i sin medtagna kupa.
5.6. Ingrid kommer igen och hämtar svärmen.

7.6. Bina har svärmat igen och den andre grannen kommer bara 20 minuter innan vi skall i väg på semester och talar om att en bisvärm hänger vid deras staket. Omedelbart ringer jag upp Ingrid och hon ordnar att någon skall hämta svärmen.

17.6. Efter hemkomst från semestern i Südtirol tömmer jag en låda med honung i varje samhälle. Tyvärr finns nästan ingen mat i ett av samhällena. Sedan går jag igenom båda samhällena och förstör drottningceller. Kan inte se några drottningar. Sätter inte på de slungade honungsramarna för att på så sätt minska ner. Undrar om jag få mer honung?

21.6. Midsommardag. Tappar 20,3 kg honung. Vädret i veckan har varit blandat. Åska, regn, sol, kallt och varmt!

27.6. Ännu fint väder. Skall komma skurar. Går igenom vänster samhälle. Sett drottningen och även lite täckt yngel men inga ägg och ingen honung! Höger samhälle har inga ägg, ingen yngel, ingen drottning?? Mycket pollen och kanske åtta ramar honung. Bina är inte snälla!

5.7. Evert och jag har idag varit tillsammans med 18 biodlarkollegor på utflykt på Hallands väderö och tittat på drottningodling. Vackert väder och en intressant undervisning av Heinrich V. och en annan biodlare.

9.7. Går igenom samhällena vid vackert väder! Vänster samhälle måste ha kvar drottningen från i fjol. Inte mycket honung men återigen täckt yngel. Lugnt och fint i samhället! I höger samhälle finns honung i honungslå-

dan och bina har blivit betydligt snällare – det måste finnas en ung drottning som jag inte har kunnat se. Lite täckt yngel och jag hoppas också att ägg finns.

17.7. Vackert väder! Tar 20 ramar totalt från båda samhällena. Det finns inte mycket honung i dem och den är rätt så tunnflytande. Dålig täckta ramar. Vill minska ner och avsluta årets slungning för att bina ska få ha resten som vinterfoder och fylla på med honung! På förmiddagen simmar vi i havet. Det blir första gången i år för Evert. Går även igenom samhällena och minskar ner till 2 lådor var. Tar bort spärrgallret.

26.7. Flyttar bikuporna längre in under Tujahäcken. Går snabbt igenom och konstaterar att bina har yngel och mat. Kanonväder +30° i veckor!!

30.7. Äntligen har det kommit lite lite regn!

1.8. Tappar 7 kg honung efter den sista slungningen den 17.7. Årets honungsskörd blev 60 kg totalt!

8.8. Genomgång av samhällena. Ser drottningen i båda samhällena. Mat och pollen finns det gott om och samhällena har utvecklat sig bra. Sätter för första gången i år in enbart en apistanremsa i varje samhälle. På våren 2015 får jag veta om jag gjorde rätt. Sista gången jag ska titta i bikuporna blir om 6-8 veckor för att ta ut apistanrem-sorna.

29-31 AUGUSTI är min för-ening Nordvästra Skånes Biodlarförening återigen med på Den Stora Trädgårdsfesten på Sofiero. Där säljer de föreningens honung samt anordnar honungsbedömning och tävling om skånsk honungsmästare. Dit skall vi!

Anmäl dina bisamhällen för pollinering
pollineringspoolen.se

 Biodlingsföretagarna

Bee Farmers Association-event i Dorset

I grevskapet Dorset i sydvästra England, närmare bestämt i Corfe Castle, hölls det ett mycket intressant event den 4 september. Det var vår systerorganisation Bee Farmers Association som tillsammans med redskapsleverantörerna Thomas från Frankrike och Thorne från England höll en synnerligen välbesökt "Extraction Day".

TEXT OCH FOTO: THOMAS DAHL

Biodlare på "Extraction

Dorset.
Engelsk
lantlig
idyll.

Margret
Ginman,
Bee Farmers
Association.

Tillställningen bevistades av över 100 deltagare och tidvis var det rätt så trångt i de helt nybyggda lokalerna där den nyinstallerade slunglinjen stod. Det är intressant att se hur man kan påverka flödet i en slughall med enkel logistik vid nybyggnation och därmed öka effektiviteten. Investeringen stöds av EUs program för landsbygdsutveckling.

För oss som är lite nördiga kan berättas att linjen är en Thomas Integral som fullut-

Field Honey Farms
hangarliknande nybygge.

Ramarna laddas upp i avtäckaren via en Deboxer.

Sen tar Deltavingen bort vaxet och ramen rillas sen i djupled. Ja, man har Ljunghonung på hedarna i grevskapet.

Corfe Castle
höll koll i
Engelska Kanalen.

Day” i England

rustats med samtliga nya funktioner som är tillgängliga för närvarande. Kapaciteten är på cirka 500–600 kilo i timmen och rekommendabelt är att den bemannas med två personer för bästa effektivitet och rationellt kringarbete. Utrustningen rekommenderas för 500+ samhällen.

MATNINGEN SKER VIA en Deboxer som snabbt laddar upp ramarna från en hel låda med tryckluft. Dessa matas sedan in i avtäckaren

automatiskt för att nå Delta-avtäckaren som nu har kompletterats med den nya uppvärmda rillaren under vingen för att garantera full öppning av cellerna.

Efter avtäckning matas sedan ramarna vidare på en conveyor för att avvakta inträdet i själva slungan, en tangential-radial variant med plats för 64 ram åt gången. Matningen sker med en semi-automatisk motor-”påfösare” för att slippa stänga sig blå.

Efter själva slungningen, cirka tio minuter, ►

Ramarna transporteras vidare mot 64-ramarslungan via en conveyor.

Vax och honung pumpas till en spinner och separeras.

FRIEDRICH BÖHRINGER

Mjölksyre bakterier från bins honungsmagar producerar antibiotiska substanser och har visat sig kunna läka svårsläta sår på hästar.

Honungsbehandling testas på patienter

Honung kan komma att bli ett alternativ till antibiotika. I två studier vid Lunds universitet har bakterier från bin i kombination med färsk honung motverkat antibiotikaresistenta stafylokocker i provrörsförsök och botat svårsläta sår på hästar.

Forskningen kring mjölksyrabakterier från bins honungsmage har bedrivits länge inom en forskargrupp som leds av Tobias Olofsson och Alejandra Vásquez.

I två nyligen publicerade studier har det visat sig att mjölksyre bakterier haft god effekt på bakterier från svårsläta sår och även mot två typer av svåra antibiotikaresistenta bakterier.

Nästa steg i forskningen är att lämna laboratoriet för att testa bikakterierna på 20 patienter med kroniska sår vid Blekinge sårcentrum. Testerna kommer att inledas senare i höst.

Hittills har framgångsrika behandlingar gjorts på tio hästar med svårsläta sår där ägarna försökt behandla hästarna med olika metoder. Med behandling av mjölksyre bakterier och färsk honung läkte såren på alla hästarna.

De mjölksyre bakterier som används finns endast i färsk honung. Honung köpt i livsmedelsaffärer innehåller inga levande bakterier och fungerar inte på samma sätt.

Eva-Maria Björk

Nytt försök att greppa bihälsofrågan

SBR och BF har i år ansökt om NP-medel för att tillsammans göra en förstudie för att se hur och om vi kan få till en gemensam struktur för avel och bihälsa genom att omstrukturera Svensk Biavel till ”Svensk Biavel & Hälsa”. Vi är som framgår av NP-utfallet beviljade 136 000 kronor för att starta detta.

Tanken är att få till en struktur som under ett och samma paraply kan driva, utbilda, informera etc. i både biavel- och bihälsofrågor.

Konkreta förslag är att försöka få till stånd ett egenkontrollprogram för bihälsa, koppla biavelsfrågorna mer till bihälsa och även undersöka om bihälsokonsultanten kan få en mer självklar och tydlig uppdragsgivare i denna organisation.

Projektet är gemensamt för BF och SBR och skall ta fram förslag på innehåll och struktur inför ett eventuellt ombildande nästa år.

Förutom deltagare från respektive organisationers styrelse ingår också representanter från Svensk Biavel AB (helägt bolag av BF och SBR gemensamt).

Marita Delvert & Thomas Dahl

Här beskådas resultatet av Lionel Bouron från Thomas och Kjell Ritzén, BF.

Spinnern klarar en dags tjänst innan den på kvällskvisten rengörs...

...och vaxet smälts till block över natten.

►► förs så ramarna vidare ut på en avlastningsconveyor i väntan på att återplaceras tomma i skattlådorna.

AVTÄCKNINGSAKET OCH HONUNGEN samlas gemensamt i en Opermiel vaxkvarn och pumpas sedan vidare till en Spinomel för kontinuerlig filtrering. Processen avslutas sedan efter vidare transport till klarningstankarna ute i tapprummet och Spinomel görs rent varje kväll via tömning till en vaxsmältare över natten.

Dagen till ära så var det klockljuden som slungades. Den var skattad från samhällena för att bereda plats för höstljuden uppe på hedarna i grevskapet som är deras state-of-the-art.

Både kvällen innan och under hela dagen hade vi förmånen att få diskutera branschfrågor med våra kollegor från Bee Farmers, Margret Ginman, generalsekreterare och Alex Ellis, administratör.

Brittiska Bee Farmers har under den senaste 18-månadersperioden genomgått en radikal förändring, eller som de uttryckte det själva från Social Club till Branschorganisation.

IDAG HAR MAN BYGGT UPP ett kontaktnät gentemot myndigheter och organisationer och är den naturliga remissinstansen för dessa i bifrågor. Trots endast 400 medlemmar har man idag två halvtidsanställda för att driva verksamheten som också inkluderar ansvar

för branschutbildning och kontaktytor med landets biinspektörer.

Man har också synnerligen goda erfarenheter av den 2009 sjösatta Healthy Bees Plan från Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs. Den tål att djupdyka mer i för vår del inför den förstudie som påbörjas under hösten tillsammans med SBR angående bihälsan i Sverige. Margret och Alex är inbjudna till vår konferens i februari då vi planerar workshops tillsammans med dem i dessa frågor.

TVÅ DAGAR GÅR DOCK alltför fort och via vänstertrafik och läskigt högerstyrd bil var det så dags för mig och Kjell Ritzén att anträda återresan till fäderneslandet. ●

Vi tar vårt fulla ansvar för svensk honung!

- Tecknande av flerårigt trygghetsavtal
- Förbättrade ersättningsvillkor
- Stark ekonomisk grund
- Premiering av innovationer
- Lansering av Honungskolan
- Vi köper din honung året runt

Kontakta oss redan idag!

Helena Linder, 0735-233 103, helena.linder@lindahls-handel.se

Magnus Spångberg, 0735-233 104, lagret@svenskhonungsforadling.se

— Svenska —
Biprodukter

— Svensk —
Honungsförädling

www.svenskabiprodukter.se

European Congres BEECOME 2014

Venue: Congres-Center "Donauhallen" in Donaueschingen.

Entrance fee for all 3 days: Trade Show + Conference 8,00 €

Preliminary Program

Moderator: Werner Bader, Bayerischer Rundfunk.

Friday 24 October 2014

- 14.00** Opening of the International Beekeeping Trade Show with more than 70 exhibitors.
- 14.00** Workshop: "Energy Plants & Bees" Protein Regional/Biogas and Biofuel with flowering plants.

Saturday 25 October 2014

Conference BEECOME

- 09.00** Report: Task-Force on Systemic Pesticides TFSP.
- 10.00** Beefriendly-Farming in Europe, Walter Haefeker.
- 11.00** "European and international Honey market" Actual situation, Karl-Rainer Koch.
- 12.00** "Honey and adulteration", Gurdrun Beckh, Prof. Schwarzinger.
- 13.00** Report: Bees & Politics in Europe – (Pesticide Regulation, GMOs and TTIP), Walter Haefeker.
- 14.00** "Breeding – Selection – Genetics", Prof. Armbruster and his great lifework, Christoph Graf.
- 15.00** The methods of Brother Adam, Prof. Armbruster and Hans Beer, Gerhard Moll.
- 16.00** Buckfast Bee – the Bee for Professionals, Magnus Menges, President of GdEB.
- 17.00** "The Bee Song" – Moderation: Werner Bader.
- 17.05** Warm Up with Music Group.
- 17.20** Synchronisation – Public singing with Miss Mc Bee.
- 17.45** Presidents of DBIB & EPBA + Werner Bader sign the Application form for the Guinness Book of Records.
- 18.00** Presentation: "Schlossimkerei Tonndorf" Beekeeping in Bavaria, Michael Grolm.
- 19.30** Report: Professional Beekeeping in New Zealand – Dia-Show, Imkerei Stöckmann.

Sunday 26 October 2014

Conférence DBIB

- 09.00** Speech of the President.
- 09.30** Grand Prix "Golden Bee Sting" and "Silver Hive tool".
- 10.00** Politics & Bees –Theme Nr. 1.
- 11.00** "Pathology and Virus of bees", Ms. Dr. Marianne Meixner, Kirchhain.
- 12.00** Varroa, research and practice.
- 13.00** "Moving Behives: Loading of the hives and Security", Landwirtschaftliche Berufsgenossenschaft.
- 14.00** Results of the workshop: "Energy Plants & Bees" Protein Regional/Biogas and Biofuel with flowering plants.
- 15.00** Swarming and practice – how to manage this problem in large companies.
- 16.00** SWARMONITOR – Hive monitoring technology. Round table with professional beekeepers.

Germany's largest Beekeeping Trade Show with more than 70 exhibitors!

Opening: Friday 14.00–20.00, Saturday 09.00–18.00, Sunday 09.00–16.30.

Organisation: Deutscher Berufs und Erwerbs Imker Bund + Beekeepers of Donaueschingen + support of EPBA.

Informations on Internet: www.berufsimker.de or www.professional-beekeepers.eu

Accomodations & Room Reservation: Tourist-Information, Karlstr. 41, D 78166 Donaueschingen, Tel. +49 771 85 72 21 – available in EN.

Internet: <http://www.donaueschingen.de/en/Culture+Tourism/Tourist-Information/Accommodation>

International Beekeeping Trade Show

BeeCome är den konferens/utställning som EPBA, European Professional Beekeepers Association, startade för ett par år sedan i Frankrike. Den återkommer nu årligen och var i fjol i Belgien med 3 000 besökare under de tre mässtagarna. I år arrangeras den i Donaueschingen i Tyskland 24–26 oktober enligt programmet här intill.

AV THOMAS DAHL

Arrangemanget har med andra ord på kort tid etablerat sig som en av de viktigaste händelserna i europeisk biodling och kommer nu att ha över 70 utställare i Tyskland. Detta ger en mycket god överblick på europeisk biodling och våra villkor i den här delen av världen.

Vi har fått förfrågan om att arrangera nästa års BeeCome i Sverige nästa höst och förhandlingar förs för närvarande om villkoren för detta. En trolig plats är Malmö med sin nya Malmö Live-anläggning som är lätt tillgänglig för europeiska besökare.

Ett besök rekommenderas därför nu i oktober i Donaueschingen för att få intryck om hur det skulle kunna se ut i svensk tappning.

Mjölksyra- behandling mot varroakvalster

Det finns många olika sätt att bekämpa varroakvalster. Syftet med bekämpningen är att hålla en så låg kvalsternivå i kupan att varken biodlaren eller bina märker något. Tyvärr är utsikterna små att hitta en behandlingsmetod som resulterar i att kvalstret försvinner för gott. Vi får helt enkelt, vare sig vi vill eller inte, acceptera att dessa små kryp finns i kupan.

AV ANDERS BERG

Mjölksyrabehandling använder jag som ett komplement till oxalsyra och apistan. Jag använder metoden på tre olika sätt:

- På avläggare på sommaren.
- Om kvalsternivån i något samhälle är för hög på våren.
- I oktober när bisamhället är invintrat och klart.

Jag vill vara tydlig med att endast sistnämnda metod "I oktober när bisamhället är invintrat och klart" är vanligt förekommande i bilitteraturen. De övriga har jag inte sett någon annanstans.

På avläggare på sommaren

Görs avläggaren med drottningen från modersamhället kan man redan dagen efter påbörja behandlingen med mjölksyra. Eftersom behandlingen endast tar kvalstren på bina måste man göra bekämpningen mot varroa-

kvalstret i tre omgångar med en veckas intervall. Jag använder (se bild) en blomspruta och duschar bina med 15-procentig mjölksyra. Bina skall bli lätt fuktiga av mjölksyran. Undvik att spruta direkt mot det öppna ynglet. Alla rammar med bin skall duschas. Görs behandlingen i tre omgångar tar man bort kvalstren allt eftersom ynglet kryper ut. Med metoden har man relativt få kvalster i avläggaren vid invintringen. Detta under förutsättning att trycket utifrån är lågt. Man får dessutom en bonuseffekt att man tar bort en del kvalster från moderkupan när avläggaren görs.

Tillämpar man metoden med att göra avläggare med en mogen visecell skall man vänta med mjölksyrabehandlingen tills drottningen har börjat sin äggläggning. Då har allt yngel krupit ut, och man gör duschningen med mjölksyra innan det första ynglet täcks. Kvalstren är på bina och det brukar räcka med två behandlingar med en veckas intervall.

Om kvalsternivån är för hög på våren

Skulle man konstatera att något bisamhälle har hög kvalsternivå redan i början på säsongen, kan man i början på maj duscha av bina med mjölksyra i tre omgångar med en veckas uppehåll. Man kan komplettera detta med utskärning av drönaryngel i maj. När drönarynglet är täckt avlägsnar man detta i flera omgångar. På dessa två sätt får man få ner kvalstermängden i bisamhället inför sommaren.

Bisamhällen som redan har hög kvalsternivå på våren och inte åtgärdas kommer inte att ha tillräckligt med friska ungbina, när tiden är inne för invintring. Detta resulterar i att bisamhället inte kommer att övervintra.

I oktober när bisamhället är invintrat och klart

I mitten av oktober är en lämplig tid för behandlingen. Allt yngel skall vara utkrypet och alla rammar duschas med mjölksyra. Jag brukar göra två behandlingar med en veckas uppehåll. Jag vill göra behandlingen under oktober månad, och därmed säkerställer jag binas möjlighet att komma ut och flyga efter behandlingarna. Min personliga uppfattning är bara positivt med flygverksamhet efter behandlingen.

Avslutning

Duschning med mjölksyra på bina är en enkel och skonsam bekämpningsmetod, och bina påverkas inte nämnvärt av syran. Bekämpningsnivån är relativt bra mot kvalstren som finns på bina. Bekämpningsmetodens nackdelar är att den är något mer tidskrävande jämfört med droppning med oxalsyra eller apistan. Jag tycker metoden är utmärkt som ett komplement till oxalsyra och apistan. 1,9 dl 80%-ig mjölksyra hälls i 8,1 dl vatten så får man 15%-ig mjölksyralösning.¹⁾ Glöm inte att använda skyddsglasögon och handskar. ●

¹⁾ Se mer info i *Sjukdomar, parasiter och skadegörare i bisamhället* av Ingemar Fries och Preben Kristiansen.

Använd rökpusten!

Jag har hjälpt till i EU-projektet *Kartläggning av bidödlighet 2013–2014*. I augusti genomförde jag ett antal vanliga besiktningar som jag gjort många som besiktningsman. Jag brukar som tillsynsman besöka cirka 20–25 bigårdar per år och har endast i något enstaka fall träffat på bin som haft ett aggressivt beteende.

AV SVEN-OLOF NILSSON

I min barndom på 1940- och 50-talen var inte drottningodling och avel något som man ägnade någon större tid åt. Detta fick bina lösa bäst de kunde. Då minns jag hur det var och man gick inte och rotade i kuporna mer än nödvändigt.

Med detta sagt blev jag mycket förvånad och upprörd när jag träffade på sådant jag inte trodde fanns! Av 10 besökta bigårdar var 8 mycket bra, snälla bin, bra kupmaterial och inget att anmärka på.

I en bigård som har det Nordiska biet, detta har ju beskrivits som aggressivt, står biodlaren endast i t-tröja, utan mössa, inte ett bi i luften och plockar i ramarna helt ostörd av bina. Mycket imponerande.

Men så kommer jag till värstingarna! De första samhällena som skulle besiktigas hade någorlunda bra lynne. Det som var ett problem var kupmaterialet – trägkpor med uppstaplingslådor som borde varit på översyn för länge sedan. Ramarna föll av rambärarlisten om det fanns någon, honung över allt, vildbygge mellan lådorna och ytterhus!

DET INGICK JU INTE i mitt uppdrag att hjälpa till att skatta, men jag var tvungen för att så småningom nå yngelrummet, där jag ville se hur det stod till. Sedan var det bara ett samhälle kvar, ett höghus på fem (5) lådor LN, utan spärrgaller på en ruttande benställning som kunde rasa när som helst.

Jag ställde mig på tå och fick ner den översta lådan, som var full med honung, nästa låda likadant. Nu började det hända saker i de tre som var kvar. Någon rökpust som håller eld på ett A4 ark är inte uppfunnen ännu, så den var inte till stor hjälp.

Jag fick se några yngelramar, men gav upp eftersom det blev svartare och svartare på min slöja. Jag fick sedan gå en lång promenad för att bina skulle lämna mig.

Sedan kommer jag till den allra värsta bigården som jag någonsin varit med om. Även här tittade vi på de samhällena som enligt ägaren var snällast först. Kupmaterialet var av hög kvalitet. När vi kom till det sista sam-

Gör en källbacke av torrt material och tänd i botten, gärna med lite hushållspapper.

Pusta så det blir glöd och rök. Gör så att brännmaterialet kommer jämnt i pusten. Fortsätt pusta så det tar sig ordentligt. Sätt sedan på locket.

hället, som jag var varnad för, gick jag några meter åt sidan när täckskivan slets av.

Eftersom jag är hemmahörande i Stenungsund och dagligen ser den industri vi har här är jag van vid den fackling (bränning av överskottsgas i industriprocesser) som kan förekomma där. Det som hände var mycket likt ett svart moln som for rakt upp i luften. I nästa stund angrep de oss. Detta är mycket dålig propaganda om nya biodlare råkar ut för sådana bin. Alla som är engagerade lite mer i biodlingen, föreningsverksamhet och bitillsyn är det extra viktigt för att hålla lättskötta bin. Jag fick även höra att någon annan i trakten haft så ilska bin som angripit en hund som blivit så stungen att den avled. Dessa bin som jag beskrivit vill jag kalla mördarbin. De ver-

BO LUNDBERG

Använd ordentligt bränsle i rökpusten lär dig att använda den. Lättretliga samhällen skall ha ordentligt med rök i flustret några minuter innan man öppnar samhället. Sedan öppnar man samhället försiktigt. Vänta en halv minut innan en ram lyfts upp. Så snart bina rör sig uppåt för flyga upp och på dig ger man dem lite (inte för mycket nu för att undvika att de kokar upp och över kanten) rök och motar ner dem. När man arbetar med ramarna och de samlas vid ramändarna motar man bort dem med lite rök så man utan problem kan lyfta ramarna. Arbeta snabbt men utan ryckiga rörelser.

kar som enda intresse ha att gå till anfall på omgivningen!

Jag har ingen förståelse för att använda en duschflaska med vatten i sådana här fall. Då skulle det behövs en högtrycksspruta. Nej tänd rökpusten och använd den som den skall. Då kan man driva undan bina och undvika bikross som ofta kan bli fallet med användning av vattendusch.

JAG HAR VARIT BIODLARE i många år och vet att bin kan bli aggressiva ibland, men man tar bort sådan bins drottningar så fort som möjligt, ibland hela bisamhällena. Låt inte friparning ske okontrollerat, begränsa inflytandet från aggressiva samhällens drönare.

På nybörjarkurser framhåller jag vikten av att ha bin med bra lynne, samt kupmaterial av god kvalitet. Då man har det kan biodlingen bli så bra som man hoppats. Att investera i nytt och bra kupmaterial kostar givetvis lite pengar men ger så mycket tillbaka när man kan utföra arbetet med sina bin på ett bra och väl fungerande sätt.

Att bin ibland kan bli aggressiva det vet vi alla, men då måste man vidtaga åtgärder. Använd rökpusten rätt och byt ut drottningen.

Följden som kan bli om man inte agerar kan bli att man inte har kontroll på hälsotillståndet, därför att man undviker att arbeta med bina som man bör. Ev sjukdomar kan på grund av det bli oupptäckta och ställa till med mer problem än nödvändigt. ●

ÖPPET HUS

Avtäckning sker med elektrisk avtäckningskniv.

Tapping görs i samma lokal.

Ett kompakt slungrum med allt som behövs.

Ursmältning av vaxramar görs med ångpanna.

Schneiders ligger vid kanten av vattendraget Sillen.

Peter visade hur han väger samhället vid foderkontroll.

Biodlarna Schneider

Satsar biodynamiskt

Den 17 maj hälsade Peter Vingsköld (f.d. Schneider) oss välkomna till öppet hus hos Biodlarna Schneider i Gnesta. Biodlingen startades 1974 och drivs av far och söner. Företaget ligger vackert beläget vid kanten av vattendraget Sillen. Verksamheten har byggts upp successivt och idag finns omkring 100 samhällen.

TEXT OCH FOTO: ANNA-KARIN JOHANSSON

Honung levereras till lokala butiker och säljs i den lilla gårdsbutiken. Förutom honung, arrangeras även kurser i biodling. Biodlarna Schneider ligger inte så långt från Järna, som är centrum för biodynamisk odling i Sverige. Skötseln av bina sker enligt de biodynamiska metoderna.

Först gjorde vi en rundvandring i lokalerna och tittade på slungning samt tapping, kyl och lager samt verkstad och ångpannan för ursmältning av vaxramar. Sen slog vi oss ner på stolar i en hästskoform och fick en pedagogisk genomgång av de olika arbetsmomenten under ett biår.

Viktigt med god fodertillgång

En första kontroll görs när bina varit ute och tömt magen. Kontroll görs av mängden vinterfoder som är kvar. Själva kupan väger cirka 20 kilo och med foder bör den ligga på minst

28 kilo i mars och minst 24–25 kilo i april. Kupan lyfts med handen. Råder det osäkerhet, sker lyftning med en våg på hävarm. Är det kallt kletas honung direkt ovanpå ramarna, men om vädret tillåter används foderram. Vid vårt besök i maj, hade vårgenomgången precis avslutats. Ett "hemmagjort" spärrgaller används i form av en vaxad linnelapp som täcker cirka 60% av lådans yta. Det brukar räcka för att drottningen inte ska gå upp i skattlådorna. Som yngelrum används låda Dadant av 23 mm trä. Skattlådorna är 3/4 Langstroth och också av trä, medan taket är av frigolit.

Systematisk svärmskontroll

I slutet av maj börjar svärmskontroll och den görs sedan var 8:e dag under en period på 5–6 veckor. Bara ett par tre ramar kontrolleras per samhälle, vilket brukar räcka. Endast ett par oönskade svärmar inträffar per

100 samhällen och år, enligt metoden som används. När ett samhälle visar tendens att vilja svärma, görs en konstgjord svärm med den gamla drottningen som får stå med lite honung i källaren 2–3 dagar. En noggrann kalender förs över de olika samhällena, så man kan gå in vid rätt tidpunkt för att göra konstsvärmen. Ett samhälle som vill svärma får sen delas till fler avläggare och ett par svärmsceller trycks fast på vaxkakorna. Ofta är svärmtendensen för liten och en orsak kan vara att närmaste grannen avlar på svärmtroga drottningar.

Bina bygger eget vax

Bina får bygga sina egna vaxkakor i yngelrummet. Som stöd får de en list av plywood som stryks med ett vaxblock. I ett nytt samhälle eller i en avläggare byggs alltid vanliga celler. Men om en tom ram sätts ner i ett etablerat samhälle byggs nästan 100% drönarvax. I skattlådorna används vaxmellanväggar.

Varroa åtgärdas noga

Varroabekämpning görs med långtidsbehandling med myrsyra en eller två gånger. Myrsyrebehandling bör startas senast 15 augusti för att få friska vinterbin. Ibland görs drönarutskärning, men man är tveksam till metoden. I november droppas oxalsyra ut. Nedfallskontroll görs i juni.

Bra dragområde

All honung lämnas i yngelrummet. Sen ges vinterfoder med 20 kg ekologiskt socker. Genomsnittskörden är hög i området och kan landa på 80 kilo per samhälle eller mer, men dåliga år blir det bara hälften.

Öppet hus avslutades med att Preben Kristiansen gick igenom problematiken kring varroakvalster och dess bekämpning. Allra sist tog Simon Höjeberg från Gotland ordet och presenterade sig som ny i BF's styrelse. Simon berättade om den pågående verksamheten och uppmanade alla att komma med förslag på aktiviteter och frågor som ska drivas. ●

Läs mer på

www.biodlarnaschneider.se
www.demeter.nu
www.antroposofi.info/jaerna

Vad är biodynamisk biodling?

Biodynamisk odling och den antroposofiska läran grundades av den österrikiske filosofen Rudolf Steiner (1861–1925). I Sverige har rörelsen sitt centrum i Järna, söder om Södertälje. Biodynamisk odling skiljer sig mot ekologisk odling genom att man använder biodynamiska preparat som gör att kosmiska krafter påverkar jord och växter positivt.

Ledorden vid biodynamisk biodling är att skötseln ska ske så bina fritt kan utveckla sitt naturliga beteende. I yngelrum får bina själva bygga ut naturliga vaxkakor. Kupmaterialet får bara bestå av naturmaterial såsom trä, halm och lera. Förökning får bara ske ihop med den naturliga svärminnsprocessen.

Ingen omlarvning eller insemination är tillåten, inte heller vingklippning. Inget spärregaller får systematiskt användas. Vid slungning ska honungen direkt tappas i konsumentförpackning innan kristallisering. Ingen honung får lagras i plastkärl. Av vinterfodret ska minst 10% vara honung. Kamomille och salt ska också tillsättas vinterfodret. Ekologiska metoder får användas mot varroakvalster. Viss förlust av samhällen pga skadedjur och sjukdomar accepteras som naturlig selektion. På hösten utsprutas humus- och kiselpreparat på växtligheten runt bigården.

Källa: "Regler för biodling och produkter från bisamhällen" av Svenska Demeterförbundet

Köp honung direkt från biodlaren

biodlingsforetagarna.nu/honung

Biodlingsföretagarna

Biodlare och bönder skapade win-win-situation i Ransta

SAMARBETE gav ett lyft för skördarna

Enkla medel, som blommande kantzoner och smart placerade bikupor, kan öka skördarna för både lantbrukare och biodlare. Det visar erfarenheter i Ransta i Västmanland, där båda parterna har skapat en win-win-situation.

AV KRISTINA LAITINEN

Att enkla och billiga satsningar ökar effektiviteten för biodlingen, vilket i sin tur bidrar till större skördar inom lantbruket, är ett av resultaten av ett samarbete som pågått i Ransta i tre års tid. Det har skett genom det nationella projektet "Pollinatören" som har tagit avstamp från binäringsens biförluster och jordbrukets behov av fler pollinerande insekter. Ett av projektens syften har varit att hitta nya samarbetsformer för lantbrukare och biodlare.

I Ransta, i Västmanlands slättbygd, har en skara lantbrukare, med klöverfrö- och rapsodlaren Hans Eriksson i täten, i "Pollinatörens" regi hjälpt biodlare med att skapa optimala stationära uppställningsplatser för bikupor nära odlingarna. De har också sett till att bin har tillgång till nektar- och pollenrika växter från tidig vår till sen sommar.

DET HAR GJORTS GENOM att skapa en blomningskontinuitet nära bikuporna, genom att i åkrarnas kantzoner så örter med olika blomningstider. Man har också sett till att växterna i vägrenar och andra outnyttjade ytor kan nyttjas av bina, när tillgången av nektar och pollen tryter i odlingarna. Med åtgärderna har man också velat gynna vilda pollinerande insekter, då de tillsammans med bina är effektiva pollinerare av klöver- och oljväxtodlingarna.

En av de viktigaste upptäckterna i Ransta

är vindens starka inverkan på honungsskörd, berättar yrkesbiodlaren Matias Köping, en av projektets deltagare. Vindens effekter mättes genom att jämföra honungsproduktionen i bikupor i öppen miljö, med kupor som man hade skyddat med lastpallar eller andra vindskydd.

–Kuporna i lå gav i genomsnitt 5,9 kilo mer honung, berättar Matias Köping.

SKILLNADERNA KUNDE MÄTAS med kupvågar vars mätdata kopplades mot SMHI:s lokala väderdata med hjälp av en mobiltelefon. Likartade resultat visar mätningar som har gjorts Kristianstad, inom ett av "Pollinatörens" sidoprojekt.

Med tanke på att ett kilo honung kräver 1,2 miljoner blombesök av bina, spelar rätt placerade bikupor en viktig roll också för lantbrukets skördeutfall, poängterar Jonny Ulvtorp, som har varit projektledare och initiativtagare till "Pollinatören."

Mätningarna och analyserna av innehållet i bikupornas pollenfällor gav en överraskning.

–När vi trodde att bina hämtade nektar från raps, hade de egentligen varit mer på vitklöver och honungsörten vissa tider på dygnet. Det beror på att rapsen inte ger nektar hela dygnet, säger Matias Köping.

Mättningsresultaten understryker vikten av att det finns en blomkontinuitet nära bi-

Intresset för pollineringen och den biologiska mångfalden har ökat bland lantbrukarna under de senaste åren, säger Thorsten Rahbek Pedersen på Jordbruksverket.

Den dialog, som nu har initierats mellan biodlare och jordbrukare, har ökat förståelsen för varandras förutsättningar, menar Jonny Ulvtorp, projektledare för "Pollinatören".

Matias Köping har stått för mätningarna av vindens effekter på honungsproduktionen. Också mycket svaga vindar påverkade honungsproduktionen.

"Pollinatören" har pekats ut som ett så kallat Best practice-projekt i EU, berättar Thomas Dahl.

odlingarna, eftersom den bidrar till en stabil yngelproduktion under hela biodlingssäsongen.

Pollinatören startades av Jonny Ulvtorp på Sveriges biodlares riksförbund och har haft ett nära samarbete med Biodlingsföretagarna, LRF, Lantmännen, Jordbruksverket, SLU, Hushållningssällskapet, Svensk Raps, GRO, Trafikverket, Nuntorps naturbruksgymnasium, bland andra. Projektet har anordnat fältvandringar, seminarier och workshops för biodlare, lantbrukare och branschorganisationer. Genom arrangemangen har man vela sprida information om biologisk mångfald och pollinering och starta en dialog om ett ökat samarbete mellan biodlare och lantbrukare, i synnerhet oljväxt- och fröodlare.

SAMARBETET OCH ERFARENHETERNA från Ransta har varit lovande, menade samtliga projektets deltagare, när "Pollinatören" avslutades vid en konferens i Norrköping i augusti.

–Det är helt klart att intresset för, och kunskaperna om, pollinerande insekters nytta för lantbruket har ökat bland lantbrukarna. Det har "Pollinatören" bidragit till, sammanfattar Thorsten Rahbek Pedersen på Jordbruksverket, en av projektets deltagare, åsikterna.

–Jag tror på de goda exemplens kraft. För att informationen om de goda resultaten ska nå fler skulle det behövas det fler liknande exempel på samarbete.

"Pollinatören" har finansierats av medel från landsbygdsprogrammet samt anslag från Leader Skånes Ess och Nedre Dalälven. ●

Presenteras för EU-kommissionen

–**Resultaten från Ransta** har goda möjligheter att höja biodlingens status som en naturlig del av lantbruket, säger Thomas Dahl, ordförande i Biodlingsföretagarna.

Projektet "Pollinatören" har nyligen utsetts av branschorganisationen Copa-Cogeca, som samlar LRF och dess systerorganisationer i Europa,

till ett så kallat Best practice-projekt.

Enligt planerna ska "Pollinatören" lyftas fram som ett gott exempel på samarbete mellan biodlare och lantbrukare, när Copa-Cogeca driver lantbruksfrågorna inom EU, berättar Thomas Dahl.

Biodlingsföretagarna och

Copa-Cogeca hoppas att EU:s och dess medlemsländers framtida beslut ska underlätta villkoren för biodling och att biodlingar med sina ekosystemtjänster får den status som garant för hållbar livsmedelsproduktion som de förtjänar, berättar Thomas Dahl.

Kristina Laitinen

THOMAS DAHL

– Lantbrukare och biodlare behöver samarbeta mer med varandra, säger lantbrukaren Hans Eriksson i Ransta i Västmanland.

HANS ÖPPNADE ett blommande fönster åt bina

Jordbrukaren Hans Eriksson, som har varit en av "Pollinatörens" drivande krafter, sköter sina odlingar konventionellt. Usla klöverfröskördar, som sammanföll med usla biår och frånvaron av vilda pollinatörer på åkrarna, tvingade honom att göra något för att rädda sin klöverfröodling.

Bevisen för vindens effekter och den långa blomningskontinuitetens inverkan på bisamhällena och deras pollineringsförmåga gav honom många nya insikter.

– I brutna marker finns det tillräckligt med vindskydd, men här i slättbygden har vi den gröna öknen med vind. Vi behöver öka mängden pollinerande insekter som flyger på åkrarna för att öka skördarna, eftersom binas arbetsförmåga minskar i blåsten, säger Hans Eriksson.

I SINA KANTZONER har han öppnat "ett blommande fönster", där bin och andra pollinerande insekter kan hämta nektar och pollen under hela växtsäsongen.

– Våra traditionella odlingsgrödor har väldigt korta och intensiva blomningsperioder. Men det saknas blommor på våren och hösten, och jag vill att bina och de vilda insekterna mår bra hela året. I kantzoner testas därför nu

olika örter. Men det är viktigt att de inte ger skadeeffekter på min utsädesodling. Hittills har jag sått blålupin, honungsört, blodklöver och persisk klöver i kantzoner, berättar Hans Eriksson.

Det uteblivna kantzonsstödet har inneburit en viss ekonomisk förlust för honom.

– Men stödet kostar mer i administration och tid än vad det ger. Här har vi heller inte det kväveläckage som kantzoner ska fänga upp, anser jag.

ÄNNU HAR ÅTGÄRDERNA inte lett till bevisbara skördeökningar för hans lantbruk. Men årets klöverfröskörd blev prima, trots att bisamhällena vid odlingarna var färre än tidigare, berättar han. Det tyder på att åtgärderna, som också gynnar de vilda pollinatörerna – som utgör den breda basen för pollineringen – har gett resultat, anser han.

– Det här är så pass intressant att biodlarna borde visa framfötterna bättre och göra allt för att öka sina honungsskördar så länge det är brist på honung och svensk honung kan vara en exportvara. Jag är inte ett dugg intresserad av att ta del av honungsintäkterna utan jag vill fänga mervärdet i mina odlingar. Vi lantbrukare behöver samarbeta mycket mer med biodlare än vad i gör i dag. ●

Kristina Laitinen

Vi har förpackningen – du har innehållet

Vår målsättning är att ha den burk eller flaska som du behöver och att den ska finnas i lager.

Flaskor & Burkar utvidgar. Vårt nya bygge ger oss totalt 2.500 m² höglager med plats för 2.000 pallar.

Under hösten presenterar vi många nyheter.

Ladda ner nya katalogen från vår hemsida.

www.flaskorburkar.se

FLASKOR&BURKAR

Box 157, 221 22 ESLÖV. Tel. 0413-55 77 99

Mitt i honungs-fabriken. I den rymliga ladan finns det gott om rum för den stora, själv-vändande slungan.

En bra rökpust är viktig för effektivt och skonsamt arbete.

Staffan Odenhall, Tumba, är musiker, musiklärare och nu också biodlare. Han trivs med biodlandet och funderar på att fira genom att byta namn på sitt lilla musikföretag.
– Både musik och bin, det kunde heta Bi Bop. Det vore kul, eller hur?

Det går som en dans för

Efter tre år som biodlare har Staffan Odenhall 96 bisamhällen i skogarna runt Bornsjön i Salem.

– Det hade aldrig gått utan mina mentorer, konstaterar Staffan.

TEXT OCH FOTO: KRISTINA BÄCKSTRÖM

Staffan Odenhall är den sortens människa som sällan hoppar i med fötterna före. Det är huvudstupa, hel och hållen, från hjässan till fotabjället.

– Det började med att jag skulle vilja ha något vid vår stuga. Får verkade för krångligt. Getter? Till slut så dök biodling upp i huvudet, och jag tänkte ”Jag undrar hur går det till?”

Staffan gjorde som han brukar, tände på alla cylindrar, och började plöja böcker om biodling. Han köpte en rejäl slunga och investerade i en bil som passade perfekt för att forsla bisaker. Efter det gick han en kurs i biodling och rivstartade direkt med 8 samhällen.

– Jag ville bygga upp någonting, inte bara ha det som hobby. Till en del hänger det ihop med att jag varit musiker hela livet. Det blir inte så stor pensionspeng av det. Biodlingen kan bli något som bidrar när jag blir äldre, berättar Staffan.

Så nu står han här, i en sörmländsk skogsglänta, och spanar ut över tio av sina bisamhällen.

Hans bigårdar ligger runt Bornsjön på mark som ägs av Stockholm Vatten. Han har också fått möjlighet att hyra ett rum i en av ladorerna som Stockholm Vatten äger.

DET VAR EN LYCKLIG SLUMP för Staffans del. När han skulle starta sin biodling hade Stockholm Vatten tagit ett beslut om att inte arrendera ut markerna runt Bornsjön längre. I stället skulle företaget själv odla jorden för att säkra att det inte används några gifter i närheten av Bornsjön, som förser många hus-håll med dricksvatten.

– De ville ha biodling runt sjön och jag blev hjärtligt mottagen. Enda kravet var att jag skulle ha gula bin så att jag inte ställde till

det för biodlare runt omkring.

Staffans biodling växte snabbt första sommaren. När hösten kom hade de 8 samhällena blivit 35 och alla utom 3 överlevde vintern. Andra året slog däremot pendeln åt andra hållet. Av 76 invintrade överlevde bara hälften.

– Det är väl ingen som vet säkert vad det berodde på men jag har en del teorier. Jag tror att jag gjorde för många avläggare för sent så att samhällena var för svaga. De drog inte ner fodret som de skulle. Sedan kan det ha spelat in att jag inte gjorde någon tymolbehandling i augusti, bara oxalsyra senare på hösten.

Snart är det dags att hålla tummarna för nästa vinter. Staffan är i sluttampen på invintringen och det har varit mycket hårt jobb. Den gröna overallen är alldeles blank fram till av allt honungskladd. Det luktar rök i bagaget på bilen och platsen i framsätet är upptagen av en lövblås.

– Vi använder den för att blåsa ur bina vid skattningen, berättar Staffan och visar hur det går till.

Det är lika enkelt som finurligt. Staffans

Rationell avtäckning. När honungen ska slungas smälts vaxlocken på kakan blixtnsabbt med varmluft. Det går fort, spar handkraft och ger minimalt med vaxsmulor att sila bort.

Tre lådor, en masonit-skiva med hål i och en upp och nervänd Bifor-hink ovanpå det. Staffan ser till sina bin inför vintern.

Biodling på Staffans vis

Kupor: 3/4 Langstroth, hembyggsda trälådor och lådor i frigolit. Bottnar och tak i frigolit.

Ramar: Plastramar spar tid. Staffan värmer bivax från sin egen odling och rollar på ramarna.

Varroabekämpning: Tymol och oxalsyra.

Honungshantering: Staffan skickar det mesta till Återtaget och får burkar med egen etikett i retur.

Vinterfoder: Samhällena fodras med Bifor. Staffan lägger en masonit-skiva med två hål i på översta lådan och ställer hinken upp och ner ovanpå.

Smart avtäckning: Staffan använder varmluftspistol. Med den värmer han snabbt över ramen så att locken smälter.

Vinterförvaring: Lådor med tomma, utbyggda ramar staplas med tidningspapper mellan.

Lön för mödan. En del av årets skörd står i hinkar och väntar på att skickas till Återtaget.

musikern

fru, Regina Bohlin Odenhall, sköter lövblåsen. Staffan lyfter ner skattlådan och ställer den på en gammal trädgårdsstol utan sits som låg hemma och skräpade.

–Hon blåser snabbt ur bina så att vi kan ställa undan lådan i en trave där bina inte kan komma åt. Men man måste ta dem med överraskning, går det för långsamt dyker de ner i cellerna och håller sig fast.

STAFFANS BIODLING har varit en succé så här långt. Han jobbar som musiklärare två dagar i veckan och spelar saxofon i bandet Cotton Club på helgerna. Tiden där emellan kan han ägna åt sin biodling.

–Jag hade inte fixat det ensam. Min fru hjälper mig, särskilt vid skattningen, och så har jag fått många goda råd på vägen. Jag brukar tänka att man ska lyssna på dem som lyckats, säger Staffan.

Staffan räknar upp sina kloka mentorer. Det är Östen Hårdell och Tinna Siljeholm som gett så många råd, Dan Levin som gav Staffan praktikplats i sin biodling och så Freddy Duwe förstås som öppnat sin bigård

för traktens alla vetgiriga bivänner på tisdagskvällarna varje sommar.

Tack vare dem sitter Staffan här med början till en riktigt ”business”.

I RUMMET I LADAN slungas hink på hink med honung som sedan säljs med etiketten Bornsjöhonung på närmaste ICA Maxi. Staffan siktar på att ha mellan 150 och 200 samhällen så äventyret fortsätter.

Men om man nu backar bandet till allra första början. Staffan köpte dunderslunga och bi-bil långt innan han ens haft närtakt med ett bi. Vad hade hänt om han kikat ner i kupan för första gången och kommit på att han inte gillar bin alls? Tänk om han bara tyckt att de var irriterande flygfän? Staffan stannar upp när frågan ställs och fnissar till.

–Jag har aldrig tänkt på det på det sättet. Fast det hade väl gått ändå. En slunga och en bil går ju alltid att sälja.

Och visst tycker han om dem, bina.

–De är fantastiska varelser. Varje samhälle är en organism där alla tillsammans lever utan ett enda spår av egoism.

Grupptalan mot Neonikotinoïdproducenter

Den 2 september 2014 lämnade advokatfirman Siskinds LLP, i London Ontario (Kanada), in en grupptalan mot Bayer och Syngenta om neonikotinoïdderivaten bekämpningsmedel, speciellt de som innehåller imidakloprid, klotianidin och thiomethoxam. Ett skadestånd på över 400 miljoner dollar yrkas.

Grupptalan gäller effekterna av dessa bekämpningsmedel på bin och följaktligen på Kanadas biodlare som producerar honung och tillhandahåller pollinerings-tjänster som är nödvändiga för produktionen av Kanadas frukt och grönsaker.

Biodlare och företag i branschen honungsproduktion, drottningodling och / eller pollinerings-tjänster mellan 2006 och den nuvarande säsongen, uppmanas att kontakta Siskinds LLP.

Siskinds/Ontario Bekeepers Association

Medaljens baksida

Vi blir allt fler biodlare i Sverige. SBR har passerat 11 000 medlemmar. Antalet biodlare har vuxit, men vuxit långsamt under några år nu. Men i år har tillväxten tagit fart ordentligt. Det är roligt, och bra. Sverige behöver många bisamhällen väl spridda.

Pressen har ökat på biredskapsförsäljarna. De har anställt mer personal varje år. Men den här kraftigare ökningen som skedde i år har gjort att man inte hunnit med. Och det är inte bara så här i Sverige, utan över hela Europa. Jätteroligt. Men det har inneburit att leverantörer av material till biredskapsförsäljarna i Sverige inte hunnit med att leverera till Sverige i den takt de skulle behövt.

Men mer personal har anställts i år också. Så man är ännu mer rustade inför nästa år och fyller på lagren ordentligt.

Ett tips till oss biodlare. Tänk igenom vad som behövs under nästa säsong och beställ tidigt, helst mycket tidigare än det behövs. Definitivt inte samma vecka som det behövs, glasburkar till exempel, eller vinterfoder, eller vad det nu är. Om ni vill vara säkra på att få det levererat då det behövs.

Det är roligt med många biodlare, men det behövs mer planering.

Erik Österlund

Biredskapsförsäljarna har gått på knäna i år pga av alla de nya biodlarna och ett bra biodlarår. Planera för tidigare inköp nästa år är ett gott råd.

”Välj svensk honung

Marknadsföring för svensk honung

För fem månader sedan startade en ny gemensam kampanj för svensk honung, och idag finns en plattform kallad Svenska Bin, som är en plattform för kommunikation och marknadsaktiviteter. Målet med kampanjen är att visa hur viktig binas pollinering är för svenska livsmedel och svensk natur, och motivera konsumenterna att välja svensk honung.

AV LOTTA FABRICIUS KRISTIANSEN

Med stöd från det nationella honungsprogrammet (NP) 2014 har en gemensam plattform för marknadsföring av svensk honung byggts upp, bland annat hemsidan svenskabin.se. Kampanjen startade med en blommande reklamfilm för svensk honung och en tecknad bimaskot fick bli huvudfigur tillsammans med budskapet ”Pollinera mera med Svenska Bin”. Bimaskoten kommer under hösten att bli mer känd hos konsumenten genom aktiviteter i butik och på märken på biodlarnas honungsburkar.

Initiativtagare till marknadsföringssatsningen är Svenskt Sigill i nära samarbete med Biodlingsföretagarna, Sveriges Biodlares Riksförbund, Svensk Honungsförädling, Landskapshonung, Västgöthonung och Bimäster. Senast tillkomna partners är BeeUrban. Fler deltagare välkomnas – ju fler vi blir desto starkare blir Svenska Bin!

I maj lanserades hemsidan med den blommande filmen, bloggträff och spridning i sociala

media och partners olika kanaler. Förutom hemsidan finns vi även på twitter, instagram och facebook. Facebooksidan har under sommaren haft en räckvidd på upp till 65 000 personer, på instagram har vi engagerat biälskare med en fototävling ”Bästa Blom- och Bibild”, på hemsidan och på facebook har vi drivit sommarkampanjen ”Svenska Bär älskar Svenska Bin” för att visa hur viktiga bina är i pollineringsarbetet. Där intervjuades bland annat en hallonodlare och en biodlare på Söderslätt om sitt fruktbara samarbete. Budskapet fortsätter i höst med ”Svenska Bin älskar Svenska Äpplen”.
I oktober utökas kampanjen ”Pollinera med Svenska Bin” med ett samarbete med en butiksgrossist och honungsprovningar i butiker.

Sigill Biodling: ”Certifieringsystem för kvalitets

Sigill Biodling ägs och förvaltas av Sigill Kvalitetssystem AB, ett dotterbolag till Lantbrukarnas Riksförbund (LRF). Svenskproducerad honung som är certifierad enligt Sigill Biodling får märkas med ursprungs och hållbarhetsmärknings Svenska Sigill.

AV LOTTA FABRICIUS KRISTIANSEN

Certifiering enligt Sigill Biodling syftar till att stärka mervärdena i produktionen utifrån främst:

- 1) Svenskt ursprung – tydlig ursprungsmärkning, svenskt ger kortare transporter och gynnar den svenska florán.
- 2) Säker livsmedelsproduktion – spårbarhet, riskanalyser, god produktionshygien.
- 3) God djuromsorg – friska djur, varsam hantering, god fodertillgång, kartor för bigårdarnas placering (om olyckan är framme!)
- 4) Miljöansvar – att genom god jordbrukarsed motverka negativ påverkan på miljön.

DET SOM ÄR GEMENSAMT för alla moduler i IP standarden som Sigill Kvalitetssystem driver är att de leder till en oberoende certifiering, kraven baseras på lagstiftning och branschriktlinjer samt för Sigillnivån ytterligare hållbarhetskrav. De ytterligare kraven för Sigillnivån finns för att stärka hållbarhetsprincipen och de certifierade producenterna

produkter på marknaden. För att allt ska bli korrekt så görs kontrollerna/revisionerna av en oberoende tredje part, ett ackrediterat certifieringsorgan.

Oberoende certifiering innebär att en extern ackrediterad part (ett certifieringsorgan) intygar överensstämmelse med specificerade krav (regler) till exempel att en tjänst eller produkt uppfyller en viss standardmodul som exempelvis IP Sigill Frukt och Grönt för odling av grönsaker eller frukt. Ackrediteringen av certifieringsorganen garanterar att revisionerna utförs opartiskt, med rätt kompetens och grundas på internationellt erkänd standard. Det ger en verksamhet ett formellt kompetenserkännande.

Certifieringssystemet Sigill Biodling är ett undantag. Den är inte en ackrediterad standardmodul. Det finns ingen motsvarighet i världen att luta den emot och den har också fått en särstatus då den enbart behöver revideras vart fjärde år, till skillnad mot alla övriga moduler i IP standarden som har revision på plats i verksamheten minst vartannat år. IP är en överenskommen standard mellan dess intressen till exempel producenterna själva, förädlingsled, konsumenter och handel. Handeln anser trots undantaget

att de producenter som är certifierade enligt Sigill Biodling uppfyller deras krav på säker produktion.

Regelhandboken Sigill Biodling är egentligen tre produkter i en förpackning. Den består av bihusesyn, de extra Sigill-reglerna och Tillval förädling, för den som smaksätter sin honung (IP Livsmedel). Producenten som är godkänd enligt Sigill Biodling får märka sin honung med Svenskt Sigill. Bihusesynen tas fram av Sveriges Biodlares Riksförbund (SBR) och integreras i regelboken för Sigill Biodling. IP Livsmedel är en standardmodul för den som förädlar eller hanterar livsmedel (inte primärproduktion) och kan användas som certifiering för att säkerställa livsmedelssäkerheten i honungsproduktionen. Det är en standardmodul som baserar sig på livsmedelslagstiftningen men saknar Sigillnivåns extra hållbarhetskrav för primärproduktionen och ger därför inte en certifierad producent rätt att märka produkter med Svenskt Sigill.

Så gör man för att bli certifierad enligt Sigill Biodling

Som honungsproducent kan man välja att antingen bli enskilt ansluten eller grupp-

-pollinera mera”

Svenskabin.se vänder sig till honungsälskande konsumenter, media och honungsproducenter som där kan hämta inspiration och ladda ner marknadsföringsmaterial och skriva ut för olika aktiviteter och mässor. På www.sigillshop.se kan man också köpa speciella Svenska Bi-etiketter att klistra på sina honungsburkar. Etiketterna kostar 20 öre styck och intäkterna från försäljningen går till Svenska Bins fortsatta arbete för att stötta svensk biodling. ●

Bakom kampanjen:

Marknadsföringskoncept, form, text och sociala media: Lind Lewin kommunikation.

Animerad film: Story Film.

Bimaskot: Mats Johansson på Acne junior.

Webbutveckling hemsida: Wille Lagercrantz.

Är du intresserad av att vara med i Svenska Bin, komma med tips och idéer eller bara veta mer? Kontakta Lotta Fabricius Kristiansen på lotta.fabricius@sigill.se eller 08-787 59 59.

säkrad produktion av honung”

ansluten. Enskilt ansluten blir du genom att kontakta ett certifieringsorgan som har behörighet att göra revisioner för Sigill Biodling (KIWA Sverige AB, HS Certifiering, Smak AB, Intertek Certification AB) så hjälper de dig vidare. Gruppansluten kan du bli via SBRs Sigillgrupp. Du kontaktar SBR, kontaktperson Maj-Britt Järnvall, E-post: maj-britt.jarnvall@biodlarna.se eller telefon: 0142-40 20 02 så hjälper hon dig med att boka in en revision.

Avgifter

Avgifterna är olika för enskild anslutning och gruppanslutning. Den årliga systemavgiften till Sigill Kvalitetssystem är från 550 kronor per år (om du har färre än 50 bisamhällen). Till detta kommer en avgift för revisionerna till certifieringsorganet, dels en avgift för den administrativa revisionen och en avgift då revisionen i verksamheten görs vart fjärde år. Kostnaden för den administrativa revisionen de mellanliggande åren är

cirka 1 000 kr och en revision i verksamheten kostar cirka 5 000–6 000 kronor per gång (den baserar sig på antalet timmar som revisionen tar normalt mellan 2–6 timmar och hur lång resväg revisorn har). Det kan löna sig att ta in offerter från flera certifieringsorgan för att jämföra. Om dessa avgifter slås ut blir kostnaden cirka 3 000 kronor per år över tid. Om du väljer att gruppansluta din biodling via SBR:s Sigillgrupp så jämnas kostnaderna ut och du betalar en fast årsavgift till SBR. Denna avgift är idag 1 875 kronor per år och då ingår årlig systemavgift till Sigill Kvalitetssystem, revisionerna i verksamheten och de administrativa revisionerna som görs av certifieringsorganet.

4 steg för att certifiera din produktion enligt Sigill Biodling

Steg 1. Kontakta något av de ackrediterade certifieringsorganen

Tala om att du är intresserad av att certifiera din produktion enligt Sigill Biodling. De förser dig med prisuppgifter och du får en tid för inträdesrevision. Kontaktuppgifter till godkända certifieringsorgan hittar du här <http://www.sigill.se/Certifiering/Godkanda-certifieringsorgan/>

När Sigill Kvalitetssystem AB mottagit ansökan från ditt valda certifieringsorgan får ni en faktura på den årliga systemavgiften.

Steg 2. Gå igenom reglerna och gör en egenrevision

Regler för Sigill Biodling finns på svensksigill.se. Gör en åtgärdsplan för de regler du inte uppfyller. De allmänna kraven för anslutning, revision

och certifiering finns i Allmänna villkor Sigill Biodling som också kan laddas ner på svensksigill.se.

Steg 3. Revision och korrigerande av avvikelser

När certifieringsorganet har genomfört inträdesrevisionen har du 3 månader på dig att korrigera eventuella avvikelser.

Steg 4. Certifieringsintyg

Ni får ert certifieringsintyg från Certifieringsorganet när reglerna är uppfyllda, systemavgiften till Sigill Kvalitetssystem är betald (se steg 1.) och revisionen är betald. Certifieringsintyget visar att ditt företag är certifierat och uppfyller kraven i Sigill Biodling. På certifieringsintyget står också ditt IP-nummer.

Så många är anslutna till Sigill Biodling

I dag är det cirka 50 biodlare anslutna till Sigill Biodling. Antalet växer fort och de flesta är anslutna via SBR:s sigillgrupp. Det står flera anmälda som väntar på en inträdesrevision. På Sigill Kvalitetssystems hemsida, www.sigill.se, kan du se alla producenter som är certifierade. ●

För mer information om Sigill Biodling så kan du läsa på www.svensksigill.se eller kontakta: Lotta Fabricius Kristiansen på lotta.fabricius@sigill.se eller 08-787 59 59.

► Svenska Blå Stjärnan och honungsbin

Svenska Blå Stjärnan (SBS) är en idéburen, ideell organisation. De utbildar sina medlemmar för att de ska kunna ställa upp och arbeta om det skulle bli ett utbrott av djursmitta i landet eller vid annat krisläge inom djurområdet. Detta sker på uppdrag av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), Jordbruksverket samt länsstyrelser.

AV LOTTA FABRICIUS KRISTIANSEN, JORDBRUKSVERKET OCH ANNA-KARIN HÄGGLUND, SVENSKA BLÅ STJÄRNAN

Deras medlemmar är utbildade i djurhantering, djurskötsel, smittskydd, provtagning och villkorad läkemedelsanvändning. På gårdarna kan de assistera veterinärer vid provtagning och fasthållning av djur samt journalföring. De kan vara behjälpliga vid smittspårning och vid arbete på stab/callcenter. De har även medlemmar utbildade i krishantering för att kunna ta hand om lantbrukare med familjer.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) har utbildat ett antal av deras medlemmar till verksamhetsledare som i sin tur har utbildat gräsprovtagare. Vid händelse av radioaktivt nedfall kan denna resurs ställa upp och ta gräsprov för analys.

Under 2011 utbildade de, i samarbete med Katastrofhjälp fågel vilt, cirka 200 medlemmar i sanering av oljeskadat vilt längs Östersjöskusten. Sedan tidigare finns det även utbildade sanerare i Skåne och längs västkusten.

Historien bakom Svenska Blå Stjärnan

Första världskriget härjade i Europa och man skakades av rapporterna från slagfälten. Det fanns enstaka personer som upprördes av

skildringarna från krigsskådeplatserna, där sårade hästar sprang omkring utan att någon ingrep för att lindra deras plågor eller åtminstone hjälpa dem till en smärtfri död. På julafton 1914 bildades ett internationellt förbund av föreningar till bistånd åt djuren i krig, "L Etoile Rouge" (Röda Stjärnan). I Sverige togs tanken upp av de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund och 1917 bildades Svenska Röda Stjärnan. Liksom den internationella föreningen skulle Svenska Röda Stjärnan sträva efter att bli för djuren vad Röda Korset var för människor.

Röda Stjärnan blir Blå Stjärnan

1940 sände Svenska Röda Stjärnan en hästambulans till Finland. I Finland var den röda stjärnan inte användbar som symbol för föreningen eftersom den var känd som symbol för Sovjetiska armén. Man valde då att använda samma färg som arméns veterinärer på emblemet och vid Riksstämman 1941 beslöt att emblemets färg ska vara blå och namnet ändrades till Svenska Blå Stjärnan.

Jordbruksverket, Svenska Blå Stjärnan och honungsbin

Från att ha arbetat med enbart större djur har nu turen kommit till att även bistå honungsbin. Jordbruksverket driver ett projekt med stöd från MSB som bland annat innehåller framtagande av en beredskapsplan för honungsbin med avseende på en eventuell introduktion av främmande skadegörare, sjukdomar och parasiter. Beredskapsplanen ska vara ett verktyg för att snabbt kunna hantera situationen. I detta läge ser man främst till lilla kupskalbaggen, tropilaelapskvalster, trakekvalster och sammetsgetingen. Läs mer om dessa skadegörare på www.jordbruksverket.se. Beredskapsplanen ska kunna fungera för vilken för Sverige främmande skadegörare, sjukdom eller parasit på honungsbin som helst.

Ett samarbete mellan Jordbruksverket och Svenska Blå Stjärnan med avseende på honungsbin inleddes under 2013 och nu har, med medel från MSB, en utbildning för medlemmar i Svenska Blå Stjärnan som är godkända biodlare eller är utbildade bitillsynsman satts ihop och kommer att genomföras för första gången i november 2014.

Är du, som är godkänd biodlare eller utbildad bitillsynsman intresserad av att utbildas dig och bli en del av Svenska Blå Stjärnans stödverksamhet kring honungsbin? Då är detta ett tillfälle för dig. Läs mer om hur du blir medlem och hur du anmäler dig till kursen på www.svenskablastjarnan.se

Martin Nehmann vann årets miljöpris

Värnamo Naturskyddsförenings miljöpris gick i år till Martin Nehmann för sin insats som heltidsbiodlare.

– Det är en stor ära, säger han.

Motiveringen löd: "för att han genom sitt arbete bidrar till den biologiska mångfalden och till att ge skörd i lantbruk och trädgårdar."

Värnamo Nyheter, tinyurl.com/nv7zyq

Två nya mjöd från Mjödhamnen

Under september lanseras två mjöd i Systembolagets nya TSLS (Tillfälligt Sortiment Lokalt och Småskaligt) – Höst och Dalafröjd.

Höst är det mest rödvinsliknande Mjödhamnen har gjort och blir årets stora nyhet på Stockholm Beer and Whisky Festival. Torrt och kraftfullt med främst blåbär, men även svarta vinbär och fläderbär. Dalafröjd ligger någonstans mellan Sommar och Lingonlunda, plus en häftig kryddighet från bruna senapsfrön.

Höst

Vilda blåbär dominerar grunden i denna sträva, djupt röda mjödblend som för tankarna till ett kraftigt, men väl avrundat rött vin. Blåbär, honung och fläderbär blandas i en mjuk, återhållsam nyans varur syran från svarta vinbär framträder med lite attityd. Marianne Wallberg, arrangör av dryckesevenemang och rödvinsålskare har hjälpt oss sammanfatta hösten när honung från Sörmlands slätter och Bergslagens skogar tilläts samspela med en stor mängd norrländska blåbär, svarta vinbär och fläderbär i en dryck som passar jakt-, svamp- och skördesåsongens läckerheter.

Dalafröjd

Skördefest i södra Dalarna presenterar en halvtorr blend av ren, torr mjöd gjord på honung från Familjen Laby i Hedemora och en sötare mjöd med tallskott som lagrats med färskpressade lingon. Den slutgiltiga blenden har i en veckas tid fått sällskap av bruna senapsfrön. Allt är skördat i Dalarna. Idén till mjödet kan tillskrivas LissEllas senaps passionerade smakutvecklare. Drycken finner god balans mellan den torra mjödens vinlika inslag, senapens eldighet och lingonens syra. Det blir till en fröjd i glaset.

KURS

Kontrollberedskap för friska honungsbin

Detta är en ny kurs med syftet att ge god kunskap om bisjukdomar och att skapa beredskap för framtida sjukdomsövervakning och bekämpning. Kursen är kostnadsfri för dig som uppfyller förkunskapskraven* och vill ingå i Sveriges krisberedskap för honungsbin. Efter genomförd kurs utgör du en resurs och kan bli kontaktad vid eventuellt behov. För att få gå kurser hos Svenska Blå Stjärnan (SBS) måste du vara medlem. Om du inte redan är medlem hos SBS sedan tidigare får du ett informationspaket med inbetalningskort i samband med att din kursanmälan kommer in. Medlemskapet kostar 100 kr/år.

Då SBS arbetar med krisberedskap handplockar vi deltagare till våra kurser. Vi tar då hänsyn till olika faktorer som geografisk spridning, kompetens m.m.

*Godkänd biodlare (biodlare som genomgått kursen godkänd biodlare) eller ha genomgått utbildning till bitillsynsman.

Tid: 15–16 november 2014.

Plats: Valla Folkhögskola, Linköping.

Anmälan: www.svenskablastjarnan.se

eller telefon: 08-629 63 60. Information:

Anna-Karin Hägglund, Svenska Blå Stjärnan, anna-karin@svenskablastjarnan.se, 08-629 63 60 eller Lotta Fabricius Kristiansen, Jordbruksverket, lotta.fabricius-kristiansen@jordbruksverket.se, 036-15 60 27.

Var har Du din flaskhals ?

Glasburkar i maskinpackade
plastpaket
350, 500 samt 700gr.
Pall- samt bulkpriser.

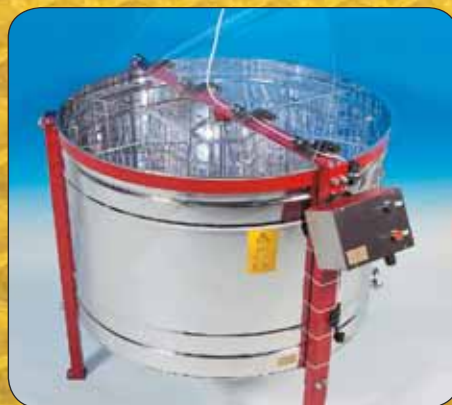

Skälderhuskupan / Flexikupan med marknadens / Flexikupan hårdaste sarger.

Avtäckningsmaskin.

*Nu är det tid att lämna in ramar och vax.
Vår inlämning är öppen oktober - mars.*

Honungsslungare.

*Tappmaskin
med eller
utan bord.*

Skruv till avtäckningsvax.

Eller något annat ... slå oss en signal.

Joel Svenssons Vaxfabrik, Skälderhus, 266 94 Munka-Ljungby

Tel: 0431 - 43 00 55, Fax: 0431 - 43 18 55, www.joelvax.se, Mail: info@joelvax.se

Semesterstängt: 1 nov samt 20 dec - 6 jan. Frakt o exp.avgift tillkommer

WIZPINGS BIODLING

Wizpings biodling är ett företag beläget i Läckeby, någon mil utanför Kalmar. Det drivs av Anders Wizping som varit biodlare sedan 1978 och som sedan 2002 haft bina som enda inkomstkälla.

TEXT OCH FOTO: HÅKAN NILSSON

Honungshus och truck. Trucken sparar många lyft och går inte att klara sig utan. Honungshuset har numera byggts till med lagerutrymme, och försett med tankstation för honung på gaveln.

Bisyslan blev heltidsarbete

Under den senaste femårsperioden har biodlingen fördubblats, från cirka 500 samhällen till att numera omfatta cirka 1000 samhällen. Bigårdarna finns längs Kalmarmarkusten samt i skogarna några mil inåt landet, och även på Öland som har oftast har en längre säsong då klimatet är mildare.

Tre olika ramformat förekommer i biodlingen; LN (lågnormal), LS (lågnormal bredd, svea höjd) och HLS (halv LS). Ungefär hälften av kuporna står med två lådor LN som yngelrum och den andra halvan med en låda LS. HLS används som skattlådor, även om det också börjar smyga sig in tre lådor HLS som yngelrum – detta då svärmar oftast fångas i en skattlåda och förses med botten och tak. Det mesta av materialet är i trä och hemmabyggt för att dels få rätt kvalitet och dels hålla kostnaderna nere. Vissa yngelrumslådor är isolerade, men de flesta saknar isolering, men

detta är ingenting som påverkar övervintern. Botten är delvis av egen konstruktion och är en nätbotten försedd med en skiva för att förhindra drag, igentäppning samt vildbygge. Den har även inbyggt nät för flustret för att förhindra möss att ta sig in. Under yttertaket (av plåt eller formplyfa) ligger täckbrädor som sommartid vänds på ena hållet och då täcker hela lådan, och vid invintring/stödfodring vänds om så att ett matningshål bildas i mitten där sockerhinken ställs.

SÄSONGEN BÖRJAR MED vårgenomgång runt den 1 april, i princip oavsett om snön ligger kvar eller ej. Det viktigaste är att kontrollera fodermängden för att undvika att samhällen svälter ihjäl. Finns det gott om bin och yngel så bedöms samhället vara ok i övrigt. Andra besöket görs strax innan höstrapsen, som är första huvuddraget, börjar blomma, och då skiftas de två LN-lådorna, spärrgallret läggs

på och tre skattlådor sätts på samhällen som är starka. Därefter besöks samhällena några gånger för att komplettera med fler skattlådor så länge rapsen blommar. När blomningen lider mot sitt slut inträder den mest hektiska perioden under säsongen – raps-skattningen. Då skördas honung om dagarna och flyttas bin på kvällarna.

I år har för första gången två bilar rullat parallellt, med två man i varje bil. Bilarna är Peugeot Boxer/Citroen Jumper, skåpbilar med full ståhöjd och där den första har skjutdörr på var sida vilket underlättar lastning/lossning betydligt. Vid skattningen blåser en och den andre bryter isär lådor samt lastar lådorna på tre pallar inne i bilarna. Varje vända rymmer 112 HLS-lådor med honung samt ett antal nya tomlådor att sätta på de skattade samhällena. Normalt körs en vända på förmiddagen och en på eftermiddagen.

VÅL HEMMA SKER AVLASTNING av pallarna med truck till mottagningsrummet där de får stå till nästa dags slungning för att kvarvarande bin ska lämna lådorna. På kvällarna flyttas bina till skogsmark för drag på främst vildhallon. Även flyttning görs med två man, som efter att ha gett bina lite rök lyfter in kuporna i skåpbil/släp och kör dem, normalt med öppet fluster, till den nya platsen. Bil och släp rymmer 28–30 samhällen (två bigårdar), och

Avtäckningsmaskin. De uppvärmda knivarna skär bort täckvaxet som tillsammans med en del av honungen faller ner i vaxskruven.

Tappmaskin. Automatisk upptappning för plastburkar på ena sidan och glasburkar på den andra.

Värgenomgång. Almanackan bestämmer säsongstarten, nästan oavsett hur vädret ser ut.

bort så pass mycket vax och honung kan numera slungan direkt köras på fullt varv, och det räcker med någon enstaka minuts gångtid för att få ut det mesta av honungen. Det är istället knivavtäckaren, med sina 12 ramor i minuten, som sätter takten för slungningen.

HONUNGEN PUMPAS därefter till klarningstank, och därefter lagras den i palltank. Fyllning av dessa sker utomhus via en tankstation med automatisk avstängning. Tankarna lagras under tak tills det är dags för tappning på burk. Tappningen sker i en sinnrikt konstruerad tappmaskin, där ena sidan tappar plastburk och den andra glasburk. Tappning och lockpå sättning sker automatiskt, och det enda man behöver göra är att fylla på tomburkar och lock, samt plocka de fulla burkarna i lådor.

Under säsong görs ett antal avläggare. De tidigaste brukar få dra upp en egen drottning, senare får en tillsatt cell och de sista får en parad drottning. Bra avläggare är lagom starka till invintringen – de ska fylla de två LN-lådorna för att övervintra bra och till nästkommande säsong vara starkare än modersamhällena. Detta åstadkoms genom att sätta ihop avläggaren av tillräckligt mycket bin/yngel från början, samt att drivfodra dem under sommaren.

SLUTSKATTNINGEN GÖRS under augusti. Då används en bil med tre man; två som skattar och en som vintar in. Sockret ges i biforhink som lastas på pallar i tre lager med sträckfilm runt och lyfts in i bilen med truck. Cirka 60 samhällen hinns med per dag. Några veckor senare ges en andra omgång socker (totalt 18 kg torrsustans). I år ska även varroabekämpning med oxalsyraförångning provas framåt hösten. Ett elverk som står i bilen driver förångaren sammanbyggd med en varmluftpistol, och varje samhälle får en behandling under 15 sekunder. Sista momentet är att lägga på stenen som ska hålla taket på plats under vinterstormarna, och därefter avslutas säsongen. ●

stoppet i varje bigård brukar ta 5–10 minuter.

Slungning sker i ett angränsande rum dit pallarna dras med handtruck. Fram tills för ett par år sedan skedde avtäckningen för hand med avtäckningsgaffel, något som fungerar upp till 40 ton enligt Anders, som själv undviker att stå i slungrummet. Numera står där istället en knivavtäckare av finsk modell. Ramarna lyfts ur lådan i en deboxer och förs sedan automatiskt genom en knivavtäckare med uppvärmda, ställbara

knivar. Dessa skär bort täckvaxet och kanske uppemot en tredjedel av honungen rinner ur i detta steg. Ramarna matas sedan ut på en bana innan slungan.

AVTÄCKNINGSVAXET BLANDAT med honung faller ner i en vaxskruv som pressar ut det mesta av honungen och lämnar ifrån sig i princip torrt vax som kan smältas. Ramarna plockas därefter för hand i slungan, en radialslunga för 60 ramor. Eftersom knivavtäckaren skär

Senaste nytt,
Forum för
yrkesbiodling
och köp/sälj

www.biodlingsforetagarna.nu

Yrkehögskolan för biodling

Att få igång utbildningen var en utmaning

De fem första åren fick skolan 10 utbildningsplatser beviljade av myndigheten. Sedan 12 platser och nu från och med 2015 har skolan fått 20 platser. Och kritiken . . . ja, den har tystnat . . .

AV BO-GÖRAN NILSSON

yhbiodling.se

Bo-Göran Nilsson

Workshop i drottningodling. De studerande tränar på att larva om inför det praktiska provet i drottningodling.

Arbetet med utbildningen startade år 2000 genom att Biodlingsföretagarna beslutade att man skulle jobba för att få igång en stadigvarande yrkesutbildning. Tanken var att Biodlingsföretagarna skulle ha möjlighet att påverka utbildningen men inte driva den, utan istället överlåta driften på någon annan som kunde sköta den delen.

Detta visade sig vara svårt. Ingen av dem vi hade kontakt med var intresserade. Det tog faktiskt flera år innan jag av en slump råkade träffa Alf Arvidsson. Han bedrev ett Leaderprojekt om att få igång biodling i Dalarna och var intresserad av utbildning. Redan efter första träffen var vi helt överens om att försöka starta en Ky-utbildning i yrkesbiodling.

FÖRST SATTE VI IHOP en studieplan. Därefter kursplaner och kriterier för betygsättning m.m. Ett i sig stort arbete men sen var det ju bara att ansöka om att få starta. Trots personliga besök hos KY-myndigheten så blev det nobben år efter år. Vi hade under tiden kontakt med Hantverksrådet som driver hantverksutbildningar för att få hjälp. Det resulterade i att vi så småningom ansökte om en 1-årig gymnasieutbildning. Vi fick besked i

februari 2006 att vi fick starta och i april var vi i gång. Så det var snabba puckar som gällde.

Naturligtvis fortsatte vi söka hos KY-myndigheten för den 2-åriga utbildningen och våren 2007 fick vi igång den första gruppen.

Att få igång utbildningen var en utmaning i sig men det gällde nu att få den att fungera och bli bra. Till min häpnad började det att växa upp kritiska åsikter om utbildningen.

-Det blir för många yrkesbiodlare, tyckte en del kolleger.

-Alla måste lära sig av sina egna misstag. Det är då man lär sig, tyckte andra.

-Inte behöver man lägga ner två år på att gå i skolan för det här, tyckte någon.

Så vi på skolan beslutade att hålla en låg profil och, så att säga, bara jobba på.

KY-UTBILDNINGEN STARTADE år 2006 med Alf Arvidsson och GIAB vid spakarna. Den låg då i Garpenberg, en bit utanför Hedemora i Dalarna. År 2009 lades Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning ner och ersattes av Myndigheten för yrkeshögskolan - Ky blev Yh. Ett par år senare gick Alf i pension och GIAB lades ner. Då flyttades utbildningen till Höör i Skåne och en ny utbildningsanordnare tog över. ●

DAGBOK

Att bli yrkesbiodlare

Vi träffas i princip tre dagar i månaden i Höör – tre intensiva dagar med teori, praktiskt arbete, tentor och praktiska prov. Och sen är det att åka hem och göra läxor och inlämningsuppgifter.

Första året är det väldigt mycket att lära in som mer eller mindre ska kunnas utantill. För inte skall man behöva tänka efter när man jobbar i en bikupa. Det skall liksom fungera som på räls: att se, konstatera, värdera och därefter eventuellt åtgärda. Så därför har vi ökat skoltiden på just bigårdsbesök. När man får in flödet, så har man glömt hur det var med förra bisamhället, när man jobbar med det nya. Men för detta behövs träning och återträning. Det tar tid men någon gång så kommer man dit. Och om man inte själv märker det så märker vi på skolan vilken skillnad det är på ettorna och tvåorna ute i bigårdarna. Sen sker ju inte allt på skolan utan ett viktigt utbildningsmoment är Lärande i arbete (LIA) hos en biodlare eller hos någon annan som har relaterad verksamhet som man behöver prova på och jobba med. Detta är minst lika viktigt som det man gör i skolan. Att bara känna på hur det känns att hålla på och träla en hel dag. Upptäcka att man inte hinner med allt som behöver göras. Så jag passar på att tacka alla er som tar emot praktikanter, ni är guld värda för hela branschen.

Sen kan man ju inte hålla på med en yrkesbiodling om man inte klarar av att vara företagare samtidigt. Flertalet måste i slutändan fixa sitt eget jobb. Därför sammanflätar vi så mycket vi kan av yrkesbiodlingen i företagartutbildningen. Så det man gör därutöver är att skaffa kunskap och att lära sig beräkna biodlandet i pengar. Inte så lätt säger många men det går. Vad kostar till exempel avläggaren att producera? En ganska invecklad manöver som kräver både förståelse för pengar, arbetstid, insatsvaror och eventuellt minskad arbetsinkomst.

Andra året fördjupas kunskaperna och de studerande ska, i projektarbetet "Mitt biodlingsföretag", som löper över hela andra läsåret, redovisa förståelsen för hur man kan bedriva ett biodlingsföretag genom att tillämpa all kunskap och erfarenhet från utbildningen på den egna verksamheten. De studerande har nu ett år på sig att få all planering och budgetering färdig. Inte i praktiken helt färdigt, men på pappret. Allt ifrån vilken bikupa, driftform, budgetar, arbetstid, inkomst, marknadsföring, likviditet... ja allt som det faktiskt behöver hållas ordning på. Detta för att var och ens yrkesbiodling ska komma igång, växa och fungera. ●

LINDA ÅKERSTRÖM

Generösa biodlare

Trots min ringa tid som biodlare har jag i år gjort cirka hundra avläggare, etablerat nya bigårdar, odlat drottningar, varit med vid invintringen av hundratals samhällen, samt skattat mer än tio ton honung och sedan slungat den med olika utvinningssystem. Trots att jag bara varit biodlare i tre år.

AV FABIAN LINDHÉ

Egentligen var det min fru som började med bina, men när hon var höggravid mitt i sommaren och inte kom ner i bidräkten fick jag ta över biskötelsen. Och äntligen visste jag vad jag skulle bli – yrkesbiodlare! Jag sökte och kom in på Yrkeshögskolan för biodling YH8.

PÅ KURSTRÄFFARNA I HÖÖR kör vi stenhårt, lektioner från kl. 08–21 där vi verkligen djupdyker i biet, bisamhället och dess funktion och alla dess sjukdomar, hot och skadegörare. Vi pluggar marknadsföring och ekonomi eftersom ett liv som yrkesbiodlare oftast förutsätter eget företagande. Vi tränar litegrann på praktisk biodling i Bo-Görans bigårdar men mest är det teori. Den praktiska delen får man via LIA (Lärande I Arbete). Det systemet är helt fantastiskt – att det finns så många generösa biodlare som gratis lär ut rena yrkeshemligheter och låter oss lära av deras tidigare misstag och erfarenheter och delar med sig av sina mål och visioner. Det är helt otroligt bra!

NÄR DET INTE ÄR LEKTION så har man sina kursare, alla med olika bakgrund, målsättningar och erfarenheter. Med dem kan man dryfta sina idéer och alla konstiga frågor som alltid

kommer upp, eller lyssna på deras funderingar och lärdomar om biodlarlivet. Så som skolan är upplagd så är det mycket grupparbeten och av mina kursare har jag lärt mig massor.

NÄR JAG BLEV OMBEDD att ge ett elevperspektiv på skolan var det just detta som jag tänkte på! Att på heltid få ägna sig åt det roligaste man vet, tillsammans med andra som är på väg åt samma håll, och att få vägledas av riktiga proffs. ●

ANNONS

Inbjudan till föreläsning Är pollen från genetiskt modifierade grödor ett problem för Sveriges biodlare?

En föreläsning om GMO och dess konsekvenser för biodlare av Torbjörn Fagerström, Professor i ekologi och Jens Sundström, docent SLU.

15/11 2014 kl 14.00 på Studieförbundet Vuxenskolan, Kungsängsgatan 12, Uppsala. 50:-/person, sätts in på Bg 559-7935. Kaffe med tillugg ingår i priset.

Anmälan om deltagande till Hans-Erik Johansson, tel 0293-54112, 070-6656890.

Mail: 49hassej@gmail.com

Senaste anmälningsdag 10/11. Välkomna!

Uppsala Läns Biodlardistrikt

Lindahls Invest håller koll på priserna:

”Vi håller värdet på honungen uppe”

Guldgul business. Vi på Svensk Honungsförädling vill ge svensk honung och svenska biodlare de bästa möjligheterna.

Svensk Honungsförädling AB, ett privatägt företag i stället för medlemsföretag. Sofia Petersson, marknadschef på Lindahls Invest AB, ser bara fördelar. – Vi jobbar mer marknadsmässigt och kan hålla värdet på honungen uppe.

AV KRISTINA BÄCKSTRÖM

Sofia Petersson

För den vanlige biodlaren kan det tyckas vara hugget som stucket. Stora kärl med honung åker in genom ena dörren i Mantorp och små byttor, burkar och flaskor kommer ut i den andra. Nu precis som förr.

För tre år sedan såldes Svensk Honungsförädling AB till Lindahls Invest, ett företag som just då var mest känt för de vita burkarna med yoghurt som pryds av en bild på en turkisk farbror.

Idag äger Lindahls Invest AB Ostkompaniet AB och honungsverksamheten i Mantorp är uppdelad i två delar. Fabriken, själva honungshanteringen, ligger i Svensk Honungsförädling AB medan kontakten mellan biodlarna sköts via servicebolaget Svenska Biprodukter AB.

– Jag tycker att man kan jämställa det med när mejeribranschen privatiserades. Vi kan följa priserna på marknaden och hejda en utveckling som pressar priserna. Dessutom är vi bra på förädling, säger Sofia Petersson.

Certifierat och klart

Enligt henne ligger den stora skillnaden i de allt hårdare krav som handeln ställer. När de stora kedjorna satsar på egna märken kan de pressa priserna hårt. Butikerna ställer också allt hårdare krav på kvalitet på honungsprodukterna.

– Här har biodlarna själva stor nytta av oss. Vi har en certifierad anläggning som kan garantera den höga och jämna kvalitet som handeln kräver. Om inte handeln kräver certifiering nu så kommer den att kräva det se-

nare och det kravet är svårt för de enskilda biodlarna att möta.

Av naturliga skäl har företaget god nytta av att prata gott för svensk honung. Därför är Svensk Honungsförädling AB med i projektet Svenska Bin tillsammans med svenskt Sigill, Biodlingsföretagarna, Västgötahonung, Sveriges Biodlares Riksförbund, Svensk Landskapshonung, Bee Urban och Bimäster.

– Det är stor efterfrågan på svensk honung. Vi jobbar hårt för att kunna möta den. Vi är också bra på att utveckla nya produkter, berättar Sofia.

Mer flytande

På Honungsförädlingens hemsida visas ett brett sortiment – fast och flytande honung samt grillsåser. Snart kommer också något som kallas desserthonung. Det rör på sig. Är det kanske så att vi snart kan få se sorthonung från Mantorp?

– Inte idag. För det krävs större volymer så att råvaran blir spårbar och för att vi ska kunna hantera den i vår produktion. Men på sikt kanske. Man skulle kanske kunna satsa på speciella sorter som ljunghonung, säger Sofia.

Än så länge är det en dröm. Närmare ligger tankarna på ett förädlingsarbete som ger fler flytande produkter och mer smaksatt honung.

– Jag vet att många tycker att honungen ska få vara som den är men samtidigt finns det ett behov av den här typen av produkter hos konsumenterna. Vem ska fylla det behovet om inte vi gör det? Blir det import i stället? ●

– Svenska – Biprodukter

Tre vägar från biodlare till butik

Depå: De flesta av landets biodlarföreningar har en honungsdepå där medlemmarna kan lämna honung för försäljning till Svensk Honungsförädling AB. Det finns cirka 100 depåer i landet. Honungen lämnas i kärl som rymmer 28 eller 140 liter.

Återtaget: En tjänst för de biodlare som vill sälja honungen med egen etikett utan att bli tvungen att förädla själv. Biodlaren skickar in honungen i stora kärl och får tillbaka burkar med egen etikett.

Hämtning direkt: Biodlare som kan leverera större mängder honung kan få den hämtad i sin egen bigård.

AFTER SKÖRD

Vad passar bättre att runda av årets säsong än en After Skörd?

Biodlingsföretagarna hälsar välkomna till Kalmar, där det blir sammanfattning av årets säsong, diskussioner kring driftsmetoder, studiebesök hos Wizpings biodling – samt god mat och trevligt umgänge!

VAR: Kalmar, Scandic Kalmar Väst.

**NÄR: Fredag 31 oktober kl. 12
– Lördag 1 november kl. 15.**

För närmare information och anmälan se www.biodlingsforetagarna.nu eller kontakta

hakan.nilsson@biodlingsforetagarna.nu

Begränsat antal platser, förtur ges till BF:s medlemmar.

FAKTA

Svensk Honungsförädling AB ligger i Mantorp och är Sveriges största anläggning för förädling av honung.

Anläggningen har en BRC-certifiering (British Retail Consortium). Det är en brittisk certifiering för livsmedels säkerhet som tagits fram för den brittiska detaljhandeln.

BRC-certifiering ska säkra att livsmedel håller god kvalitet. Det är den standard som de största livsmedelskedjorna i Sverige använder.

– Svensk
Honungsförädling

Yrkeshögskolan
för biodling

Ny kursstart våren 2015
Sök 1 sept -15 okt.

yh.biodling.se

För dig som vill bli professionell biodlare och driva eget företag.

Yh Yrkeshögskolan

Biodlingsföretagarna

ÖPPET HUS

hos Freddy Duwe

Tisdagen den 5 augusti arrangerade Freddy Duwe öppet hus i Vårsta utanför Stockholm. Kvällens tema var invintring med slutskattning, fodring och varroabekämpning.

TEXT OCH FOTO: HÅKAN NILSSON

Fokus låg även på förångning/sublimering av oxalsyra som metod att bekämpa varroa, och bihälsokonsulent Preben Kristiansen var speciellt inbjuden att prata om detta. Ett drygt 40-tal intresserade hade tagit sig till Freddys stugtomt någon kilometer från hans affär, där han har ett antal samhällen samt sina parningskupper, och besökarna fick se invintring av ett par samhällen genomföras. Freddys yngelrum står normalt på 3 lådor HLS under säsongen, men minskas ner till 2 lådor inför vintern. Detta sker genom att några veckor innan invintringen flytta upp tredjelådan ovan spärrgallret för att sedan skatta den. På våren sätts lådan tillbaka och hamnar då som underlåda. På så sätt kan vaxförnyelse ske med en låda i taget.

VID INVINTRINGEN plockades först skattlådorna av och ställdes åt sidan. Freddy behandlar med Apiguard (tymolbaserat) och brickan lades in på ramlisterna på översta yngelrumslådan. Därefter kom en lågnormallåda på på vilken en plastpåse trädde med en gång för bina att gå. I denna hälldes en

Samhälle förbereds för invintring.

och en halv hink biför ner och toppades med halm för att undvika drunkning. På denna låda sattes en bitömmarbottnen, och därefter staplades skattlådorna på igen. Efter cirka 3 dagar kan han normalt hämta in skattlådorna som då är tomma på bin.

I samband med invintringen visade Preben ett snabbt sätt att kolla varroatrycket i samhället: Lyft upp en ram, stryk av cirka 1,5 dl bin (cirka 300 st) och häll ner dem i en glasburk. På med lock som försetts med ett nät med maskvidd 3 mm. Häll på rikligt med torrt florsocker och skaka runt så att sockret täcker alla bin. Låt stå några minuter. Vänd därefter burken upp och ner och skaka över en vit plastbalja. Socker och kvalster kommer ut genom nätet. Sockret kan lösas upp med vatten och kvalstrena syns då tydligt mot den vita plasten. Räkna med att cirka 25% kvalster finns kvar i burken.

Två typer av oxalsyra-förångare demonstre-

rades. Först ut var Varrox Vaporizer som består av en kopp som värms upp av ett bilbatteri. I koppen, som förs in i kupan (flustret måste vara tillräckligt högt), läggs en oxalsyratablett som efter några minuter förångas. Koppen tas då ut och kyls i vatten innan processen upprepas.

DEN ANDRA TYPEN var en gasuppvärmd förångare där oxalsyratabletten förångas utanför kupan och ångan leds via ett rör in genom flustret. Även här ska behållaren kylas ner mellan samhällena för att kunna laddas om, och behandlingstiden blir cirka 3 minuter per samhälle. I studier som hittills publicerats påvisas ingen skillnad i behandling genom droppning eller sublimering, men en fördel kan vara att slippa öppna upp samhället sent på hösten.

Kvällen avslutades med fika och ett stort tack till Freddy för ett mycket intressant öppet hus!

Gasdriven oxalsyra-förångare.

Bin för hälsan

Det finns många behandlingar och huskurer med biprodukter som anses hjälpa människan att må bättre. Olika länder har olika favoritmetoder. Ett knep som säkert många i Sverige använder sig av är till exempel varm mjölk med honung mot hosta och förkylning, eller bara en sked honung för att ge extra energi. Bland annat i Östeuropa och Tyskland är apiterapi, som det heter, sedan länge välkänt.

AV MIA MÅRTENSSON

Många naturläkare använder sig av exempelvis honung, bigift, pollen, drottninggelé, honungsmassage etc. i sina behandlingar. En av dem som sysslar med apiterapi i Tyskland är Rosemarie Bort som är sjuksköterska, naturläkare och biodlare. I sin bok *Honig, Pollen, Propolis – Sanfte Heilkraft aus dem Bienenstock* beskriver hon olika former av apiterapi. Bland annat beskriver hon ingående honungsmassage och hur man själv kan utföra denna.

Bokens titel, *Honig, Pollen, Propolis – Sanfte Heilkraft aus dem Bienenstock*, utlovar mild läkekraft från bikupan med hjälp av honung, pollen och propolis. Men inte bara dessa tre biprodukter kan hjälpa oss att må bättre – författaren Rosemarie Bort räknar inledningsvis upp inte mindre än elva olika möjligheter: Honung (av blommornas nektar), Bladhonung (av honungsdagg), Pollen, Bibröd, Propolis, Bivax, Bigift, Drottninggelé, Bikupeluft eller "api-air" som det även kallas, Bin, Bilarver.

I boken beskrivs utförligt hur de olika biprodukterna kan användas. Honung, bivax, propolis, pollen, bigift och drottninggelé tillägnas egna kapitel. Olika behandlingar, sammansättning och utvinning tas upp. Bland annat får man veta att honung innehåller exempelvis enzymer, aminosyror, hormoner, vitaminer, färg- och smakämnen, mono-, di- och polysackarider (sackarid=sockerart), lipider (fettsyror), vatten och mineralämnen. De olika beståndsdelarna beskrivs sedan utförligt. Även olika honungssorter tas upp och man får en beskrivning av hur de olika sorterna ser ut, smakar och luktar och på vilket sätt de kan användas i olika behandlingar.

Många nyttiga tips

Boken ger naturligtvis även otaliga tips som man kan tillämpa för att må bra. Ett urval kan kort nämnas:

- Vid begynnande förkylning och kli i halsen: En sked honung så ofta som var 15–20 minuter rekommenderas, för att så att säga stämma i bäcken.
- Många barn tycker om pollen och bibröd (som bina gör av nektar och pollen). De är rika på vitalämnen (viktiga för att må bra) och är därför ett bra sätt att förse

barn med ett extra tillskott av vitalämnen, speciellt barn som är inne i en period då de äter sämre i övrigt.

- Den som gärna tar sig en nattmacka kanske kan tänka sig att ersätta den med något nyttigare: Ett hälsosammare alternativ på kvällen är naturyoghurt med en matsked pollen och en matsked honung.
- Drottninggelé ska med fördel intas direkt innan sänggåendet så att kroppen kan tillgodogöra sig dess unika egenskaper i lugn och ro under natten.
- Honung kan med fördel strykas på ett plåster eller förband vid behandling av ytliga sår.

Drottninggelé

Drottninggeléns positiva egenskaper är välkända. I boken berättas om dess olika användningsområden, sammansättning och hur den produceras. Biodlaren kan få ett samhälle att producera i genomsnitt 300 gram drottninggelé per år, dock är sådana mängder inte att föredra eftersom man måste ta bort drottningen under vissa perioder och bina då lätt blir stressade.

Recept

Boken innehåller inte bara tips på huskurer utan även recept på hudsalvor och dylikt. Bland annat beskriver Rosemarie Bort hur pollenallergiker kan prova hyposensibilisering på egen hand. Man kan då själv blanda till en pollenhonung och inta en passande mängd (beroende på hur starka allergiska reaktioner man brukar få) dagligen under tre månader innan pollensäsongen börjar. Utförligare instruktioner finns i boken.

Honungsmassage

Tack vare honungens sammansättning och en speciell massageteknik, kan man hjälpa kroppen att bli av med gifter och slagprodukter, menar Rosemarie Bort. Vid honungsmassage utnyttjar man även honungens klibbiga egenskaper för att få fram en speciell massageeffekt på själva huden.

Honungsmassage brukar utföras på ryggpartiet, men om det finns speciella anledningar, till exempel störningar i lymfsystemet eller bensmärter, påpekar författaren att man även kan utföra honungsmassage på

Rosemarie Bort är biodlare, sjuksköterska och naturläkare. Sedan 12 år tillbaka sysslar hon med apiterapi. Hon skriver böcker och håller föredrag och seminarier, dessutom använder hon sig gärna av olika biprodukter från den egna bigården med 10–15 samhällen då hon behandlar sina patienter.

benen. Patienten kan ligga på mage eller sitta på en stol.

Så här går det till: Ta ungefär en matsked blomsterhonung (gärna närproducerad) i handflatorna. Fördela honungen över hela ryggen, men smörj inte in den utan tryck fast den med lätta beröringar. Kroppskontakten bör vara försiktig, men ändå bestämd. Sedan arbetas honungen ner med en speciell pumpande, rullande rörelse. Håll handflatan mot ryggen och gör en rullande eller vågliknande rörelse så att fingertopparna lämnar ryggen sist. Detta ska göras omväxlande med vänster och höger hand, inte samtidigt.

När man bearbetat ryggen enligt ovan, ser man ganska snabbt (efter cirka 5–10 minuter) att huden blir röd. Honungen försvinner nästan helt eller får plötsligt en ny konsistens. Här är det viktigt att inte bli för hårdhänt eftersom det kan upplevas som smärtsamt. Att massera försiktigt med bara fingertopparna kan vara absolut tillräckligt. Efter massagen tvättar man av patientens rygg med varmt vatten. Massagen kan även upprepas 2 till 3 gånger om man vill. Efteråt smörjs ryggen in med en bra hudolja. Sedan täcks ryggen över med en varm handduk och man ska gärna vila 15–20 minuter för att få ut det mesta möjliga av behandlingen. För säkerhets skull bör man undvika att använda tvål i 24 timmar på det behandlade området, i enstaka fall kan tvålen nämligen reta huden och ge upphov till utslag.

Det räcker det med en honungsmassage i månaden, men Rosemarie Bort menar att man vid akuta behov kan behandlas upp till två gånger i veckan.

Hon påpekar också att det finns personer som ska undvika honungsmassage; vid allergi mot biprodukter; vid eksem, hudskador eller utslag; vid hjärtsjukdom eller problem med blodcirkulationen, hjärtinfarkt, stroke, blodpropp eller emboli; under graviditet. ●

Massagemetoden beskrivs utförligare i boken *Honig, Pollen und Propolis – Sanfte Heilkraft aus dem Bienenstock*, ISBN: 978-3-440-11165-9. Den kan beställas via Kosmos Verlags hemsida: www.kosmos.de. Rosemarie Bort kan kontaktas via sin hemsida: www.mediapis.de

EU:s nationella honungsprogram

Sverige har ett nationellt program för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av biodlingsprodukter. Biodlingsprodukter är honung, vax, propolis, drottninggele och pollen. Programmet, som kallas det nationella honungsprogrammet, tas fram i nära samarbete med biodlingens organisationer.

KÄLLA: JORDBRUKSVERKET

Programmet löper i treårsperioder. På Jordbruksverkets hemsida www.sjv.se kan du se Sveriges nationella program för åren 2011–2013 och förslaget till nationellt program för åren 2014–2017. Det totala beloppet för verksamhetsåret 2015 är 646 928 euro.

Programmets mål

Programmet har fyra mål:

1. Antalet kända biodlare ska öka under programperioden
2. Varje år ska 500 biodlare ha deltagit i kurs/kurser som hel- eller delfinansieras med nationella honungsprogrammet, webbaserade kurser undantagna. Hos kursdeltagarna ska nöjdheten med kursen vara minst 3,7 på en femgradig utvärderingsskala.
3. Det genomsnittliga antalet bisamhällen ska öka med 2 procent från 2013 års nivå för minst 2/3 av länen. Ökningen ska dels mätas som antal invintrade bisamhällen, dels som en uppskattning av antal bisamhällen under säsong.

4. Den uppskattade genomsnittliga vinterdödligheten under programperioden ska vara lägre än motsvarande vinterdödlighet för programperioden 2010–2013.

Det här ingår i honungsprogrammet

De åtgärder som får finansieras via det nationella programmet är uppdelade i sex grupper:

- tekniskt stöd till biodlare
- bekämpning av varroakvalstret
- rationalisering vid flyttning av bisamhällen
- åtgärder till stöd för laboratorier som utför fysikalisk-kemiska analyser av honungen
- stödåtgärder för utökningen av de minskande bibestånden i gemenskapen
- samarbete med organisationer som är specialiserade i genomförandet av programmen för tillämpad forskning inom biodlingssektorn och om biodlingsprodukter

Hela biodlarkåren kan ha nytta av pengarna i det nationella programmet. Programmet används till exempel till:

- kurser och konferenser
- rådgivning
- honungs- och vaxanalyser
- forskning om bisjukdomar
- framtagning av informationsmaterial
- marknadsföring av svensk honung

Vem kan söka pengar?

Det nationella honungsprogrammet är till för aktiviteter som gynnar fler än enskilda företag. Det är inte uteslutet för biodlings- eller honungsföretag, länsstyrelser och naturbruksgymnasier att söka projektmedel, men främst är det följande aktörer som kan söka pengar:

- biodlarorganisationer
- företag associerade till biodlarorganisationer
- forskare
- rådgivarorganisationer i samarbete med biodlarorganisationer
- konsumentföreningar

Så här redovisas resultaten

Alla som får medel ur nationella programmet ska redovisa hur pengarna har använts och resultatet av projekten. Den som fått pengar ska skicka in en skriftlig redovisning. Enligt det nationella programmet ska Jordbruksverket varje år ordna en konferens där alla som fått pengar från nationella programmet redovisar sina projekt. ●

NP-medel 2015

Samtliga sökta medel hos Jordbruksverket i det Nationella Programmet för Honung verksamhetsåret 2014–2015

Gul markering är vid pressläggning ej beslutade. Gröna är beviljade men summan ej fastställd.

Namn	Projektname	Sökt belopp	Beviljat		Avslag
Agreb AB	Svensk bihälsa IPM analys av sjukdomstryck i bisamhällen	320 000			2014-08-14
Apicellae AB	Ny metod för pollenanalys av honung	264 200			
Biodlingsföretagarna	Yrkesbiodlarkonferensen 2015–2016	100 000	2014-08-14	100 000	
Biodlingsföretagarna	Gadden artikelomkostnader	128 855			2014-08-15
Biodlingsföretagarna	Förstudie Svensk Biavel & hälsa	136 620	2014-08-14	136 620	
Biodlingsföretagarna	Driftmetoder	35 300	2014-08-14	35 300	
Biodlingsföretagarna	Förbättrat marknadsutrymme svensk honung	343 800			2014-08-14
Biodlingsföretagarna	Utlandskontakter	99 000	2014-09-15	90 000	
Biodlingsföretagarna	Öppet hus	66 000	2014-09-15	60 000	
Biodlingsföretagarna	Företagsrådgivning	24 000	2014-09-15	22 000	
Biodlingsföretagarna	Biblåsning integrerad i slunglinjen	16 500	2014-09-15	15 000	
Björn Jacobson	Fältförsök hur man kan förbättra vinteröverlevnaden för små samhällen av honungsbin	55 701			2014-08-14
ConCellae AB	Hur har folkmedicinen honung traderats och använts över tid – kulturella samband och skillnader	135 000			2014-08-14
Föreningen Nordbi	Projekt NordBi	150 500	2014-08-14	150 500	
Svensk Buckfastavel	Testbiodling	237 820	2014-08-14	130 000	
Honungsringen	Kontroll av honung, ursprung och kvalitet	135 000	2014-09-15	135 000	
JU Info Enskild Firma	Nationellt seminarium – paneldiskussion	175 800			2014-08-15
JU Info Enskild Firma	Pollenväxter ger surr på slätten	26 650	2014-08-14	26 650	
JU Info Enskild Firma	Avelsområden för varroatolerans	149 173			2014-08-15
Länsstyrelsen i V Götaland	Kompetensutveckling för binäringen	370 000			
Nydala bigård på Öland	Marknadsföring svensk honung	260 000			
Sigill Kvalitetssystem AB	Kampanj för svensk biodling och honung- svenska bin	633 638	2014-09-15	250 000	
SLU Barbara Locke	Time required to clear a DWV infection from a Varroa mite-infested colony treated with Apistan	313 000	2014-08-15	313 000	
SLU Eva Forsgren	Provtagnings- och saneringsstrategi för amerikansk yngelröta	402 000			
SLU Fries och Trybom	En modell för avel för resistens mot varroakvalster	369 000	2014-08-14	369 000	
SLU Ingemar Fries	Bondprojektet	85 000	2014-08-14	85 000	
Svensk Biavel	Konferens om varroaresistensavel, våren 2015	120 000	2014-09-15	120 000	
Svensk Biavel	Avel för varroaresistens, fältförsök för mätning av kvalitetstillväxt (Lunds Biavelsklubb)	130 000	2014-09-15	130 000	
Svensk Biavel	Verksamhet och administration för Svensk Biavel	105 000	2014-08-15	92 000	
Svenska Carnicagruppen	Varroatoleransavel	74 500	2014-08-15	74 500	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Handelsapplikation för köp och sälj av bidrottningar. Skall anslutas till SBRs nuvarande system	80 000	2014-08-15	80 000	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Analys av biprover vid misstänkta förgiftningsfall	30 000			2014-09-15
Sveriges Biodlares Riksförbund	Internationellt arbete	50 000	2014-08-14	50 000	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Drift och uppstart av parningsplatser	64 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	OH-kostnader SBR	289 618			2014-08-15
Sveriges Biodlares Riksförbund	Informationsprojekt SBR	301 000			2014-08-14
Sveriges Biodlares Riksförbund	Utvecklingskonsulent Biodlarna	300 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Nationella parningsstationer	139 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Beprövad erfarenhet för god bihälsa	30 000			2014-08-15
Sveriges Biodlares Riksförbund	Ny gemensam plattform för information och kommunikation	52 000			2014-08-15
Sveriges Biodlares Riksförbund	Kvalitetsarbete för en säker honung, Svenskt Sigill	125 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Broschyrmaterial	30 000	2014-08-14	30 000	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Utbildningsstrategi Skattlådor fortsättning	219 500			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Träff för parningsföreståndare	25 000			2014-08-15
Sveriges Biodlares Riksförbund	Vaxanalyser	31 000	2014-08-14	31 000	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Utbildningskupan yngelrum (basutbildning)	389 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Studie angående typ av foder för övervintring	30 200	2014-08-14	30 200	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Enkätundersökning om övervintringen	5 000	2014-08-14	5 000	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Instruktionsbigårdar	17 500	2014-08-14	17 500	
Sveriges Biodlares Riksförbund	Bihälsokonsulent	745 000			
Sveriges Biodlares Riksförbund	Rekryteringsmaterial	40 000			
Wilhelm Ydrestäl	Marknadsundersökning av den svenska honungsmarknaden	88 000	2014-08-14		
		8 542 875		2 578 270	
	Tillgängliga medel			5 568 239	

Distrikt SBR

Göteborgs och Bohus läns biodlardistrikt. De kvinnliga biodlarna till höstmöte ti 21 okt kl 18 i Föreningsbigården i Rollsbö, Bilgatan 2. I samarbete med Södra Inlands Bf. Föredragshållare Ing-Marie Svenning berättar om sitt arbete bland kvinnor och barn i Swaziland. Lite om biodling i Swaziland. Projektet leds av Svenska Kyrkan, Ing-Marie berättar från uppstarten och från besöket i september. Alla kan komma. Förtäring, fika till självkostnadspris. Anmäl deltagande senast 16 okt till Marlene Båtsman m.batsman@gmail.com tel 0303-24 90 10 eller till Eva Carlsson evai.carlsson@gmail.com tel 0303-134 61. Studieförbundet Vuxenskolan är medarrangör.

Jönköpings distrikt. Biodlardag inomhus i Nässjö sö 19 okt kl 10-15. Fika från 09.15. Vårdförening är Högländet Bf. Parkgården, Rådhusgatan 22, Nässjö. Parkering på Södra torget. Kl 10-12: Martin Nehmann föreläser om sin biodling. Skicka gärna frågor i förväg till martin.nehmann@telia.com Kl 13-15: Victoria Bassani går igenom honungssensorik i teori och praktik. Deltagarna smakar på olika sorters honung och tränar på att hitta olika smakaraktärer och att beskriva dem. Deltagande kostar 100:- för hela dagen plus fika och lunch. Anmälan till Olle och Birgit Johansson 0380-12214 eller birolle@telia.com senast on 15 okt.

Skånes Biodlardistrikt. Informations- och utbildningsdag lö 18 okt Salliusgymnasiet, Eslöv. Samling från kl 09. Läkaren Sonja Werner om allergi. VD för Äppelriket Henrik Stridh om pollinering. Forskaren Sandra Lindström om pollinering. Anmälan till Ingrid Bondeson tel. 042-32 12 85 eller 0739775253, eller E-brev i.b.b@telia.com senast 13 okt. Fika och lunch ingår i avgiften 125 kr. **Östergötlands distrikt.** Bihälsoträff för bihälsoansvariga och andra intresserade. 27 okt kl 18.30-21 i SV:s lokal, Vasavägen 3, Linköping. Anmälan till Rasudin Becirbegovic, rasudin1@hotmail.com, 070-4684336 senast 20 okt. Begränsat antal platser. Fika serveras.

Föreningar SBR

Dalslands södra Bf. Honungsbedömning 23 okt kl 18.30 Solrosen, Brälånda. Styrelsemöte 27 okt 18.30 Stationshuset, Brälånda, valberedningen inbjuds att medverka. Hela programmet på: www.skaffabi.nu

Gäsene-Herrljunga Bf. Föreningsbigården BjörkeKupan 2 okt kl 18. Hans Elvingson berättar om äpplen. Loppmarknad 25 okt kl 10-14. Oxalsyra-utdelning 30 okt kl 18. Bigårdsträff alla övriga torsdagar kl 18 vid BjörkeKupan.

Göteborgs Bf. Uppföljning 16 okt kl 19 i Gunilse gamla småskola. Hur verkar biåret ha blivit?

Hisingens Bf. Månadsmöte i kyrkbyhemmet 13 okt kl 19. Föredrag av Seppo Rapinoja "Under ytan i Röda havet". Spännande och vackert bildföredrag. Kaffe och lotteri.

Högländets Bf. Skördefest med honungsbedömning to 23 okt kl 18.30 på Runedalsgatan 4 B, Nässjö. OBS ändrad plats! Ramar och vax mottages för rensning. Aktuell information, smaka på honung samt kaffeservering. Honungen skall vara rumstempererad. Medtag årsrapport och ifylld bihusesyn.

Katrineholms Bf. Höstmöte on 8 okt kl 18 i Studieförbundets lokaler. Honungsbedömning. Årsrapport lämnas.

Kristianstadsbygdens Bf. Höstmöte må 20 okt kl 19 på Fackens Hus. "Året som gått". Lotteri, kaffe och kaka.

Lunds Biodlare. Biodlingskursens återträff 8 okt kl 19 på Lineros Fritidsgård.

Malmöortens Bf. Honungsbedömning sö 12 okt kl 14-ca17 på Wowragården, Klågerupsvägen 475, Malmö. Föreningens bedömning för etikettbeställning. Bästa honung utses. Två klasser, ljus resp. mörk honung. Provbuk 700 eller 350 gr. i glas utan etikett. OBS! Årsrapporten skall bifogas provburken. Vi går igenom "Bihusesynen". Föreningen bjuder på fika. Övriga skickar årsrapporten till Per Andersson, Rudbecksg. 53. 216 22 Limhamn. Eller e-post biperarne@tele2.se På årsmötet lottas två drotningar på alla inkomna årsrapporter.

Mölnåls Bf. Möte ti 7 okt kl 18.30 på Långåkers Hembygdsgård, Källered. Filmvisning "Inte bara honung". Servering.

Sollentuna Bf. ti 21 okt kl 19 på Fridshyddevägen 17 Årsmöte o honungsbedömning

Söderåsens Bf. Honungsbedömning ti 7 okt. "Vinterarbete". Lotteri. Kl 19 i Stenestads bibliotek.

Södra Vätterbygdens Bf. Honungsbedömning 22 okt kl 18.30 hos Rosellplast, Solåsv. 20. Proven tas emot från kl 18 och ska vara rumsvarma. Ta med honungsbedömningskort (Bitidningens). Fika serveras.

Vikbolandets Bf. Höstmöte 14 okt kl 18.30 i Ö Stenby-Konungsunds Bygdsgård. Björn Lagerman berättar om sin unika biodlingsteknik, fribiodling.

Västra Frölunda Bf. Träff on 8 okt kl 18 i Sjöbergen. Honungsbedömning, nya bedömningsregler, avslut av året.

Växjö Bf. På Bastanäs blandas oxalsyra 7 okt. Honungsbedömning 14 okt kl 18. Obs – Glöm inte årsrapport. En bidrottning lottas ut bland dem som lämnar årsrapport. Årsmöte 4 nov kl 18.

Örebro Bf. Höstmöte to 16 okt kl 18 på Karlslunds Motionscentral & Café, Gäddstavägen 3, Örebro. Föreläsning. Anmälan till Git Welamsson 073-8723803 eller gits.post@gmail.com senast 13 okt.

Vi minns

Rolf Nordström, Dalslands södra Bf.
Martin Tschersich, Hemsjöortens Bf.

Göte Andersson, Folkare Bf.
Rune Gunnarsson, Västernärkes Bf.

Säljes

Tre st bisamhällen säljes tel 031-260699

Perforator för sveamar. Tel 0733-871342.

Biredskap Freddy Duwe, Vårsta, Malmtorpsv. 19, 147 71 Grödinge, 070-5107054, info@freddyduwe.com, Öppetider se www.freddyduwe.com

Bi&Biodlingstillbehör, Smedgatan 1, Svedala. Östra Industriområdet (vid Moltex), Öppet: april-september, måndag 15-18, lördag 9.30-11.30.

Övriga tider efter överenskommelse. Tel 040-160032, 040-162080, 0708-955030, 0708-955025. Återförsäljare för Joel Svensson.

Samma priser som i katalogen.

Biredskap, Järbo Biodlarservice. Besök vår webbshop eller vår butik och se vad vi har att erbjuda, tel 0290-70277, www.jarbobiodlarservice.se, info@jarbobiodlarservice.se

Locketiketter. Flera sorter, enkelt att beställa, snabb leverans, www.honungssigillet.se

SÄLJES

Nu reducerar jag min verksamhet. Jag säljer nya och gamla sarger (3/4 LS), tak, bottnar, utbyggda ramarspärngaller, 6-rams självv., stora vaxmältaren, silcentrifug, pumpar, mm. Samhällen säljs till våren. kjell@granlunda.eu 0706-835900

SIGILL TILL DIN HONUNG

Honungssigillet kombinerar produktsäkerheten med stilfull märkning. www.honungssigillet.se

WWW.ALLTOMBODLING.SE

Böcker om biodling och honung, etiketter för honung, sorthonung och bipollen mm.

ASSERTORPS VAXEN MÖRARP

Vi har tillstånd att tvätta och rensa året om. Vi kan även tvätta frigolitlådor. Vi tvättar miljövänligt. Anläggningen är godkänd av Länsstyrelsen och Jordbruksverket. Boka gärna tid för studiebesök.

Välkomna hälsar Lars och Bodil

070-2055705

www.assertorpsvaxen.com
assertorp@passagen.se

Köpes

Honung köpes! Vi hämtar grovsilad honung hos Dig, lånar ut tunnor och palltankar. Snabb betalning – bästa marknadspris. Krav, ljung och skogs betalas extra. Mats Karlsson 070-2094950, 0122-30072
Göran Sundström 070-5664268

Sveriges Biodlares Riksförbund är en politiskt, religiöst och etniskt obunden ideell organisation, som bygger på principen om frivilligt, individuellt medlemskap.

SBR ska arbeta för att utveckla svensk biodling som näring och meningsfull fritidssysselsättning, numerärt, fackligt, socialt och innehållsmässigt.

FÖRBUNDSEXPEDITIONEN

Trumpetarevägen 5, 590 19 MANTORP
Tel: 0142-48 20 00

Förbundssekreterare:

Jonas Eriksson, 0142-48 20 01
jonas.eriksson@biodylarna.se

Förbundsadministratör:

Maj-Britt Järnvall, 0142-48 20 02
maj-britt.jarvfall@biodylarna.se

Ekonomiansvarig:

Anette Irebro, 0142-48 20 03
anette.irebro@biodylarna.se

Öppet: må-to: 08.00–16.00, fre: 08.00–14.00.
Lunchstängt 12.00–13.00.

Plusgiro: 86 85-0. Bankgiro: 413-6149.

BIHÄLSOKONSULENT

Preben Kristiansen, 0142-48 20 07
preben.kristiansen@biodylarna.se

UTVECKLINGSKONSULENT

Peder Lilja, 0142-48 20 05
peder.lilja@biodylarna.se

SBR:s BIBLIOTEK

Ultunabiblioteket, SLU, Box 7071,
750 07 UPPSALA. Tel vx 018-67 10 00.
Låneböcker beställs genom ditt lokala bibliotek.

REDAKTÖR

Erik Österlund, Bäckaskog 663, 694 92 Hallsberg.
0142-48 20 06, 0582-61 16 82.

erik.osterlund@biodylarna.se

Prenumeration på BITIDNINGEN

Tidningen är en medlemsförmån för medlemmar i SBR. Du kan också prenumerera separat på Bitidningen. Du betalar då 500:- kr för ett helår (inom Sverige) på pg 86 85-0 till SBR.

Artiklar och mötesnotiser till BITIDNINGEN

Skickas till redaktörens adress. Författarna ansvarar för innehållet i sina artiklar, som ej behöver återge redaktionens eller förbundets mening.

Annonser till BITIDNINGEN

Till Bitidningens redaktör.

Se adresser och telefon och e-post ovan.

Annonsspriser se näst sista sidan i Bitidningen.

WEBBANSVARIG

Mats Jedmo, 0705-63 34 18,
mats.jedmo@biodylarna.se

MODERATOR SBR:S FORUM

Mats Jedmo, 0705-63 34 18,
moderator@biodylarna.se

SBR STYRELSE

Förbundsordförande: Marita Delvert,
Grevgatan 35, 114 53 STOCKHOLM, 0736-73 74 28,
marita.delvert@biodylarna.se

Vice förbundsordförande: Sture Käll,
Målskog, 563 91 GRÄNNA, 073-834 50 16,
sture.kall@biodylarna.se

Styrelseledamot: Anders Hansson,
Lilla Alstad 52, 231 96 Trelleborg, 0705-30 16 95,
anders.hansson@biodylarna.se

Styrelseledamot: Lars Hellander,
Gustav III:s väg 80, 168 37 Bromma, 070-216 33 90,
lars.hellander@biodylarna.se

Styrelseledamot: Monica Selling,
Dale Prästgård 305, 474 92 Ellös, 0304-505 02,
monica.selling@biodylarna.se

Styrelseledamot: Ingmar Wahlström,
Östra Karsbo 502, 370 45 Fågelmar,
070-992 93 30, ingmar.wahlstrom@biodylarna.se

Styrelseledamot: Hanne Uddling,
Vansö Rosenborg, 645 92 Strängnäs,
073-334 14 18, hanne.uddling@biodylarna.se

Styrelsesuppleant: Viktoria Bassani,
Lilla vägen 12, 235 91 Vellinge, 0706-24 96 72,
viktoria.bassani@biodylarna.se

Styrelsesuppleant: Richard Brolin
Karlavägen 24 A Lgh 1101, 531 32 Lidköping,
070-669 28 72, richard.brolin@biodylarna.se

Styrelsesuppleant: Ingevald Holmqvist,
Ostronstigen 8, 941 35 Piteå, 070-319 14 51,
ingevald.holmqvist@biodylarna.se

Biodlingsföretagarna

Biodlingsföretagarna är en ideell branschförening vars syfte är att utveckla svensk yrkesbiodling. Vi utbildar, påverkar myndigheter, ordnar konferenser och studieresor. Välkommen att bli medlem. Hos oss kan din biodling utvecklas.

MEDLEMSINFORMATION

Bli medlem i Biodlingsföretagarna

Medlemsavgiften i Biodlingsföretagarna 2014 utgörs av två delar, varav 50 kr är momsfrån medlemsavgift och 1.000 kr inkl. moms är serviceavgift. Medlems/serviceavgift, totalt 1.050 kr, insättes på PG enligt nedan. Ange namn, adress samt "Medlemskap" eller "Endast prenumeration" på Gadden.

Plusgirokonto: 382785-4, BF Service AB
IBAN: SE61 9500 0099 6034 0382 7854
BIC: NDEASESS
Bank: Nordea Bank AB, SE-105 71 Stockholm

Medlemsärenden

Kjell Ritzén, tel 070-683 59 00, 018-35 90 00
medlem@biodylingsforetagarna.nu

Redaktionellt material

gadden@biodylingsforetagarna.nu

Annonsbokning och annonsmaterial

info@artcopy.se tel 08-779 59 05

Här är e-post till styrelse och adjungerade i Biodlingsföretagarna om du vill ha direkt kontakt med någon av oss.

POSTADRESSER

Kassör: BF Service AB, Fridal 431,
195 96 Rosersberg

Sekreterare: Biodlingsföretagarna,
c/o Kjell Ritzén, Grelisbo 19, 743 86 Bålinge

STYRELSEN

Ordförande: Thomas Dahl, th.dahl@spray.se

Vice ordförande, Nationella Programmet,
Yrkesbiodlarkonferens:
Yngve Kihlberg, yngve.kihlberg@home.se

Sekreterare, Medlemsregistret, Kontaktlistan:
Kjell Ritzén, kjell@granlunda.se

Kassör, Ekonomi: Kurt Oldeskog,
kurt.odeskog@gmail.com

Ledamot, Öppet hus, Profilkläder:
John Bergström, john@trogstahonung.se

Ledamot: Håkan Nilsson,
hakan@trollafrakt.se

Ledamot: Martin Lindell,
jmlindell4u@gmail.com

Suppleant: Simon Höjeborg,
vinochbin@telia.com

Suppleant: Monica Larsson,
monicapana2@hotmail.com

ADJUNGERADE

Rådgivning, Märkning av honung:

Björn Jacobson, bjorn@skogshonung.se

Livsmedel: Calle Regnell,
calle.regnell@swipnet.se

Bihälsa: Preben Kristiansen,
preben.kristiansen@biodylarna.se

Honung: Alf Andersson,
blaklintens.bigardar@telia.com

Svensk Biavel:
Bert Trybom, Torbjörn Jacobson,
www.svenskbiavel.se

Studieresor, ansvarig utgivare Gadden:
Freddy Duwe, freddy.duwe@telia.com

Redaktör/teknisk red. Gadden, Webbplats:
Johann Lang, info@artcopy.se

Forum/inloggning, Butik, EAN-koder:
Jens Larsen, forum@biodylingsforetagarna.nu

Revisor: Carl Erik Dahlberg,
ce.dahlberg@swipnet.se

Revisor: Pia Gerdin, beeziess@forafuturum.nu

Revisorsuppleant: Lars Stensson,
lasse@solbacka-bigard.se

Valberedningen: Torbjörn Jacobson,
Lars Pettersson, Dan Levin

POSTTIDNING B

Obeställbar tidning återsändes till SBR:
Trumpetarevägen 5, 590 19 MANTORP.
Dit anmäles även adressändringar.

Begränsad eftersändning: Vid definitiv eftersändning
återsändes försändelsen med den nya adressen
angiven på tidningens framsida, dvs ej på adressidan.

Av Biodlare För Biodlare

LP:s Biodling AB

Vaxrensning 1/10-31/3

Alla tillbehör
till din biodling

Nackakupan!

swienty
... for better honey

Generalagentur för Swienty

Inköp av vax
och
honung

shop@lpsbiodling.se 0533-631 11

www.lpsbiodling.se